

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Ústav sociálních studií

**Informovanost budoucích pracovníků
v etopedických zařízeních v oblasti sexuálního
souhlasu jako prevence sexuálního násilí**

Bakalářská práce

Autor: Eliška Pěničková
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika se zaměřením na výchovnou
práci v etopedických zařízeních
Vedoucí: Mgr. Lucie Křivánková, Ph.D.
Oponent: PhDr. Josef Kasal, MBA, Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Autor: Eliška Pěničková

Studium: P21P0150

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika se zaměřením na výchovnou práci v etopedických zařízeních

Název bakalářské práce: **Informovanost budoucích pracovníků v etopedických zařízeních v oblasti sexuálního souhlasu jako prevence sexuálního násilí**

Název bakalářské práce AJ: Awareness of the future workers in etopedic facilities on sexual consent as prevention of sexual assault

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se zabývá informovaností budoucích pracovníků v etopedických zařízeních v oblasti sexuálního souhlasu jako prevencí sexuálního násilí. Vymezuje základní pojmy, jako je sexuální souhlas, sexuální násilí – fyzické i verbální. V teoretické části je pozornost věnována sexuálnímu násilí, jaké podoby má a jak se projevuje. Konkretizuje, co je sexuální souhlas, s jakými podobami se může člověk setkat. Zmiňuje pozitiva a negativa aplikace sexuálního souhlasu do reálného života. Empirická část se zaměřuje na informovanost a pohled budoucích pracovníků v etopedických zařízeních na sexuální souhlas jako prevencí sexuálního násilí. Práce je zaměřena na studenty a studentky studující prezenčně na Univerzitě Hradec Králové. Ke sběru dat je využita kvantitativní metoda – pomocí dotazníkového šetření s pár volnými otázkami. Cílem práce je zjistit míru informovanosti budoucích pracovníků v etopedických zařízeních, jaké jsou možnosti využití souhlasu v sexuální oblasti a jaký pohled mají na jeho zařazení do etopedické praxe.

BOURKE, Joanna. *Znásilnění: dějiny od roku 1860 do současnosti*. Praha: Mladá fronta, 2010. ISBN 978-80-204-1984-2

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-79-6

KOVÁŘ, Petr. *Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Praha: Maxdorf, c2008. Jessenius. ISBN 978-80-7345-161-5

MOORE, Thomas. *Temný eros: o moci a bezmoci v mezilidských vztazích*. Praha: Portál, 2001. Spektrum (Portál). ISBN 80-7178-530-x

Zadávací pracoviště: Ústav sociálních studií,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Lucie Křivánková, Ph.D.

Oponent: PhDr. Josef Kasal, MBA, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 28.2.2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci *Informovanost budoucích pracovníků v etopedických zařízeních v oblasti sexuálního souhlasu jako prevence sexuálního násilí* vypracovala pod vedením vedoucí práce Mgr. Lucie Křivánkové, Ph.D., samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 24. 4. 2024

Eliška Pěničková

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí bakalářské práce, paní Mgr. Lucii Křivánkové, Ph.D., za odborné vedení, cenné rady, věnovaný čas a trpělivý a vstřícný přístup. Poděkování také patří všem respondentům za jejich ochotu a čas, který věnovali k vyplnění mého dotazníku, a tím umožnili realizaci výzkumného šetření.

Anotace

PĚNIČKOVÁ, Eliška. *Informovanost budoucích pracovníků v etopedických zařízeních v oblasti sexuálního souhlasu jako prevence sexuálního násilí*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2024. 114 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce se zabývá informovaností budoucích pracovníků v etopedických zařízeních v oblasti sexuálního souhlasu a jeho vztahu k sexuálnímu násilí a jeho roli jako prevence vůči tomuto typu násilí. Práce se skládá ze čtyř kapitol, z čehož první tři jsou věnované teoretické části. První kapitola je věnovaná sexuálnímu násilí, zaměřuje se na jeho představení v kontextu českého právního systému, představení jeho forem a systému prevence spolu s představením organizací, které v tomto systému figurují. Druhá kapitola charakterizuje sexuální souhlas a zaměřuje se na komparaci několika pohledů. Zaměřuje se na jeho místo v zákoně nejen u nás, ale i v určitých zemích světa a představuje jakých podob sexuální souhlas může mít či tomu, kdo ho nemůže poskytnout. Poslední teoretická kapitola se zaměřuje na zařízení institucionální výchovy a jejich postavení k prevenci sexuálně rizikového chování. Charakterizuje činnost jednotlivých pracovníků a jejich roli v sexuální výchově klientů. Empirická část je realizovaná pomocí kvantitativně orientovaného výzkumného šetření. Jako metoda sběru dat byl zvolen dotazník. Hlavním cílem bakalářské práce je zjistit orientaci studentů Univerzity Hradec Králové, jakožto budoucích pracovníků v etopedických zařízeních, v problematice sexuálního souhlasu a jeho vztahu k sexuálnímu násilí a to, jak by toto téma využili ve své praxi.

Klíčová slova: sexuální násilí, sexuální souhlas, prevence, zařízení institucionální výchovy, pracovníci v zařízení

Annotation

PĚNIČKOVÁ, Eliška. *Awareness of the future workers in etopedic facilities on sexual consent as prevention of sexual assault*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2024. 114 pp. Bachelor Thesis.

The bachelor thesis deals with awareness of the future workers in etopedic facilities on sexual consent and its connexion with sexual violence as well as its role in prevention of such violence. The thesis is divided into four main chapters, three of them form theoretical part. The first chapter is about sexual violence and aims at its introduction in the context of Czech legal system. The first chapter also explores various types of sexual violence as well as methods of its prevention alongside the organizations that are part of the system. The second chapter characterizes sexual consent and focuses on the comparison of several perspectives. In addition it focuses not only on role of sexual consent in Czech legal system but also in diverse approaches of countries from all over the world. The chapter also explains what could constitute sexual consent as opposed to what could not be perceived as consent. Lastly the chapter also clarifies who can and who cannot give sexual consent. The last theoretical chapter focuses on the facilities of institutional education and the part they play in prevention of sexually risky behaviour. It characterises activities of the staff and their role in sex education of clients. The empirical part is realized by quantitatively oriented research. The method used for collecting the data was questionnaire. The main aim of this bachelor thesis is to find out the familiarity of students of University of Hradec Králové as the future workers in etopedic facilities with the issue of sexual consent and its connexion to sexual violence. Lastly the aim is to learn how would the student put the knowledge of this topic into practice.

Key words: sexual violence, sexual consent, prevention, facilities of institutional education, workers in these facilities

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářská práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 13/2022 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, disertačními a habilitačními pracemi na UHK).

Datum: .....

Podpis studenta: .....

Obsah

Úvod	9
1 Soudobý pohled na sexuální násilí.....	11
1.1 Právní ukotvení sexuálního násilí	16
1.2 Formy násilí v sexuální oblasti	19
1.3 Prevence sexuálního násilí	30
2 Sexuální souhlas jako prevence	37
2.1 Sexuální souhlas ve světě	39
2.2 Prvky sexuálního souhlasu.....	44
3 Role etopedických pracovníků v problematice sexuálního násilí.....	49
3.1 Zařízení a jejich postavení k prevenci sexuálně rizikového chování.....	49
3.2 Role pracovníků v otázce sexuální výchovy.....	55
4 Míra informovanosti budoucích etopedických pracovníků v oblasti sexuálního násilí a sexuálního souhlasu	63
4.1 Kvantitativní výzkumné šetření	63
4.2 Výzkumný problém, cíl výzkumného šetření a hypotézy.....	66
4.3 Výsledky výzkumného šetření	69
4.4 Shrnutí výzkumného šetření	86
Závěr	89
Seznam použitých zdrojů	91
Seznam tabulek	107
Seznam grafů.....	108
Přílohy.....	109

Úvod

Bakalářská práce se zabývá problematikou sexuálního souhlasu a jeho vztahu k sexuálnímu násilí. Dále se taky zabývá tím, jak jsou budoucí pracovníci v etopedických zařízeních informováni o této problematice. Sexuální souhlas je v současné době čím dál více probíraným pojmem, hlavně v souvislosti s trestným činem znásilnění. Tento pojem se ve společnosti často setkává se spíše negativními reakcemi, přičemž jeho zanesení do sexuální výchovy ve školských i mimoškolských zařízeních může působit právě jako prevence sexuálního násilí. Problematika sexuálního násilí je známá většině společnosti, jelikož ohroženou skupinou není pouze někdo, ale jsou jimi děti, dospělí i staří, nehledě na jejich pohlavní identitu nebo sexuální orientaci.

Práce je rozdělena do čtyř kapitol, z čehož první tři jsou zaměřené na teoretické vymezení dané problematiky.

První kapitola představuje sexuální násilí jako společenský problém a ve zkratce zmiňuje následky, které oběť po útoku utrpí. První podkapitola popisuje ukotvení sexuálního násilí v trestním zákoníku České republiky, tedy systém pomoci oběti a jaká práva jí náleží. Ve druhé podkapitole představuje formy sexuálního násilí, jednak právního hlediska, ale i ze sociálně-patologického pohledu – tedy, že existují formy verbální nebo fyzické. Tato podkapitola také více rozepisuje dle mnohých nejzávažnější formy sexuálního násilí, a to sice znásilnění a pohlavní zneužívání, společně s komerčním. Poslední, třetí podkapitola se zaměřuje na systém prevence v oblasti sexuálního násilí, přičemž představuje i organizace, které pomáhají obětem jako jsou Persefona nebo Profem.

Druhá kapitola je věnována sexuálnímu souhlasu jakožto stěžejnímu tématu. V úvodu představuje různé pohledy na to, co souhlas a sexuální souhlas jsou a jak může působit jako prevence. V první podkapitole se zaměřuje na představení sexuálního souhlasu ve světě, tedy jak ho mají určité země ukotvený v právní legislativě a zmiňuje Istanbulskou úmluvu. Druhá a poslední podkapitola je o představení samotného sexuálního souhlasu. Tedy co to je, jaké podoby má a jak naopak nevypadá. Zároveň se zaměřuje to představit, kdo sexuální souhlas nemůže poskytnout.

Třetí a zároveň poslední teoretická kapitola se zabývá zařízeními institucionální výchovy a rolí jejich pracovníků v otázkách sexuální výchovy a jejich způsobů prevence sexuálně rizikového chování.

Čtvrtá a poslední kapitola je věnovaná empirické části bakalářské práce. Empirická část je realizovaná kvantitativní formou prostřednictvím techniky dotazník. Výzkumným vzorkem jsou prezenční studenti pedagogické fakulty na Univerzitě Hradec Králové studující obory Sociální pedagogika, Sociální pedagogika se zaměřením na výchovnou práci v etopedických zařízeních, Sociální pedagogika magisterský navazující, Sociální patologie a prevence a Speciální pedagogika (ti, co chtějí skládat státnice z etopedie).

Hlavním cílem výzkumného šetření je zjistit míru informovanosti budoucích pracovníků v etopedických zařízeních o tématu sexuální souhlas jako prevence sexuálního násilí. Tedy to, jak se v této problematice orientují a jak by práci s těmito tématy využili v praxi.

1 Soudobý pohled na sexuální násilí

Jedním z nejpřirozenějších pudů člověka, je právě ten sexuální, kdy jde o vrozenou biologickou potřebu, kterou má každý, i když v jiné intenzitě (Kolář a kol., 2008). Pohlavní styk není pouze o uspokojení našich potřeb, ale i o zachování druhu a předání genetické výbavy potomkům. Koitus neboli soulož či pohlavní styk je tedy moment, kdy se úd, pohlavní orgán muže a pochva, pohlavní orgán ženy spojí. Koitus vznikl z latinského slova „*coeo, coitum*“ tedy v překladu „jít spolu“ (Velký lékařský slovník, 2023, online).

„Jít spolu“, je poetická myšlenka, ovšem už ve Starověkém Řecku se mohou nalézt ukázky sexuálního násilí, které tuto myšlenku zcela popírají. Dalo by se říct, že tyto prvky jsou běžnou skutečností lidských dějin (Kolář a kol., 2008, s. 21). V minulosti to bylo běžnou záležitostí, ale v průběhu dějin se pohled běžné, ale i odborné veřejnosti měnil.

Sexuální násilí je i nadále jedním z nejčastějších problémů současnosti. Týká se všech společenských vrstev, věkových kategorií i pohlaví. V současné době se tímto problémem zabývá již nespočet odborníků a organizací, které pomáhají obětem, ale i s osvětou veřejnosti. Jedna z mnoha definic sexuálního násilí, které existují je i od Světové zdravotnické organizace (WHO), která tento typ násilí definuje jako „*jakýkoli sexuální jednání, pokus, nežádoucí sexuální poznámky a návrhy, činy směřující k obchodování nebo jinak namířené proti sexualitě jedince, které využívají nátlak.*“ (WHO, 2023, online).

Nezáleží na tom, jaký vztah je mezi obětí a pachatelem, násilí se děje nezávisle na tom, zda jde o partnery, přátele nebo zcela vůči sobě neznámé osoby. Ať už je to doma nebo v práci (WHO, 2023, online). Jedním z mnoha mýtů, které se týkají této problematiky, je i ten, že se sexuální násilí nejčastěji děje mezi cizinci, lidmi, kteří se nikdy neviděli a navzájem se neznají. Pravdou však je, že většina útoků je spáchána někým, kdo je oběti blízký (kamarád, soused, partner nebo bývalý partner, spolupracovník nebo spolužák). Průzkum uvádí, že až 80 % žen uvedlo, že pachatele znala (The blue bench, 2023, online).

To, že se nejedná pouze o problém moderní společnosti, dokazují i *Lékaři bez hranic*, kteří pomáhají v chudých zemích, které byly zasaženy například válečným konfliktem, přírodní katastrofou, ale právě i obětem sexuálního násilí. Sami sexuální násilí definují jako termín, pod který patří nespočetně násilných činů včetně zmrzačení

pohlavních orgánů (Lékaři bez hranic, 2019, online). K tomuto problému se vyjádřila i Evropská komise, která o něm mluví jako o porušování lidských práv a bojuje za jeho kriminalizaci. (Evropská komise, 2023, online)

V současné době se od termínu sexuální násilí opouští a nahrazuje ho termín sexualizované násilí. Je to následkem toho, že se odborníci domnívají, že to lépe charakterizuje vnímání podstaty tohoto násilí. Dává to přesnější představu toho, jak je sexualita a sex využíván – jako prostředek, „*nástroj moci*“ (Kutálková, Kobová, 2014, s. 16)

Lidé, kteří se stali oběťmi sexuálního násilí, si s sebou nesou břímě, kterého se většinou po zbytek života nezbaví. Tyto následky se mohou projevovat jako dlouhodobé problémy se spaním či probouzení se z nočních můr. Dále mohou mít strach vyjít do společnosti a na místa, která jsou podobná těm, kde k útoku došlo, nebo se mohou uchýlit k rizikovému chování jako je užívání návykových látek.

Následky mohou mít krátké trvání, většinou se jedná např. o podlitiny, nebo naopak mohou člověka provázet po zbytek jeho života. Ať už to jsou krátkodobé nebo dlouhodobě následky, tak pro oběti není snadné se s nimi vypořádat. Pronásledují je, když jsou vzhůru a neopouští je ani když spí. Pro člověka obecně je často těžké si připustit, že potřebují pomoc, pro oběti sexuálního násilí je to mnohem horší, jelikož na ně působí mnoho dalších faktorů jako jsou strach, stud a beznaděj.

Poznatky ukazují na to, že sexuální násilí se často přenáší z generace na generaci. Gödtel to nazývá jako „*schéma oběť – pachatel*“ a vysvětluje to tak, že ti, kteří byli jako děti obětí tohoto typu násilí, se později ve svém životě stávají pachateli nebo naopak na sebe opět berou roli oběti. Tedy dítě, které bylo bité, se stane rodičem, který se neštítí bít své dítě. A zneužívané dítě, se stane zneužívajícím rodičem (Gödtel, 1994). Pro to, aby se toto schéma přetrhlo, je zapotřebí, aby se obětem ukázalo, že nejsou sami a že je tu možnost pomoci.

Zotavování se z těchto následků je dlouhodobý proces, který může trvat i několik let. Pro každého je jiný, jelikož každý s prožitým traumatem pracuje jinak. Když k léčení nedojde, tak to může vést k závažným psychickým důsledkům jako jsou například posttraumatická stresová porucha (PTSD), deprese, izolovanost se od světa až k pokusům o sebevraždu (Pokorná, Ježková, 2019, online).

Následky mohou ovlivnit psychiku oběti, jejich fyzickou stránku a jejich vztah k okolí, i emoční integritu.

Psychické následky sexuálního násilí

Řada výzkumů potvrzuje to, že každý člověk je jiný i co se prožívání traumat týče. Někteří mohou vykazovat celou řadu symptomů, kdežto někteří ani jeden. Může to být důsledkem toho, že každý útok je jiný a tím pádem, i následky. Dále na tom svůj podíl mohou mít i životní situace, za které se útok odehrál anebo různé možnosti podpory a pomoci (Yuan, Koss, Stone, 2006). Mezi další faktory, které mají vliv na výskyt těchto následků řadí Kutálková a Kobová (2014) i osobnostní charakteristiky oběti a to, co se dělo po – tedy to, jak reagovalo okolí, a hlavně důležité osoby.

Jak bylo zmíněno výše, tak se tyto následky dají rozdělit na bezprostřední a dlouhodobé. Ty bezprostřední lze popsat jako ty, které se v obětech odehrávají těsně po útoku a pár dní poté. Mezi ty základní patří šok, strach a úzkost, kdy si vlastně oběť ještě ani nemusí uvědomovat to, co se stalo. Později nastupuje zmatek (nechápu, co se stalo, proč se to stalo), velmi časté jsou pocity viny (oběť si myslí, že za to může, že to bylo jejím chování a oblečením), dále se mohou cítit pošpinění nebo poníženě. Důležité je si uvědomit, že to nebyla jejich vina. Objevit se může i strach z lidí, citová otupělost nebo flashbacky, kdy si vlastně přehrávají to, co se stalo stále dokola. Dlouhodobé psychické následky mají podobu nočních můr a flashbacků, kdy se stále vrací na to místo, kde se to stalo. Oběti mohou mít přetrvávající poruchy spánku nebo potíže v sexuálním životě. V některých případech může dojít k rozvinutí posttraumatické stresové poruchy (PTSD), což znamená, že oběť se stále vrací k tomu útoku. Útok ji mohou připomenout různé věci jako například kus oblečení, který měla v té chvíli na sobě, hudba, kterou slyšela nebo podobné místo činu. U obětí, kde došlo ke kontaktnímu sexuálnímu násilí, může dojít k odmítání až nenávisti svého těla, které se může projevat sebepoškozováním.

Podle průzkumu „*O násilí na ženách napříč EU*“ (FRA-Agentura evropské unie pro základní práva, 2014) ženy uváděly, že dlouhodobými psychickými následky jako jsou deprese nebo ztráta sebevědomí, trpí více, pokud šlo o partnerské násilí (tedy útočníkem byl někdo, koho znaly, byl jejich partnerem), než když pachatelem byl neznámý člověk. Další studie ukazují, že u mužů, bezprostředně po napadení, mnohem častěji dochází k popření toho, co se stalo než u žen a zároveň více inklinují k budoucím problémům v chování (Kutálková, Kobová, 2014). Je obecně známé, že ženy jsou častějšími oběťmi sexuálního násilí než muži, ovšem i oni můžou být oběťmi, a i pro ně je to velice traumatizující. O to víc, když žijí ve společnosti, kde jsou obklopeni

lidmi smýšlejícími tak, že muž je silný, nikdy se mu nemůže nic takového stát a když se stane, tak je slaboch.

Fyzické následky sexuálního násilí

Fyzické následky jsou naopak od psychických většinou na první pohled znatelné. Tyto následky mohou zanechat také stopy na psychice, kdy se oběť může bát fyzického kontaktu, pro některé bude mít přehnané reakce. Jedněmi z nejvýraznějších fyzických následků jsou nechtěné těhotenství a následné gynekologické potíže. Nechtěné těhotenství se může stát každé ženské oběti, ovšem největší problém představují v zemích, kde není možnost potratu, tedy kde jsou potraty nelegální. V takovýchto případech ženy spíše, než aby dítě donosily, hledají jiné možnosti potratů, které jsou pro jejich zdraví nebezpečné a ohrožují tím i svůj život (Kutálková, Kobová, 2014). Dalšími častými následky, které jsou bezprostředně po útoku, mohou být podlitiny způsobené pachatelem, které obětem útok připomínají i několik dní poté. Dalo by se říct, že je to viditelná ukázka toho, že se to skutečně stalo.

Dalším problémem, který se týká ženských obětí, jsou gynekologické problémy, které mohou opět mít celoživotní trvání a způsobovat problémy s budoucím otěhotněním, donošením dítěte nebo s prožíváním sexuálního styku bez bolesti. Důsledkem může být genitální krvácení, různé typy infekcí (např. vaginální) anebo genitální podráždění (Kutálková, Kobová, 2014). U některých obětí se může rozvinout porucha příjmu potravy, která se může vyvinout z pocitu na zvracení, některé oběti naopak mohou mít somatické potíže jako jsou bolesti hlavy nebo třes (Pokorná, Ježková, 2019).

Dalším obávaným následkem je onemocnění sexuálně přenosnými nemocemi. Tato onemocnění se týkají nejen žen, ale i mužských a dětských obětí. U dětí jsou nejohroženější děti, které jsou komerčně sexuálně zneužívané, jelikož sexuální podnikatelé se i v současnosti mylně domnívají, že u dětí existuje mnohem menší riziko nakažení se virem AIDS. Jak Dunovský píše (2005), tak opak je pravdou, jelikož u dětí je mnohem větší pravděpodobnost nakažení, protože k sexuálnímu styku nejsou fyzicky zralé.

Vše výše zmíněné silně ovlivňuje kvalitu života obětí, jelikož tyto obtíže vyžadují lékařskou pomoc, kdy jedno sezení nestačí. To obětem přímo ovlivňuje jejich schopnost vrácení se do běžného života a tím se navazuje na další následky, a to ty sociální.

Sociální následky sexuálního násilí

Kde psychické následky zasahují psychiku a fyzické tělo, tak sociální mají vliv na fungování člověka ve společnosti, jeho vztahy – ať už staré nebo na navazování nových vztahů a na to, jak to okolí vnímá.

Často se v obětech pere myšlenka toho, zda to někomu oznámit či nikoli, jelikož se bojí reakce okolí. Souvisí to s představou určité stigmatizace, kterou by na sebe uvalila. Jak bylo v psychických následcích zmíněno, tak oběť si může myslet, že za to mohla, že je nyní pošpiněná (z toho důvodu to nemusí chtít říct partnerovi, protože si myslí, že už ji nebude chtít). Potlačování této vzpomínky a její neřešení vede k tomu, že se oběť bude izolovat od rodiny, přátel i partnera. Ti, jelikož nebudou vědět, co se stalo, budou reagovat neadekvátně. Může tedy dojít ke zhoršení vztahů s blízkými, u partnerských vztahů se může stát, že ji partner opustí, nebo že oběť opustí jeho. Dalším sociálním následkem může být snížená pravděpodobnost manželství nebo nalezení nového partnera, resp. udržení dlouhodobého partnerského vztahu. Pokud dojde k tomu, že oběť se někomu svěří, tak hrozí to, že se o tom dozví i její širší kruh – lidé v práci nebo ve škole. Nejen zde tedy může dojít k tomu, že ji nepřijmou, což povede k té izolovanosti, s čímž souvisí další problémy jako jsou pocity osamělosti a studu (Kutálková, Kobová, 2014).

Pokorná a Ježková (2019) zmiňují coping mechanismy, které mají lidem pomáhat s traumatickým zážitkem. V tomto případě mohou mít tyto mechanismy podobu sexu, kdy jedinec vyhledává tento typ kontaktu mnohem častěji, než tomu bylo před útokem. Důvodů proč tomu tak je, je mnoho, ale často za tím bývá to, že oběť chce opět nabyt pocitu kontroly nad svým tělem – oběť může rozhodnout, kdo se jí dotkne a kdo ne.

Tímto se dostáváme k dalšímu následku a tím jsou změny v chování. Může se stát, že okolí začne oběti říkat, že ji nepoznává, že se chová jinak než předtím. Důvodem je právě to, že se snaží určitými způsoby zvládnout tu situaci – to, co prožili a co cítí. V sexuální oblasti to může být praktikování nechráněného sexu, vybírání rizikových partnerů nebo promiskuitní chování. Dalším rizikovým chováním může být zneužívání návykových látek jako jsou alkohol nebo drogy, které jim na určitou dobu umožní zapomenout na tu zkušenost (Kutálková, Kobová, 2014).

Jako další následky uvádí Kutálková a Kobová (2014) fatální, do kterých spadají případy, které bohužel skončily úmrtím. Mezi takovéto následky spadá například úmrtí při nelegálním potratu, smrt novorozence počatého ze znásilnění, smrt na sexuálně přenosnou chorobu jako AIDS či smrt při znásilnění.

Jedním z nejčastějších fatálních následků je sebevražedné jednání, které může souviset s např. depresemi nebo PTSD, které vznikly následkem traumatu. Výzkumy ukazují, že vyšší pravděpodobnost spáchání dokonané nebo nedokonané sebevraždy je u ženských obětí, které byly jednak obětí psychologického, fyzického nebo sexuálního násilí a zároveň u těch, které sexuální násilí zažily jak v dětství, tak i v dospělosti (Pico-Alfonso et al., 2006).

1.1 Právní ukotvení sexuálního násilí

V našem právním řádu lze sexuální násilí nalézt v Trestním zákoníku č. 40/2009 Sb. v hlavě III pod trestnými činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti (Zákon č. 40/2009 Sb.). Patří sem znásilnění (§ 185), sexuální nátlak (§ 186), pohlavní zneužití (§ 187), šíření pornografie (§ 191), zneužití dítěte k výrobě pornografie (§ 193), navazování nedovolených kontaktů s dítětem (§ 193b).

Systém pomoci obětem sexuálního násilí

Systém pomoci obětem v České republice je upraven zákonem 45/2013 Sb. o obětech trestných činů. Důvodem proč tento zákon existuje je snaha předcházet druhotné újmě. Pod tím si lze představit takovou újmu, kterou oběť neutrhla trestným činem, ale vznikla po trestném činu, tedy během procesu objasňování trestné činnosti, orgánů a institucí, kteří se tohoto procesu zúčastnili (Kutálková, Kobová, 2014, online).

Pojmem oběť se rozumí (Durdík, Čírtková, Háková, Vitoušová, 2018, s. 4) fyzická osoba, které „bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil.“ Pokud v důsledku trestného činu došlo ke smrti oběti, tak za oběť se považují i její pozůstalí. Zákon předpokládá, že každý, kdo se cítí být obětí trestného činu, je potřeba jako oběť brát (Kutálková, Kobová, 2014, online). Když se mluví o oběti sexuálního násilí, tak ta se nazývá zvlášť zranitelnou obětí, kterou může dále být dítě, osoba vysokého věku nebo postižená (fyzicky, mentálně nebo psychicky, či se smyslovým postižením) a osoba, která byla obětí trestného činu obchodování s lidmi nebo teroristického útoku (Durdík, Čírtková, Háková, Vitoušová, 2018). Je zde předpoklad, že tyto osoby jsou zranitelnější vůči sekundární viktimizaci.

Práva obětí trestných činů (Kutálková, Kobová, 2014, online) jsou součástí Hlavy II zákona o obětech trestných činů. Jsou jimi:

1. Právo na informace

Jde o jedno ze základních práv obětí trestných činů. Obecným pravidlem je, že oběť má právo na přístup k informacím, která se týkají toho trestného činu, jehož obětí se stala. Informace, které jsou poskytnuty, musí být oběti předány srozumitelně, přičemž se hledí na její věk, volní vyspělost, gramotnost a zdravotní i psychický stav. Poskytnuty musí být jak v ústní, tak i písemné formě v jazyce, kterému oběť rozumí (Durdík, Čírtková, Háková, Vitoušová, 2018).

2. Právo na podporu a pomoc

Oběť má právo se dozvědět o možných službách, které ji toto poskytnou od např. policie nebo zdravotnických zařízení, obrátit se na poskytovatele těchto služeb a využívat jejich služeb před trestním řízením, v jeho průběhu i po něm. Pod odbornou pomocí (Durdík, Čírtková, Háková, Vitoušová, 2018) se rozumí psychologické poradenství, sociální poradenství, právní pomoc, poskytování právních informací a restorativní programy.

3. Právo na ochranu před hrozícím nebezpečím

Toto právo neobsahuje žádná nová práva, spíše obětem připomíná již existující, která jim náleží na základě posílení jejich ochrany před hrozícím nebezpečím (Durdík, Čírtková, Háková, Vitoušová, 2018). Kutálková a Kobová (2014) sem zahrnují právo na fyzickou ochranu před útoky pachatele a zvláštní ochranu svědka, dále sem spadá také právo na ochranu osobních a soukromých údajů, které byly použity v trestním řízení. Také zde figuruje vykázaní pachatele se společného obydlí. Jedním z posledních práv je také právo na to, být informován o možném propuštění obviněného z vazby nebo výkonu trestu a popř. bližší informace o jeho propuštění.

4. Právo na ochranu před druhotnou újmou

Toto právo má chránit oběť před vznikem druhotné újmy neboli sekundární viktimizace. Je zde povinnost, zavést takové podmínky, které zamezí setkání mezi obětí (v určitých případech i rodinných příslušníků) a pachatelem v místech, kde probíhá trestní řízení (pokud ovšem není takový kontakt vyžadován). Kontaktem se rozumí přímý fyzický kontakt, nikoli např. prostřednictvím audiovizuálního zařízení jako je např. mobilní telefon. K využití

tohoto práva má oběť i osoba jí blízká právo, zažádat kdykoliv během trestního řízení (lze i před jeho zahájením). Orgány jsou tomuto požadavku povinni vyhovět v případě, kdy se jedná o zvlášť zranitelnou oběť (Durdík, Čírtková, Háková, Vitoušová, 2018). Kutálková a Kobová (2014) uvádějí, že zvlášť zranitelné oběti (konkrétně ty, které byly obětí sexuálního násilí) mají právo na to, aby jejich výslech byl zvlášť šetrný a citlivý, a aby byl jejich výslech veden pouze proškoleným odborníkem. Zároveň by tyto osoby měly být výslechu podrobeny pouze jednou (aby se zamezilo prohloubení jejich traumatu).

5. Právo na náhradu škody a na peněžitou pomoc od státu

Peněžitou pomoc poskytuje oběti stát, v případě pomoci k překonání zhoršené sociální situace, ke které došlo následkem útoku. Oběti si často nesou útok a trauma po zbytek života. Na peněžitou pomoc od státu má nárok pouze vymezená část obětí – jedná se o takové oběti, kterým byla následkem trestného činu způsobena újma na zdraví a o některé pozůstalé po obětech, které zemřely na následek trestného činu. Dále mají nárok na toto právo oběti trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti a děti, které byly týrané osobou, do jejichž péče byly svěřeny, s tím předpokladem, že došlo k majetkové újmě (Durdík, Čírtková, Háková, Vitoušová, 2018).

Jedním z hlavních důvodů, proč existuje zákon o obětech trestných činů, je uvědomění si potřeby tyto jedince chránit před vznikem sekundární viktimizace. Právní řád se tato rizika těmito právy snaží, co nejvíce minimalizovat, jelikož mezi důvody vzniku jsou nejen sousedi a rodina oběti, ale často projednávání trestného činu médií, opakované výslechy, necitlivý přístup a nevhodné chování orgánů činných v trestním řízení (Hrdá, 2020).

Redefinice znásilnění

Znásilnění a jeho definice si prošlo během několik let již spoustou obměn. Při pohledu na Českou republiku a její pohled na znásilnění se dojde tomu, že v posledních letech pracovala na změně definice (nejvíce to propagovala organizace Konsent) tak, aby obsahovala souhlas se sexuální aktivitou. Vedlo k tomu to, že stále častěji je právě za znásilnění považované takové jednání, kdy je nekonsenzuálního pohlavního styku dosaženo dalšími formami donucení (Šafařík., 2020).

Při pohledu do minulosti si lze všimnout, že definici znásilnění obsahoval již zákon č. 117/1853 ř. z., který na našem území platil až do roku 1950. Ten ho definoval jako

„násilné smilstvo“, kterého se dopustil ten, kdo „osobu ženskou nebezpečným vyhrůžováním, skutečně vykonaným násilím nebo lstivým omámením smyslů učiní neschopnou, by mu odpor činila, a v stavu tomto jí zneužije k mimomanželské souloži“ (Šafařík, 2020, s. 281). Tato definice ovšem nepobírala všechno, co by v současnosti za znásilnění bylo považováno – na straně oběti byl vyžadován odpor a vyloučeno bylo jednak znásilnění mezi manželi, ale i znásilnění muže (Šafařík, 2020).

Více probírat se to začalo ke konci roku 2023, kdy se zveřejnilo, že se pracuje s myšlenkou redefinice znásilnění. Podle mediálního zdroje myšlenka vychází z podstaty „ne znamená ne“, tedy z toho, že daný člověk nesouhlasí s danou aktivitou a dává to najevo. Nesouhlas by se nemusel projevit pouze verbálně, ale přihlíželo by se i na neverbální odmítnutí (tedy gesto, pláč nebo zaujetí obranné pozice). Za znásilnění by se považovalo i to, když by oběť nebyla schopna projevit svůj nesouhlas, ať už kvůli spánku, nemoci, duševní poruše nebo kdyby byla pod vlivem omamných a psychotropních látek, jako jsou drogy nebo alkohol. Zahrmovalo by to i lidi spoutané, se zdravotním handicapem anebo s nízkým věkem – to by se považovalo dítě mladší dvanácti let. Novinkou by bylo, že zákon by počítal nejen se znásilněním, ale i se sexuálním útokem a sexuálním nátlakem. Vládní novela prošla prvním čtením ve sněmovně na začátku února roku 2024. Podle té by nová definice měla znít: „*vykonání pohlavního styku proti seznatelné vůli oběti nebo zneužití bezbrannosti oběti k takovému činu*“ (Česká televize, 2024, online). Vyjádřila se k tomu i výkonná ředitelka nevládní organizace Konsent Johanna Nejedlová, která věří, že toto je krok správným směrem, jelikož výzkumy ze zahraničí ukazují to, že změna definice dodala odvahu obětem a že čísla nahlášených znásilnění v daných zemích výrazně stoupla (Česká televize, 2024, online).

Ve středu 10. dubna 2024 schválili jednohlasným rozhodnutím poslanci vládní novelu, díky které se znásilnění vymezí v trestním zákoníku „*ze silou vymuceného na nesouhlasný pohlavní styk*“. Nyní se čeká na vyjádření Senátu (Česká televize, 2024, online). Tedy jak bylo výše zmíněno, osoba by již nesouhlas mohla projevit i pláčem nebo zaujetím obranné pozice.

1.2 Formy násilí v sexuální oblasti

Již podle definice lze říct, že tento typ násilí je velice rozsáhlý a tím pádem obsahuje i spoustu forem, ve kterých se násilí vyskytuje. Je důležité si uvědomit, že „*ne všechny*

formy jsou trestně postižitelné, některé jsou společnostmi přímo tolerovány“ (Kutálková, Kobová, 2014, s. 20). Jak je zmíněno v minulé podkapitole, tak náš zákon nezmiňuje sexuální poznámky a narážky. Trestně stíhán nemůže být nevyžádaný tělesný kontakt a jeho aktéři, kteří ho iniciují. (Kutálková, Kobová, 2014, s. 20).

Samotných forem je nespočet a každá země mezi sexuální násilí řadí něco jiného, i když vesměs je to velice podobné. V minulé kapitole „Právní ukotvení sexuálního násilí“ bylo uvedeno, jak náš právní řád pohlíží na tuto problematiku. V této podkapitole se představí, již zmíněné formy a bližší nahlédnutí do některých z nich.

Nejčastěji probíraným, v médiích prezentovaným a obecně známým typem je znásilnění, což často vede k tomu, že laická veřejnost už nevidí ostatní nebo ani neví, že sexuální násilí může mít i jiné podoby. Podle našeho Trestního zákoníku sem patří například:

- **Sexuální nátlak** = podle Trestního zákoníku č. 40/2009 Sb., (Zákon č. 40/2009 Sb.) § 186 je definován jednak jako donucení „*násilím, pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy k pohlavnímu sebeukájení, k obnažování nebo jinému srovnatelnému chování*“ anebo jako „*domucení k pohlavnímu styku, k pohlavnímu sebeukájení, k obnažování nebo jinému srovnatelnému chování*“ když využívá závislosti oběti na své osobě, nebo svého postavení vůči ní a využívajícího vlivu nebo důvěryhodnosti s tím související
- **Šíření pornografie** = pokud by se mělo mluvit o definici pornografie, tak by se dalo říci, že jednotná definice neexistuje, jelikož samotné sexuální chování, a i sexuální normy jsou velice variabilní, ovšem většina se shoduje v účelu pornografie a tím je vyvolat sexuální vzrušení (Uzel., 2010), v Trestním zákoníku to lze najít v § 191, který trestá nejen výrobu, ale i dovoz, vývoz, nabídnutí, prodej, či videa nebo fotky umožní veřejně přístupným (Zákon č. 40/2009 Sb.), tento paragraf navazuje na další a to na výrobu a jiné nakládání s dětskou pornografií
- **Zneužití dítěte k výrobě pornografie** = v dnešní době je velice oblíbené nalézání si kamarádu skrze online svět – ať už prostřednictvím počítačových her nebo skrze např. Instagram, SnapChat nebo Facebook, ovšem velkým rizikem je to, že nevíme, kdo je na druhé straně a to právě vede k tomu, že dívka naváže vztah s, podle profilové fotky, mladým pěkným klukem, který ji požádá o intimní fotku a ona mu ji ráda pošle, ovšem na druhé straně není její vrstevník, ale dospělý muž, který ji zlákal, aby mu zaslala fotku svého obnaženého těla,

podle § 193 Trestního zákoníku (Zákon č. 40/2009 Sb.) je trestným ten, který nejen zláká dítě k výrobě pornografie, ale i ten, který přiměje, najme, zneužije nebo má výhody z účasti dítěte na takovémto díle – tedy nutí dítě k, pro něj, nepříjemným praktikám

- **Navazování nedovolených kontaktů s dítětem** = podle § 193b (Zákon č. 40/2009 Sb.) bude odsouzen ten, který osloví dítě mladší 15 let za tím účelem, že chce spáchat sexuálně motivovaný trestný čin

Dále by se mohlo mluvit o incestu neboli souloži mezi příbuznými, který se definuje tak, že jde o pohlavní styk mezi osobami, které nejsou schopny, respektive nemají povoleno uzavřít manželství – tedy dítě s rodičem, sourozenci nebo s tetou či strýcem (Pöthe, 2000). Ovšem již několikrát bylo dokázáno, že šlo o dobrovolný styk (většinou mezi sourozenci), tudíž nelze jednoznačně říct, že se incest řadí do sexuálního násilí. Podobně je tomu i tak u kuplířství a prostituce, která není v našem právním řadu uvedena, a tudíž není trestná – trestné jsou pouze činy, které s ní souvisejí, tedy kuplířství nebo např. obchodování s lidmi (Chmelík, 2003). Ovšem opět existují důkazy, že jedinci se k prostituci uchylují dobrovolně (vidina rychlých peněz, touha po dobrodružství). U těchto trestných činů sexuálního typu, může k násilí docházet a typicky dochází (ovšem ne u všech a vždy). V případě prostituce by šlo o trestný čin, který s ní souvisí, ale prostituci jako takovou nelze nazvat sexuálním násilím.

Sexualizované násilí může být rozděleno i na základě obecnějších parametrů do verbálního, neverbálního a fyzického násilí, s čímž v určité míře souvisí i citové týrání. Pod sexuálním násilím **verbálního charakteru** si lze automaticky představit vyřknutá slova, kterými jedinec vyjadřuje nebo pouze naznačuje sexuální obsah svých myšlenek, ovšem lze sem řadit i psaná slova. Tak jako obecně sexuální násilí, ani to verbální se nevztahuje pouze k jednomu místu, ale lze ho zažít ve škole, v práci, doma. Lidé ho často interpretují jako krajní až neslušný humor, ale stejně se tomu např. přihlízející zasmějí. Může jít o šikání, neslušné sexuální vtipy či narážky o těle, popis toho, co by daný jedinec udělal, tzv. „catcalling“, ale i nevyžádané rady, co se sexuálního života týče (First Orlando Counseling, 2020, online). **Neverbální** sexuální násilí/obtěžování, nemusí být na první pohled patrné, oběti si ho často nemusí všimnout. Ovšem to neznamená, že tu není a že není o nic méně nepříjemné. Jak již z názvů vyplývá, jde o jednání, kde není vyžadováno slova. Zahrnuje to veškerá gesta nebo i pohyby celým tělem, která mají sexuální podtext, jde také o mrkání, posílání polibků či olizování rtů. Také se sem dá řadit tzv. „stalking“ (Council of Europe, 2024, online). **Fyzické a citové**

týrání (Pacific Teen Treatment, 2024, online) s tím sexuálním úzce souvisí. Např. při znásilnění, což se řadí do sexuálního násilí, může pachatel strhávat oblečení, kousat nebo tahat oběť za vlasy. Ta fyzická stránka násilí, hlavně ve vztazích, je často prvním aspektem násilí, čeho si okolí všimne. Citové týrání naopak směřuje na psychiku člověka – způsobuje přímo mentální a emocionální bolest. Pro agresora je to určitý prostředek manipulace s druhou osobou. Může to být např. zastrašování, zesměšňování nebo i vyhrožování.

Neméně často se stává, že se všechno vyskytuje pospolu např. v partnerských nebo manželských vztazích, kdy může být citové vydírání velmi časté.

Znásilnění

Znásilnění je jedním z nejvíce traumatizujících trestných činů, jehož následky si oběť ponese do konce života. Jde o ponižující akt, kdy je oběť vydána napospas násilníkovi. Proto není divu, že je hned po pohlavním zneužívání, druhým nejčastějším sexuálním deliktem v České republice (Brihcín, 2010). Dle našeho trestního zákoníku jde o znásilnění, pokud někdo donutí druhého k pohlavnímu styku pomocí násilí, pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy (Zákon č. 40/2009 Sb.). Jak se již zmínilo, tak u znásilnění je jedním ze zákonných znaků pohrůzka násilí, což v občanském právu je tzv. „*vis compulsiva*“ (iuridictum, 2006, online). Jde o takový typ násilí, které cíleně působí na psychiku oběti, což vede k tomu, že se podrobí nátlaku ze strany pachatele. Ovšem oběť má stále schopnost uplatnit svou vůli, a to u fyzického násilí „*vis absoluta*“ nejde – složka vůle nemůže být uplatněna nebo v chování dokonce schází. To se může stát, pokud je osoba svázána. Rozhodnutí o tom, zda oběť využije možnosti uplatnit volní složku, je ovlivněno pohrůzkou a fyzickou mocí útočnicka, kterou vyvíjí na osobu (Chmelík, 2003).

„*Uniform Crime Reports*“ spadající pod Federální úřad pro vyšetřování (FBI) definuje znásilnění více rozsáhleji než náš zákon. K této nové definici dospěli v roce 2013 a popisují ho jako penetraci vagíny nebo análního otvoru jakoukoli částí těla nebo věcí, nebo orální penetraci pohlavním orgánem jiného člověka, bez souhlasu oběti. Pokus nebo útok pod záminkou spáchání znásilnění jsou také zahrnuty (FBI, 2014, online). V této definici je již zmíněn souhlas, ovšem nemusí se chodit tak daleko. Spousta evropských zemí již má ve své definici souhlas jako podmínku spáchání znásilnění. Například i Velká Británie již ve své definici má souhlas, podobně jako Španělsko. Jak se již psalo v podkapitole „Právní ukotvení sexuálního násilí“, tak v České republice

již redefinice znásilnění prošla jednohlasným rozhodnutím poslanců a nyní se čeká na Senát.

Chmelík (Chmelík, 2003) rozděluje znásilnění z pohledu podnětu a způsobu provedení do dvou forem.

1. „*Zpravidla jde o vytypovanou, náhodnou oběť.*“ V podstatě toto je primární rozdíl mezi formami, které Chmelík uvádí. Typické pro tuto formu je spontánnost ze strany útočníka, který si nic neplánuje, ale jedná ihned po vystavení určitému podnětu. Pachatel má běžně nízkou úroveň sebeovládání, často je pod vlivem alkoholu nebo jiných omamných či psychotropních látek, přítomna může být i určitá sexuální deviace. Hnacím motorem pachatele je chtíč a touha ukojit svůj pohlavní pud s tím, že podtext je často brutálního charakteru – oběť si odnáší psychické i fyzické následky.
2. Druhá forma se od té první liší v tom, že tady už se dá předpokládat určitý, klidně i citový vztah mezi obětí a násilníkem, kdy se vlastně pachatel snaží prostřednictvím nenásilných, ale vytrvalých pokusů přimět oběť k pohlavnímu styku, ta ovšem vytrvale odmítá. Až po překročení určité meze např. že mu dojde trpělivost, se pachatel uchýlí „*k násilnému vynucení pohlavního styku.*“ Často se děje mezi manžely či partnery, což může být důvodem toho, proč tato forma není tak agresivní. Ovšem i zde dochází ke ztrátě sebeovládání a vládu přebírá pudové jednání. Dejme tomu, že muž se na začátku snaží ženu získat svou pozorností, dárky a prezentuje se v dobrém světle, ovšem pokud žena sex stále odmítá, muž začne být náruživější a touhu po sexu si začne vynucovat pomocí násilí. Následky nejsou tak závažné jako u první formy. Někteří se k násilí jako prostředku pro pohlavní styk nesníží či někteří berou určitou míru násilí jakou součást rituálu.

Ve *Sborníku přednášek přednesených na 1. národní konferenci o znásilnění* (Brichcín, 2001, s. 33–34) se MUDr. Slavoj Brichcín ve svém příspěvku *Kdo vlastně znásilňuje ženy?* popisuje typy znásilnění, mimo jiné, také na základě vztahů mezi obětí a pachatelem.

- **vztahové znásilnění (acquaintance rape)** = znásilnění osobami, které oběť zná, mnohdy pod vlivem alkoholu nebo jiné drogy
- **znásilnění na schůzce (date rape)** = předpokládá se opět podobný vztah jako u vztahového znásilnění, k útoku může dojít například v autě nebo bytě násilníka, který využívá spíše verbální nežli fyzické násilí, nezřídka může dojít

k využití různých drog k podvolení oběti, může se jednat o alkohol, „Ketamin“ (také tzv. „koňské uspávací“, způsobující halucinace nebo dezorientaci, uvolnění svalstva a také podporuje pocit vzrušení) (hiv-prevence.cz, 2014, online) nebo známý „Rohypnol“ (jinak také Flunitrazepam ze skupiny benzodiazepinů, opět napomáhá uvolnit svalstvo, snížit úzkosti, výhodou je to, že se může rozpustit ve vodě, tudíž pro oběť je víceméně nezjistitelný, ve spojení s alkoholem oběť nevykazuje skoro žádný odpor) (dea.gov, 2023, online).

- **bleskové znásilnění** = jde o znásilnění neznámým pachatelem oběti, kdy napadení se děje v prostředí, které oběť považovala za bezpečné, může jít např. o vlastní byt nebo dům a oběť je často pachatelem napadena, což způsobí úrazy.

Lze upozorovat určité podobnosti s rozdělením Chmelíka, kde vlastně k jeho první formě můžeme přiřadit Brichtcinovo „bleskové znásilnění“, naopak k druhé formě sedí „vztahové znásilnění“ a v určité podobě i „znásilnění na schůzce“.

Dle Weisse (2010) se oběti dá rozumět, jak žena, tak i muž bez ohledu na věk a vztahu k pachateli. Pro oběti je tento čin nejvíce zraňujícím činem po psychické stránce, se kterým mohou bojovat po celý svůj život. Někteří autoři věří, že existují tzv. „*charakteristiky, které dělají z ženy favorizovaný terč sexuálního útoku*“ (Čírtková, 2008, s. 62). Vysvětlují to tak, že chování a některé osobnostní rysy potencionální oběti významným způsobem ovlivňují rozhodování a následné chování pachatele. Koncem 80. let tuto myšlenku vystřídala jiná a to ta, která tvrdí, že se nesmí přihlížet pouze na osobnostní znaky oběti, ale aby se obětem dostatečně porozumělo, tak se musí přihlížet k celkové situaci znásilnění. Na základě toho rozděluje Silverman (Scholze, 1994 in Kovář a kol., 2008) dva základní typy obětí: oběti vztahového znásilnění a oběti útočného znásilnění. Vztahové znásilnění stojí na tom, že mezi obětí a pachatelem byl určitý vztah, který již mohl být ukončen nebo může být stále aktivní. Oběť je v tomto případě zaskočena chováním někoho, koho považovala za blízkého. Naopak u útočného znásilnění v oběti převládá strach z překvapivého útoku. Silverman si u obou typů všimnul jiného dopadu na oběť – u obětí vztahového znásilnění převládá pocit viny, kdežto u obětí útočného znásilnění je silnější pocit strachu a častěji se u nich objevují příznaky, které jsou podobné posttraumatické stresové poruše (PTSD).

Pachateli znásilnění opět mohou být jak muži, tak i ženy. Podle statistik jsou však pachateli ve velké míře spíše muži – až 99 % (Bergess Wolbert, 2009 in Ciprová a kol.,

2010). Nejčastěji se jedná o muže známé např. manžel nebo partner, kolega, rodinný známý, a naopak nejméně časté je znásilnění neznámým mužem (Weiss, Zvěřina, 2001). Chmelík (2003), na základě psychodiagnostického vyšetření, pachatele popisuje jako sociálně odcizené lidi, kteří mají problém s egocentričností a komunikací s druhými lidmi. Často trpící depresi a nízkou empatií.

Pohlavní zneužití

Sexuální zneužívání je problematikou stejně závažnou, ne-li více než znásilnění. Oběťmi jsou děti, a proto mají následky mnohem větší dopad, jelikož hrozí, že to dětem naruší jejich integritu i vnímání světa. Pohlavní zneužívání, je v Trestním zákoníku pod § 187.

Hanušová (2006) uvádí tři základní podmínky, které musí sexuální chování splňovat pro to, aby se to mohlo označit jako sexuální zneužívání. Jsou jimi:

- pachatel je mnohem starší a zralejší než dítě
- pachatel se nachází v pozici autority vůči dítěti nebo v pečovatelském vztahu k dítěti
- aktivity, které po dítěti požaduje si vymáhá silou nebo podvodem (např. nutí dítě, aby se ho dotýkalo, dítěti tvrdí, že je to jejich hra)

Vágnerová (2014) rozlišuje tři formy sexuálního zneužívání, které rozděluje podle toho, zda je pachatel v přímém kontaktu s dítětem nebo, zda ho sexuálně využívá.

- **Nekontaktní sexuální aktivity** – do této skupiny se řadí takové aktivity, u kterých nedochází k dotykům mezi pachatelem a obětí, mohou to tedy být verbální komentáře, které jsou dítěti nepříjemné (např. takové se sexuálním obsahem), neslušné telefonní hovory – tyto komentáře nebo telefonáty dítě děsí, nerozumí jim, zároveň může docházet k vyhrožování ze strany pachatele, v této skupině se objevuje i to, když je dítě nuceno sledovat pornografii nebo obnažování dospělých
- **Kontaktní sexuální aktivity** – tato skupina již vyžaduje kontakt pachatele a dítěte, tyto aktivity lze rozdělit do dvou skupin, a to do penetrativních (pohlavní styk vaginální, anální nebo orální – může jít o pronikání penisem, prsty, jazykem nebo předměty) a nepenetrativních (nedochází k penetraci, jde o např. osahávání)

- **Sexuální využívání dětí** – do této skupiny se řadí děti, které jsou využívány k výrobě pornografie nebo k prostituci, v některých případech může jít o komerční sexuální zneužívání

Dalším dělením sexuálního zneužívání může být rozdělení podle závažnosti. Russel to na základě této charakteristiky rozdělil do tří kategorií: „*nejméně závažné formy, středně závažné formy a velmi závažné formy*“ (Russel, 1983 in Vaníčková, 1999, s. 40). Toto dělení spočívá v tom, jakého stupně závažnosti se pachatel dopustil na dítěti. Dále by se dalo polemizovat o tom, jak rozdílné dopady jednotlivé stupně způsobují (Tab. 1).

Tabulka 1 *Stupně závažnosti sexuálního zneužívání podle Russela*

1. Nejméně závažné formy	Do nejnižšího stupně patří např. vzájemné svlékání, fotografování dítěte v nevhodných polohách, láskání genitálií nebo líbání s pronikáním jazyka do úst.
2. Středně závažné formy	Středně závažné formy obsahují již pronikání prsty, jazykem či předměty do anusu nebo vaginy. Také sem patří to, když je dítě vyzvané k dotýkání se pachatelových genitálií.
3. Velmi závažné formy	Tato kategorie již spočívá v pronikání penisu do vaginy či anusu. Oběť zde může být aktivním nebo pasivním účastníkem. Jde tedy o vaginální, orální nebo anální sex.

Zdroj: Russel, 1983 in Vaníčková, 1999

Když se bude hledět na normalitu sexuálního zneužívání, tak se zjistí, že se výrazně liší podle toho, o jakou kulturu jde. Weiss ve své knize *Sexuální zneužívání dětí* uvádí příklad na kmenu Kukuku z Nové Guineyi, kde je jedním z jejich zvyků provádění felace adolescentními a preadolescentními chlapci dospělým mužům kmene jako forma rituálu. (Weiss, 2005). Na tomto příkladu je vidět, že záleží na kultuře a jejích zvycích při vnímání toho, co je a co není přijatelné.

Společnost měla vždy zájem na bezproblémovém vývoji dítěte, ovšem k velkému skoku, co se ochrany dítěte týče došlo během 20. století. V tomto století byly přijaty významné dokumenty, které dítě ochraňovaly, ovšem tím nejznámějším je *Úmluva o právech dítěte*, která byla přijata Valným shromážděním OSN v roce 1989 v New Yorku. Federální shromáždění České a Slovenské Federativní Republiky a prezident

ji podepsali o dva roky později a to 30. září 1990. Jde o mezinárodní smlouvu, která stanovuje a ochraňuje občanská, politická, ekonomická, sociální a kulturní práva dítěte (MPSČR, 2016, online). „Syndrom sexuálně zneužívaného dítěte“ (CSA) je součástí většího syndromu, a to „Syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte“ (CAN). Vzniku tohoto názvu předcházela ten od Dr. Kempeho z roku 1962, kdy ho nazval jako „Syndrom bitého či týraného dítěte“. Později došlo ke zpozorování, že děti trpící tělesným týráním, trpí také emocionálně, a to vedlo k formulaci druhé části – „syndrom zanedbávaného dítěte“ (Hanušová, 2006). Poslední část, sexuální zneužívání, se přidává kolem 70. let 20. století a tím vzniká konečná formulace Syndromu CAN.

Od roku 1992 se dle usnesení Rady Evropy pod sexuálním zneužíváním rozumí *„nepatřičné vystavení dítěte sexuálnímu kontaktu, činnosti nebo chování. Zahrnuje jakékoliv sexuální dotýkání, styk či vykořisťování kýmkoliv, komu je dítě svěřeno do péče, nebo kýmkoliv, kdo se s dítětem dostal do nějakého styku“* (Dunovský, 2005, s. 20). Vaníčková (Vaníčková a kol, 1999) zahrnuje do sexuálního zneužívání nejen aktivity, které mají sexuální podtext, ale i ty, které se dítěti nelíbí (např. objímání členů rodiny, kteří nepatří do jeho nukleární rodiny). Dítě může být obtěžováno ale i pokřiky na ulici, které mají sexuální podtext, nuceným sledování pornografických videí či fotografií nebo tím, když se stane svědek sexuálního styku svých rodičů.

Jak již z textu vyplývá, tak objektem pachatelů jsou děti. Pod pojem dítě se rozumí, podle našeho práva, osoba mladší patnácti let, ovšem z pohledu Úmluvy o právech dítěte, jde o osobu mladší osmnácti let. Obětí tedy může být i osoba, která dovršila patnáctý rok, a tudíž již legálně může mít pohlavní styk. Obětí se může stát jak chlapec, tak i dívka. Nezáleží, jestli pochází z bohatých nebo chudých poměrů, anebo jestli již mají předešlé sexuální zkušenosti nebo jestli s tím souhlasili.

Pachatelem v největší míře bývá dospělý člověk, který podle definice Rady Evropy (zmíněno dříve v podkapitole) může být rodičem či příbuzným dítěte, přítelem rodiny, vedoucím na táboře nebo cizí osobou. Podobně můžeme rozlišovat i místo, kde k sexuálnímu zneužití došlo:

- **intrafamiliární** – k sexuálnímu zneužívání dochází přímo v rodině, může se tedy jednat o vlastní/nevlastní/adoptivní rodiče, dědečka, vlastní nebo nevlastní sourozence, nebo o tetu či strýce (Hanušová, 2006), toto zneužívání má na psychiku mnohem větší dopad, jelikož se jedná o někoho velmi blízkého dítěti (oběti), o někoho, kdo ho měl ochraňovat, o to větší problém mají děti s tím, toto zneužívání nahlásit

- **extrafamiliární** – toto sexuální zneužívání se odehrává zcela mimo rodinu, kdy pachatelem může například být učitel nebo vedoucí zájmového kroužku, soused, člověk, který se má o dítě starat, může se také jednat o známého rodiny nebo o známého dítěte

Ze sběru statistických dat na pracovišti Linky bezpečí, který probíhal šest let v rozmezí od roku 1998 do roku 2003, lze vyčíst, že nejčastějším pachatelem bývá rodinný příslušník, konkrétně otec. V tomto případě byl otec během šesti let označen 1 346krát (Hanušová, 2006). V takovémto případě se jedná o incestní sexuální zneužívání, které tedy spočívá v tom, když pachatel a oběť mají mezi sebou pokrevní vztah. Co se týče pohlavního styku mezi příbuznými, tak naše společnost to vnímá jako tabu – něco, o čem se nemluví. Oběťmi se většinou stávají dívky v pubertálním věku – jde o období, kdy se z dítěte během několik let stává dospělý, tedy od počátku adolescence, která začíná pubertou. Toto období trvá od 12/13 let do 19 let věku. Pro toto období je charakteristické, že tělo prochází mnohými změnami, jak viditelnými – tělesnými, jako je u dívek růst např. poprsí, tak i pokračováním emočního, sociálního a kognitivního vývoje (Thorová, 2015). Pouze vzácně se stává, že je to jednorázová záležitost, většinou tento druh sexuálního zneužívání probíhá opakovaně, klidně i po několik let. K dalšímu sexuálnímu zneužití v rodinném kruhu může docházet mezi dcerou a nevlastním otcem – tedy novým partnerem její matky. To se potom nazývá jako *pseudoincestní* vztah. Vyskytuje se častěji, svou vinu na tom nese větší rozvodovost, kdy v nějakých případech může dojít k narušení vztahů mezi dítětem a rodiči (Weiss, 2000). Pachatel má již tím, že přišel do rodiny s dítětem snadný přístup k oběti, poté pracuje na získání si jeho důvěry – s dítětem si hraje, nazývá se jeho kamarádem.

Ať už je pachatelem otec vlastní nebo nevlastní, či jiný rodinný příslušník, tak úlohu zde má i matka. Ta je většinou v roli tzv. nezneužívajícího rodiče. Pouze v málo případech je matka pachatelkou. Charakteristikou nezneužívajících rodičů je, dle některých autorů, jejich selhávání ve schopnosti poskytnou ochranu a pocit bezpečí svým dětem. Neposkytnutí ochrany může být způsobeno úplnou absencí matky v domě, např. noční směna v práci, nebo může mít podobu ignorování toho, co se děje – matka to ví, ale ignoruje to, jelikož nechce rozvrátit rodinu (Pöthe, 2005). V toto případě se dá předpokládat, že se zneužívání děje opakovaně, a tedy matka má v podstatě dva způsoby toho, jak situaci zvládne a jaké si zvolí řešení. Jako první řešení se nabízí to, že matka dítěti vyjádří, že mu věří, nabídne mu oporu a potřebnou ochranu. Dítěti dává najevo, že stojí při něm a že není samo. Dává všanc její vztah s pachatelem, nezáleží jí na

tom, že se rodina či vztah rozpadne, bezpečí dítěte je pro ni hlavní. Její chování je velmi ochranné a dítěti zůstává pocit jistoty a bezpečí. V tomto případě bývá zneužívání krátkodobé. Druhé řešení je podobné tomu ignorování, které bylo zmíněno dříve v podkapitole. Matka vlastně popírá to, že by se to mohlo vůbec stát a není schopna situaci řešit. Často mají k dítěti i k situaci chladný přístup, mohou dítě obvinit z toho, že lže, že se chce zviditelnit nebo že situaci samy zavinily. Matka se také může cítit poníženě, pokud je obětí její starší dcera, může to vnímat tak, že byla nahrazena za mladší. Cílem nezneužívajících rodičů, kterými jsou tedy většinou matky, bývá zachování zdánlivé funkčnosti rodiny – nechce, aby se na první pohled zdálo, že je něco v nepořádku (Vágnerová, 2014). Pokud matka zvolí druhé řešení, tedy dělá, že se nic neděje, tak zneužívání může trvat dokonce i několik let.

Komerční sexuální zneužívání

Do sexuálního zneužívání lze zahrnout i komerční sexuální zneužívání jako je dětská pornografie, dětská prostituce a obchod s dětmi. Náhlý vzrůst tohoto problému přiměl organizace se tímto problémem zabývat. Výsledkem se došlo na jednání „Světového kongresu proti komerčnímu sexuálnímu vykořisťování dětí“, které se konalo ve Stockholmu v roce 1996 – komerční sexuální vykořisťování dětí zde bylo prohlášeno za základní porušení dětských práv. Netýkalo se to pouze sexuálního zneužití dospělým, ale i finanční nebo jiné odměny za něj – dítě tedy bylo jednak objektem sexuálního zájmu a zároveň i komerčním objektem (Dunovský, 2005).

Dětská pornografie je velkým společenským problémem, kdy je často zveřejňována na tzv. *dark web*. Tato činnost je velice často organizovaná a v utajení, kdy většinou výrobci a distributoři bývají pedofilové. Ti se označují za „sběratele“, kdy pro ně sbírky těchto videí a fotek mají velice vysokou hodnotu (Chmelík, 2003). Lze ji definovat jako „*jakýkoliv zvukový nebo obrazový materiál, který používá děti v sexuálně implicitním kontextu.*“ (Hanušová-Tlačilová, 2005, s. 137). Pod obrazovým materiálem si lze představit cokoli, kde jsou znázorněny pohlavní orgány dítěte, nebo zobrazuje dítě při sexuální činnosti – ať už skutečné nebo simulované. Naopak zvukový materiál využívá dětský hlas, který opět může být skutečný nebo simulovaný (Hanušová-Tlačilová 2005). Skutečností je ovšem, že ať už je materiál zvukový nebo obrazový, tak obojí slouží k sexuálnímu uspokojení dospělé osoby, která tyto materiály získala nekalým způsobem. Mezi následky, které si dítě nese během svého života jsou nejen fyzické, ale i emocionální, kdy vlastně u dítěte došlo k narušení důvěry v lidi, i v sebedůvěru sebe

samého. Může se stát citově chladným, bojovat s depresemi, dokonce i se sebevražedným jednáním (Hanušová-Tlačilová, 2005). Dítě s následky bojuje po celý život, ať už jsou viditelné na první pohled nebo skryté hluboko uvnitř něj.

Prostituce sama o sobě tu byla odjakživa, pouze se mírně změnila její podoba a pohled společnosti na toto „nejstarší řemeslo“. Prostituce jako taková u nás není trestná, ovšem když se mluví o dětské prostituci, tak v České republice je postihována podle § 189 Trestního zákoníku o trestném činu kuplířství. Trestným je zde nabízení i využití nabídky, tedy koupě (Zikmundová, 2010). Dle odhadů na nelegální dráhu sexu ročně vstupuje kolem 1 000 000 dětí, kdy důvodem mohou být finanční problémy rodiny nebo přivýdělek na život na ulici, ovšem většina z nich je tam nedobrovolně, jelikož byly např. uneseny, prodány nebo podvedeny (např. nabídkou modelingové praxe) (Vaníčková a kol., 1999 in Dunovský a kol., 2005). Dětská prostituce je velmi rozsáhlá hlavně v asijských zemích jako je např. Thajsko. V České republice se soustřeďuje hlavně na velká města jako jsou Praha a Brno. Co se týče místa, tak setkat se s ní lze na hotelech, diskotékách, ale nejčastějším místem, pro dívky i chlapce, jsou ulice a silnice (Hanušová-Tlačilová, 2005).

Co se týče pohlavního i komerčního sexuálního zneužívání, je důležité si uvědomit, že dítě, dle našich zákonů, nemůže udělit sexuální souhlas (více v kap. 2.2.). V mnohých případech jsou k tomu děti nuceny nebo si pachatelé sexuální souhlas vynutí vyhrožováním (např., že jim rodiče nebudou věřit, že zničí rodinu).

1.3 Prevence sexuálního násilí

Sexuální styk je tu od pradávna a s ním i určité formy násilí, které ho doplňují. Spousta lidí to při sexu dokonce vyžaduje. Projevy násilí bývají většinou spojovány s pojmem sadismus, který poprvé použil sexuolog Krafft-Ebing, který se inspiroval slavným markýzem De Sade. Sadismus lze rozdělit na sexuální a nesexuální. Ti nesexuální sadisté, dalo by se říct tyraní, se vyžívají v týrání ostatních či v šikanování např. podřízených. Tyto osoby se často objevují v pedagogických nebo důstojnických rolích, kde mají pocit určité moci nad ostatními a kde si myslí, že si toto chování mohou dovolit. Naopak u sexuálních sadistů je násilí spojeno přímo s požitkem ze sexu – s dosažením vzrušení. Velkým rozdílem je to, že sexuální sadisté mohou v běžném

životě působit jako normální, spořádaní lidé, kdežto ti nesexuální jsou tyrany i mimo své povolání. Právě otázkou toho, jak sadistickému chování předcházet a jaké druhy násilí jsou normální se zabývá sexuologie. (Uzel, 2011)

Samotné slovo prevence je latinského původu znamenající „*opatření učiněná předem, včasnou obranu nebo ochranu*“ (Národní ústav pro vzdělávání, 2014, online). Budina (Budina, 2003) považuje za obsah prevence realizaci takových opatření, prostřednictvím kterých se chce předcházet nežádoucímu jevu a pozitivně působit na ty, na které je prevence zaměřená.

Prevence se v základu dělí na primární, sekundární a terciární. Primární se potom dále dělí na specifickou (všeobecná, selektivní a indikovaná) a nespecifickou.

Primární prevence

Podle definice Světové zdravotnické organizace (Täubner, 2005) si pod primární prevencí lze představit typ strategie, která předchází vzniku nepřijatelného společenského jevu tak, že:

- nežádoucí jev potlačí již v jeho začátcích
- neumožní žádné podmínky pro vnik nežádoucího jevu.

Tento typ prevence je tedy orientován na širokou populaci, nikoliv pouze pro určitou skupinu a je směřován do budoucna – tedy zamezit vzniku toho nežádoucího jevu či chování (Budina, 2003).

Primární prevence se tedy využije v takových případech, kdy se ještě nežádoucí jev neobjevil. Ideálním místem pro realizaci tohoto typu prevence je škola. S tímto souhlasí i Chmelík (Chmelík a kol., 2003), který tvrdí, že pro to, aby primární prevence byla účinná, je potřeba se zaměřit na ty nejnižší věkové skupiny. Právě tyto skupiny se nachází v prostředí, kdy se utvářejí hodnotové orientace.

Někteří z autorů zdůrazňují, že součástí primární prevence je také obecná pedagogická strategie vychovatele (rodič, učitel apod.). Hlavně rodiče mají největší vliv na své dítě a na vytváření jeho vědomí sebe samého a uvědomění si svých práv (Täubner, 2005).

Jako takovou ji lze rozdělit na specifickou a nespecifickou primární prevenci.

- **Specifická primární prevence** – jde o takové aktivity, které jsou přímo zaměřené na konkrétní negativní jev (v tomto případě by to byly aktivity, které jsou zaměřené na sexuální násilí), tyto aktivity mají za cíl působit přímo

na jedince, obohatit ho o informace a ovlivnit jeho postoje k, v tomto případě, sexuálnímu násilí

- **Nespecifická primární prevence** – v tomto druhu prevence jde o aktivity, které nemají přímou souvislost se sexuálním násilím, resp. s negativním jevem, ale i přesto napomáhají snižovat riziko vzniku a rozvoje toho jevu, ovlivňují to právě prostřednictvím volného času – nabídka zájmových a sportovních aktivit, které pomohou v dětství upevnit společenská pravidla a pomohou zdravému rozvoji osobnosti (Národní ústav pro vzdělávání, 2014, online)

Specifickou primární prevenci lze dělit podle cílové skupiny a mírou ohroženosti rizikových chování do tří úrovní. Na základě toho je dále určena intenzita programu, prostředky a nástroje využití. Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2019–2027 (MŠMT, 2019, online) uvádí tyto tři úrovně:

- *Všeobecná primární prevence* – zaměřena na běžnou populaci dětí a mládeže, jediné, co se zohledňuje je věk, popř. sociální či jiné faktory, jde o programy pro větší počet osob (např. skupina 30 jedinců)
- *Selektivní primární prevence* – zaměřena na skupiny osob, kde je zvýšené riziko vzniku rizikového chování (např. děti jejichž rodiče jsou alkoholici, žáci nebo studenti se zhoršeným prospěchem nebo nedokončenou školou), většinou se pracuje s menšími skupinami
- *Indikovaná primární prevence* – zaměřena na skupiny nebo jedince, kteří jsou vystavení výrazně rizikovým faktorům nebo na ty, u kterých se již objevily projevy rizikového chování, snahou je podchytit problémy co nejdříve a zmírnit následky rizikového chování

Specifická primární prevence může vypadat jako přednáška nebo beseda v prostorách školy od odborníků, kteří tam byli pozváni. Přednášky mohou být v režii policistů, lektorů PEER programů nebo organizací jako je Konsent.

Právě **organizace Konsent** je jedna z prvních a nejvýraznějších nevládních organizací, které „boří mýty o sexu a sexuálním násilím“ u nás (Konsent, 2021, online). Tato organizace se snaží upozornit na problematiku sexuálního násilí tím, že pořádají workshopy nejen pro školy, ale i pro rodiče, firmy, vysoké školy, i bary a kluby. Lidi zde seznamují s tímto pojmem a tím jaké formy má. Jedním z jejich hlavních témat je sexuální souhlas – tedy, že pro sex je důležité zjistit, jak se obě strany cítí a zda souhlasí s tím, co se děje.

Jejich první kampaň nesla název „Když to nechce“, která namísto toho, aby cílila na ženy a říkala jim, co a jak mají dělat, tak směřovala na muže a poučovala je o možnosti rozhodnout se, tedy souhlasu. O tři roky později v roce 2019 vznikla další kampaň, tentokrát zaměřená na obtěžování v barech a klubech – „Respekt je sexy“. V tom stejném roce vytvořily metodiky „Žádná tabu před tabulí“ pro učitele o tom, jak učit sexuální výchovu (Konsent, 2021, online).

Na školy cílí s tím, že věří tomu, že s tímto tématem je potřeba seznamovat již od dětského věku, kdy je potřeba, aby si děti uvědomili svou hodnotu a uvědomily, že mají svá práva. Jejich primární prevence pro školy je proto opřena o sexuální výchovu s tím, že by měla být více než jen povídání o antikoncepci, ale i o tom sexuálním násilí obecně. Pracují tak, že chtějí v dětech probudit vědomí jejich hodnoty a hodnoty druhých. Seznamují děti s důležitostí souhlasu při sexu, že ne znamená ne, také učí děti, jak pomoci někomu, kdo se stal obětí (Konsent, 2021, online). Workshopy dělají interaktivní formou – nejde pouze o hory teorie, ale děti se přímo spoluúčastní na průběhu.

V roce 2023 si nechali zpracovat analýzu dopadu jejich workshopů a výsledky byly více než uspokojivé. Zjistili totiž, že jejich workshopy napomohly k „*dlouhodobému zlepšení komunikace a otevřenosti, informovanosti, respektujícího přístupu a kritického zlepšení*“ (Konsent, 2021, online). Konsent dokazuje, že když je primární prevence dobře uchopena, tak dokáže předejít vzniku i rozvoji toho nežádoucího chování.

Lze zde také mluvit o primární prevenci určené pro potenciální oběti, kdy Stevens, Kesslerová a Steinacková (2007, online) uvádí že primární prevence, by měla upozorňovat na nebezpečné situace, ke kterým může dojít a taky lidi, ať už po mentální nebo po fyzické stránce připravovat na tyto útoky. Ve výzkumu se přesvědčili, že kurzy sebeobrany jsou oblíbené a překvapivého úspěchu, i po několika letech, došlo u preventivních hodin např. formou divadelního představení nebo hodiny odučené tělocvikářem.

Sekundární prevence

Kde primární prevence působila na ty, kteří nevykazují známky nepřijatelného chování, tak sekundární se naopak používá u jedinců, kteří již mají určité zkušenosti s daným chování nebo u nich je riziko toho, že by se dostali do takové situace, kdy bude jejich chování nežádoucí (Budina, 2003). Jde tedy o prevenci, která je zaměřená na potenciální oběti a potenciálních pachatele – zaměřena na určité skupiny.

Prevence potencionálních pachatelů může spočívat v tom, že se jejich chování včas podchytí a zabrání se jeho prohlubování (Ježková, 2024, online). Podle statistických dat všech mužů, kteří se narodili v Dánsku v roce 1966 existuje několik skutečností, že se tito muži s nejvyšší pravděpodobností dopustí znásilnění. Indikátory toho, že se muži dopustí násilí obecně mohou například být dlouhodobá nezaměstnanost, dětství prožité v pěstounské péči nebo diagnóza psychiatrické poruchy. Výzkum dokázal, že pouze malý zlomek mužů vyznačující se těmito skutečnostmi, se pravděpodobně znásilnění dopustí. Již z těchto rizikových faktorů by šel vytvořit preventivní program např. zaměřený na muže, kteří prožili dětství u pěstounů, tím se opět dostává k tomu, že dětství hraje důležitou roli v tom, že u většiny sexuálních delikventů vzniká tato porucha již v raném dětství (Heilinger, 2002 in Stevens, Kesslerová, Steinacková, 2007, online), a proto by se považovalo za vhodné začít již ve školním věku. Bohužel v Německu se ukázalo, že to nemá pouze pozitivní dopad, jelikož když se na dítě automaticky pohlíží jako na potencionálního pachatele znásilnění, tak v ohrožení je rozvoj mužské identity. Zároveň je nutné brát v potaz, že i muži mohou být oběťmi sexuálního násilí. Heilinger tudíž tvrdí, že nejvhodnějším programem prevence je ten, kde se rozvíjí empatie a u obou pohlaví se klade velký důraz na přijetí hranic, které si každý má právo stanovit. (Stevens, Kesslerová, Steinacková, 2007, online)

Sekundární prevence není zaměřená pouze na jedince nebo skupinu, ale i znalost prostředí, ve kterém jedinec žije, sociální vztahy, kterými je obklopen, a to vše za účelem včasného vyhledání a podchycení problému. To potom vede k poskytnutí informací a potřebné péče. To vše může být v roli linky důvěry, sociálních pracovníků nebo výchovných poradců ve školách (Budina, 2003).

Terciární prevence

Terciární prevence je zaměřena na osoby, které se již staly obětí násilí nebo jsou osobou, která tento čin spáchala (Fórum pro prožitkové vzdělávání, z.ú., 2020, online). Cílem je zajistit a včas poskytnout odbornou pomoc, zároveň pracuje se snížením až vymizením pravděpodobnosti recidivy, na resocializaci a na minimalizaci možných dopadů (Budina, 2003). Hlavním cílem terciární prevence je opětovné začlenění jak obětí, tak i pachatelů do společnosti.

Na tom, aby se mohlo docílit výše zmíněného, pracují léčebná zařízení, ambulantní a poradenské služby, církevní aktivity, ale i vězeňství nebo výchovná a léčebná zařízení (Budina, 2003).

Terciární prevenci obětem mohou poskytnout např. neziskové organizace jako jsou proFEM nebo Persefona a potom odbornou pomoc naopak např. lékař nebo Policie ČR.

a) Odborná pomoc

Z **lékařů** se s vyšetřením obětí sexuálního násilí (hlavně znásilnění) setkává nejčastěji gynekolog. Při vyšetření obětí, kterými jsou často ženy, je velice důležité zachovávat jemný přístup, během kterého dochází ke snaze nabýt důvěru a v oběti vzbudit pocit bezpečí. Při samotném vyšetření je vhodné zajistit intimitu, ujistit se, aby oběť nezůstávala sama (nejlépe, aby byla s někým, komu z toho personálu důvěřuje) a informovat ji o průběhu vyšetření a o možných následcích. Gynekologické vyšetření se provádí většinou na žádost orgánů v trestním řízení (Policie ČR, státní zástupce nebo soud), jen málokdy se stává, že je doktor kontaktován obětí (Koliba, Kovář, 2008).

Pokud oběť napadení nahlásila, tak potom **policie** k tomu, aby objasnila případ a zjistila objektivní skutečnosti, využívá tzv. sedm kriminalistických otázek. Tedy hledá odpovědi na tyto otázky – kdo, co, kdy, kde, čím, jak, proč (Valerián, 2008). Tyto otázky jsou přímo zaměřené na to, aby tyto informace zjistili od obětí trestného činu. Policie jako taková je součástí státní správy, a tudíž slouží veřejnosti. Jejím úkolem je tedy chránit a pomáhat občanům tak, aby se oběťmi ani nestali.

U obětí často hrozí sekundární viktimizace, což je druhotné zraňování oběti v době po trestném činu (Bílý kruh bezpečí, 2024, online). Podle Velikovské (2016, s. 291, online) sekundární viktimizace spočívá ve „*zbytečném poškozování oběti nevhodným jednáním s ní, nerespektováním její pozice nebo špatně organizovanými postupy.*“ Důvodem může být odmítavý přístup okolí (společnosti), ale i rodiny, partnera. Zpochybňování či projevům nedůvěry se mohou dočkat i ze strany policie, advokátů, někdy i odborníků. Oběti také trpí médií a jejich portrétováním těchto situací.

b) Neziskové organizace

Organizacemi, které se specializují přímo na pomoc obětem jsou např. proFEM nebo Persefona.

ProFEM jsou organizací, která začala již v roce 1993 a svou činností bojuje za oběti domácího a sexuálního násilí. Usilují o to, aby společnost byla vnímavější k této problematice a zároveň pracují na tom, aby zlepšovali život obětem tím, že poskytují širokou škálu systému pomoci jako jsou poradenství

nebo přímá pomoc osobám ohroženým těmito typy násilí. Zároveň se podílí na prevenci, kdy pořádají různé akce nejen pro odbornou, ale i laickou veřejnost a tím zvyšují osvětu v této oblasti (proFEM, 2024, online). Také se podílí na vzniku prvního Centra pro oběti sexuálního násilí u nás, jehož vznik je reakcí na bariéry, které se v systému pomoci pro oběti sexuálního násilí nachází. Bude zde přístup ke specializovaným službám, které jim budou moci poskytnout potřebnou pomoc a podporu. Budou jimi např. sociální služby (pobytová krizová pomoc, psychoterapie nebo podpora trestně-právního řešení situace) a zároveň bude poskytováno základní lékařské ošetření (Michálková, 2024, online).

Obdobnou organizací je **Persefona**, která vznikla v roce 2007, kdy se odloučila od programu proti domácímu násilí Ligy lidských práv. Jejich hlavním posláním je zvyšovat porozumění o všech skutečnostech domácího a sexuálního násilí a hledat optimální způsoby řešení. Toho dosahují prostřednictvím komplexní odborné pomoci a podpory, kterou poskytují lidem, kteří zažívají nebo zažívali tyto typy násilí, zároveň ale neopomíjejí jejich blízké a osoby, které si uvědomují, že mají problémy se zvládnutím vlastní agrese ve vztazích. Další jejich činností je osvětová, kdy vzdělávají jak odbornou, tak i laickou veřejnost (Persefona, 2015, online).

Klíč k tomu, aby se ve společnosti přestalo objevovat v tak hojné míře nejen sexuální, ale obecně násilí je včasné a správné uchopení primární prevence a popř. sekundární i terciární.

Obecně je v lidech tedy potřeba upevňovat postoj vzájemného neublížení si a respektování hranic druhých. Prevence sexuálního násilí by měla mít za cíl v lidech probudit uvědomění si toho, že sexuální násilí na jakémkoliv druhém člověku je nepřijatelné a že sexuální chování má mnoho podob, kdy každému vyhovuje jiné (Uzel, 2011).

2 Sexuální souhlas jako prevence

Souhlas k sexuální aktivitě je v současnosti stále více probíraným tématem hlavně z důvodu redefinice znásilnění, o kterém se psalo již v podkapitole „Právní ukotvení sexuálního násilí“. Je to důsledkem toho, že ke znásilnění pořád dochází, ale čísla nahlášení nestoupají. Je to zapříčiněno tím, že si oběti často myslí, že když se např. během útoku přestaly bránit nebo byly „zamrzlé“, tak že je to jejich vina, že se měly bránit více. Pravdou ale je že už jen tím, že strachy „zamrzly“, daly najevo nesouhlas s tím, co se děje.

Pokud se bude mluvit o souhlasu jako takovém, tak jde o jeden z nejdůležitějších jak morálních, tak i právních konceptů. Jde o morálně formativní slovo, které Heidi M. Hurd ve své publikaci *Morální kouzlo souhlasu* osvětluje tak, že souhlas může z jednání, které by bylo před souhlasem označeno za vloupání na cizí pozemek, udělat oslavu s večeří, z ublížení na zdraví boxerský zápas, z ukradené věci dárek a ze znásilnění konsenzuální pohlavní styk (Hurd, 1996 in Alexander, 2014). Aby ovšem souhlas nabyl formativní moci, tak ten, který o tom rozhoduje musí být morální nebo legální autoritou.

Alexander (2014) upozorňuje na to, že souhlas není to samé jako dohoda nebo slib. Uvádí to na příkladu, kdy Sally slíbila, že bude mít se Samem sex pouze tehdy, když ji vezme na večeři. Sally zde dala slib a tím se zavázala k tomu, že se s ním vyspí. Ovšem, je důležité si uvědomit, že není povinna s ním pohlavní styk mít, i když dala slib. Tady totiž potom nastupuje souhlas k té sexuální aktivitě. Zde je ukázka toho, že i když žena nebo muž slíbí pozdější konání sexuální aktivity, tak je to stále nezavazuje k tomu, že ho potom musí chtít. V tomto případě, by bylo ideální, kdyby se jí Sam zeptal, zda stále chce mít sex a Sally by se tedy mohla rozhodnout, zda ano nebo ne. Zda udělí souhlas nebo nikoli.

Pokud se tedy bude mluvit o souhlasu k sexuální aktivitě je to krapet složitější. Tímto souhlasem jedinec totiž dává svolení druhému aktérovi k tomu, aby ho viděl z té nejintimnější stránky, v té nejzranitelnější pozici a že se mu v určitých ohledech oddává. Předchozí intimita mezi dvěma lidmi je totiž založena na předchozím „ano“, tedy ujištění se, že jsou oba aktéři informováni o tom, co druhý chce, co očekávají a hlavně, že souhlasí s tím, co se děje. Průzkumy, které se soustředily na poslední čtvrtinu 20. století ovšem ukázaly, že jak u žen, tak i u mužů dochází k sexuálním představám, ve kterých někoho nutí k sexu. U žen se k tomu přiznala 3 %, u mužů naopak 13-33 % (Bourke, 2010). Pro lidi, v převážné většině muže, je totiž myšlenka toho, že někoho nutí velice

vzrušující a když by to ve skutečnosti většina z nich neudělala, tak sledování pornografických videí tohoto tématu již umožňuje alespoň z části tuto fantazii naplnit.

Sexuální souhlas má spoustu definic, které ovšem mají jedno společné a to to, že jde souhlas mezi všemi aktéry sexuální aktivity s tím, že jsou srozuměni a že souhlasí s tím, co se děje. Souhlas podle Graupnera lze považovat za jedno ze základních lidských práv, kdy se lidským právem rozumí respektování a ochrana jedinečnosti a autonomie jednotlivce (Graupner, 2009). Z toho lze vyvodit to, že každý člověk se rodí s právem rozhodnout se, co bude dělat se svým tělem. Vzdělávat lidi, a hlavně děti, o sexuálním souhlasu je důležité nejen z toho hlediska, aby se uměli chovat k druhým lidem, ale důležitost leží právě v tom, aby věděli to, jaké chování mají očekávat od druhých vůči vlastnímu tělu. Jediná cesta k tomu, jak se dozvědět a poučit o sexuálním souhlasu je netabuizovat témata jako sexuální útok, sexuální násilí a sexuální souhlas, ale namísto toho o nich diskutovat (Hamilton, 2017).

Sexuální souhlas je tedy založen na vzájemné komunikaci a respektu vůči sobě a druhému člověku. Dává se tím najevo, že aktérům není jedno, jak se jejich partner cítí a že ho respektují jako člověka.

Síla toho sexuálního souhlasu je právě v tom, že se mu může naučit každý a nic to nestojí. Naopak, právě když se o něm bude více mluvit, tím více se dostane do povědomí lidí i sexuální násilí jako takové. Organizace Konsent právě pracuje na tom, aby se existence souhlasu dostala již k dětem školního věku, aby semínko zasadila, co nejdříve.

Učení o sexuálním souhlasu nemusí být nudné a zdlouhavé – o tom lidi přesvědčuje video s názvem „*Tea and Consent*“ (Thames Valley Police, 2015, online video), které bylo na YouTube zveřejněné Policií Thames Valley. Toto video podporuje ty, kteří bojují s pochopením souhlasu, aby si místo představy, že iniciují sexuální aktivitu představili to, že někomu dělají a nabízejí čaj. Video je založené na souboru otázek a následných možnostech odpovědí, na kterých je následně vysvětlen sexuální souhlas. Ukazuje to, že na otázku „Dáš si čaj?“ je nespočet možných odpovědí a že se na člověka za žádnou z nich nesmí zlobit. Na tuto otázku totiž mohou odpovědět „ano, velice rád/a“, ale také „ne, nechci čaj, děkuji“, „nejsem si úplně jistý/á“. Nebo mohou říct, že si čaj dají, ale to je v tom momentu, kdy se jich člověk ptá, jelikož když se jim čaj přinese mohou říct „děkuji, rád/a si ho dám“, nebo „víš, už mě přešla chuť, už čaj nechci“. Ať už je odpověď jakákoliv, tak na ni má člověk právo a druzí ho nemají právo zpochybňovat nebo hledat způsoby, jak to obejít. Přeci nebudeme nutit druhého člověka k tomu, aby ten čaj pil, že?

Video „Tea and Coenst“ je adekvátním prvek pro vzdělávání nejen dětí o sexuálním souhlasu, ale to samotné nestačí. Nedá se předpokládat, že pouze tímto se dojde ke snížení rizika sexuálního násilí, jak mezi dětmi, tak i dospělými. Když dochází k seznamování, dejme tomu dětí, se sexuálním souhlasem, mělo by to být bráno z hlediska celospolečenského a z několika faktorů (jako jsou např. genderové), které vedou k sexuálnímu násilí. Tedy vzdálit se od myšlenky, že jde o individualistickou věc, ale spíše o spolupráci aktérů a upozornit na to, že alkohol nebo určitý styl oblékání nepředstavuje souhlas, kterým někdo dává svolení k sexuální aktivitě (viz kap. 2.2.). Vzdělávání o souhlasu se nemusí vztahovat pouze na určité věkové období nebo pohlaví, jde totiž o něco, co se týká všech a všichni v tom hrají určitou roli. Je k tomu zapotřebí pouze vhodných prostředků. Např. již v mateřské škole nebo na základní škole na tom lze pracovat pomocí učení rozpoznávat emoce u druhých, naučit děti pracovat s odmítnutím nebo je učit vyjádřit souhlas s druhými. Zároveň se dá pracovat s osobními hranicemi a s vztahy mezi přáteli či rodinou. U žáků základních i středních škol má velký vliv sexuální výchova (více kap. 3). V tomto věku mohou vyjadřovat zájem o informace, které mohou indikovat to, že chtějí být nebo jsou sexuálně aktivní, nebo mohou čistě chtít ukojit svou zvědavost. Je důležité je se sexuálním souhlasem seznámit ještě před první sexuální zkušeností (která může být v současnosti ve velice brzkém věku), aby pro ně byl zážitek, co nejvíce příjemným. To, že se s nimi bude o tomto tématu bavit, může vést k vytvoření pozitivního vnímání svého těla, uvědomění si svých práv a respektování druhého člověka jako individuální bytosti (Australian Government, 2024, online). Sexuální souhlas i když se tváří jako něco, co se nehodí do školních tříd nebo do zařízení institucionální výchovy, je stejně tak důležitým tématem, jako jakékoliv jiné probírané oblasti.

2.1 Sexuální souhlas ve světě

Sexuální násilí je celosvětovým problémem, který již spousta zemí začíná řešit tím, že bojuje za stranu obětí tak, že do definic znásilnění přidává i ten sexuální souhlas. Tedy, že ze znásilnění se oficiálně stává pohlavní styk, který byl nekonsenzuální – oběť nedala nebo nemohla dát sexuální souhlas. Jednou z těch zemí se snaží stát v roce 2024 i Česká republika.

Istanbulská úmluva

„Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí“, tedy tzv. Istanbulská úmluva je jednou z lidskoprávních mezinárodních smluv Rady Evropy, která vešla v platnost v roce 2014 (Úřad vlády ČR, 2022, online). Cílem této úmluvy je dosáhnout nulové tolerance vůči těmto typům násilí a násilí obecně, zároveň Úmluva cílí na ochranu obětí a dosažení pachatelů. Úmluva (Council of Europe, 2024, online) se tedy zabývá genderově podmíněným násilím konkrétně na ženách, kdy se pod „genderově podmíněným násilím“ rozumí násilí, které je zaměřeno na ženy, protože jsou ženami.

Úmluva zahrnuje řadu definic násilí, které je páchané na ženách a spousta z těchto definic je průlomových jako jsou např. stalking, vynucený sňatek, mrzačení ženského genitálu, násilný potrat a násilná sterilizace. Ty země, které podepsaly, a hlavně ratifikovaly Istanbulskou úmluvu se zavazují, že do svých právních systémů přidají takové trestné činy, které tam do té doby nebyly a že jejich definice těchto činů budou v souladu s požadavky úmluvy (Ježková, 2017).

Definice sexuálního násilí, včetně znásilnění zní podle *Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí* (Council of Europe, 2024, online) pod článkem 36 následovně:

Tabulka 2 Článek 36 Istanbulské úmluvy – sexuální násilí, včetně znásilnění

1. Strany učiní nezbytná legislativní i jiná opatření, která budou zajišťovat trestnost tohoto úmyslného jednání:
  - a) dojde-li i přes **nesouhlas** obětí k vaginální, anální nebo orální penetraci částí těla pachatele nebo předmětem;
  - b) dojde-li i přes **nesouhlas** oběti k jakémukoliv jinému činu sexuální povahy;
  - c) je-li druhá osoba přes **vyjádření nesouhlasu** přinucena k činům sexuální povahy se třetí osobou.
2. **Souhlas** musí být dán svobodně bez nátlaku jakožto projev svobodné vůle dané osoby v kontextu daných okolností.
3. Strany učiní nezbytná legislativní, popř. i jiná opatření, která budou potřebná k tomu, aby bylo možné vztahovat ustanovení odstavce 1 i na činy spáchané bývalými či současnými manželi nebo partnery tak, jak je uznává vnitrostátní právo.

Zdroj: Council of Europe – Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí, 2024, online

V tabulce lze vidět, že Úmluva v této definici počítá i s projevem souhlasu oběti pro danou sexuální aktivitu – veškerá aktivita, která byla vykonána bez souhlasu oběti je trestná. Ve třetím odstavci zároveň Úmluva zmiňuje i to, že znásilnění nebo sexuálního násilí se může dopustit i manžel na své ženě. Tudíž ani on není „chráněn“ tím, že ho k ženě – oběti, váže manželský svazek.

Dosud ji ratifikovalo (schválilo) 37 zemí a 45 zemí ji schválilo. Země, které dosud úmluvu neratifikovaly jsou Slovensko, Bulharsko, Litva, Maďarsko, Lotyšsko, Arménie a Česká republika. Turecko je první a jedinou zemí, která Úmluvu ratifikovala, ale následně od ní odstoupila – stalo se tomu tak v roce 2021. Důvodem vláda uvedla to, že jejich místní zákony chrání ženy dostatečně (Česká justice, 2023, online). Níže bude popsána situace v České republice a následně výpis čtyř zemí ze 37, které Úmluvu ratifikovaly a malý vhled do jejich právní úpravy trestného činu znásilnění.

ČESKO

Jak bylo výše zmíněno, tak Česko je jednou ze zemí, které Istanbulskou úmluvu neratifikovaly. Česko ji pouze podepsalo, a to v roce 2016. V červnu minulého roku (2023) vláda souhlasila s návrhem na její ratifikaci a tento návrh přešel do Parlamentu ČR (Vláda České republiky, 2023, online). Ovšem její ratifikace na začátku roku 2024 neprošla Senátem, a tím tento proces schválení definitivně skončil. Pro bylo 34 senátů ze 71 přítomných, tudíž pro to, aby Úmluva byla schválena chyběly dva hlasy (Asociace společenské odpovědnosti, 2024, online).

Neratifikování Úmluvy bylo velmi ovlivněno spíše než obsahem, tak pojmy, které se v ní používají, konkrétně „gender“. Ten Istanbulská úmluva (Council of Europe, 2024, online) vysvětluje jako sociálně ustanovenou roli, chování, jednání a vlastnosti, které daná společnost přisuzuje ženě nebo muži. Bohužel slovo gender nemá jednotný překlad v českém jazyce, tudíž se mluví o genderu. Jeho užití vysvětluje Asociace společenské odpovědnosti (2024, online) tak, že se používá čistě proto, aby se dal důraz na to, že ženy jsou častějšími oběťmi násilí, právě protože jsou ženy. Další obavou, která na toto navazuje je to, že úmluva chrání pouze ženy. Ovšem hned v článku 2. (Council of Europe, 2024, online) je zmíněno, že strany se zavazují chránit všechny oběti domácího i jiného násilí, ale zvýšenou pozornost budou věnovat ženským obětem.

Zmocněnkyně pro lidská práva Klára Šimáčková Laurenčíková v rozhovoru pro Česká rozhlas sdělila, že Úmluvu Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí vnímá jako „*jakousi mapu, která říká: tímto směrem pojďme a dělejme patřičné relevantní kroky i na národní úrovni, aby se v naší zemi v této konkrétní oblasti žilo lépe.*“ (Matoška, 2023, online). Je jen otázkou, jak a jestli se v budoucnu projeví následek neratifikování Istanbulské úmluvy, ale je jasné, že tento krok nebyl správnou ukázkou toho, že stát bude stát při obětech.

BELGIE

Belgie je jednou ze 37 zemí, které tuto úmluvu ratifikovaly a stalo se tomu tak v roce 2016 - tedy v době, kdy ji Česká republika podepsala (Council of Europe, 2024, online).

Belgický trestní zákoník definuje znásilnění v článku 375 (EIGE, 2019, online) jako jakýkoliv akt sexuální povahy, nezáleží na jeho druhu a způsobu spáchání proti osobě, která s tím **nesouhlasila**. Souhlas není dán hlavně v situacích, kdy byl čin spáchán za pomoci násilí, nucení nebo podvodem, nebo jestli byl umožněn neduživostí, fyzickým nebo mentálním postižením oběti.

RUMUNSKO

Ve stejném roce, kdy Česká republika tuto Úmluvu podepsala, ji společně ratifikovalo také Rumunsko (Council of Europe, 2024, online).

Rumunsko definuje znásilnění podle svého Trestního zákoníku v Kapitole VIII – Trestné činy proti svobodě a sexuální integritě (Ježková, 2017), v § 218 jako pohlavní styk, ať už orální nebo anální s osobou, ke kterému došlo z donucení (pod nátlakem), kdy se osoba **nemohla bránit nebo vyjádřit svou vůli**, nebo když pachatel zneužije stavu oběti. Pokud se toho člověk dopustí, tak bude potrestán k odnětí svobody na ne méně než 3 a na ne víc než 10 let a bude mít zákaz výkonu určitých práv. Trest odnětí svobody by se zvýšil (ne méně než 5 a ne více než 12 let) pokud by pachatelem byl někdo, kdo se o danou osobu měl starat (lékař, učitel), pokud by obětí byl někdo pokrevně příbuzný (sestra nebo bratr) nebo nezletilý. Dále pokud akt sexuální povahy byl spáchán za účelem pornografie, oběti bylo fyzicky ublíženo nebo pokud by akt sexuální povahy byl spáchán dvěma a více jedinci, kteří spolupracovali (European Women's LOBBY, 2024, online).

NĚMECKO

K ratifikaci Istanbulské úmluvy v Německu došlo v roce 2017 (Council of Europe, 2024, online).

V roce 2016 došlo k parlamentnímu schválení, které vedlo ke zpřísnění trestu pro pachatele, a to na principu „ne znamená ne“. To znamená, že pro to, aby oběť s pohlavním stykem nesouhlasila již není za potřebí, aby se aktivně bránila, ale zjištění, že k pohlavnímu styku došlo **proti zjevné vůli oběti**. Německý Trestní zákoník uvádí sexuální zásah, sexuální nátlak a znásilnění (Ježková, 2017) následovně: pachatel, který na osobě vykoná sexuální akt, takový akt připustí, anebo tuto osobu k sexuálnímu aktu na třetí osobě nebo od třetí osoby přinutí a u toho bude viditelný rozpor s rozpoznatelnou vůlí dané osoby, tak bude potrestán odnětím svobody na 6 měsíců až 5 let. Stejně tak bude potrestán i ten, který využije toho, že osoba není schopná zformulovat a vyjádřit opačnou vůli (např. na základě alkoholu, léků, neschopnosti pohybu nebo mluvit), nebo toho, že osoba je omezena svým fyzickým nebo psychickým stavem a na základě toho nemůže vyjádřit svou vůli. Dále když využije momentu překvapení, situace, kdy osobě hrozí citelná újma anebo osobu k sexuálnímu aktu přinutil pod hrozbou citové újmy.

VELKÁ BRITÁNIE

Jako poslední země, která tu bude představena je Velká Británie, ve které došlo k ratifikování Istanbulské úmluvy v roce 2022 (Council of Europe, 2024, online).

Podle trestního zákoníku, znásilnění (Metropolitan police, 2024, online) definují tak, když člověk úmyslně penetruje druhé osoby vagínu, anální otvor nebo pusu penisem **bez souhlasu** druhé osoby. Dále vysvětlují, že násilný útok penetrací znamená, když osoba penetruje druhé osoby vagínu nebo anus jakoukoliv jinou částí svého těla, než je penis, nebo předmětem **bez souhlasu** druhé osoby.

Jak je vidět, tak ve všech čtyřech zemích jejich definice znásilnění obsahuje souhlas oběti nebo jednání proti vůli oběti. I to je z velké části díky Istanbulské úmluvě, která jak již bylo zmíněno, toto píše v čl. 36. Lze na tom vidět určitý progres jednotlivých zemí ve vnímání znásilnění, a hlavně ve vnímání role oběti v tomto trestném činu.

2.2 Prvky sexuálního souhlasu

I když se zdá jako jednoduché pochopit co sexuální souhlas je, tak i on má určité podmínky, které musí být splněny pro to, aby sexuální souhlas byl opravdu souhlasem. Podle australské organizace Bravehearts (Bravehearts, 2024, online), která svou činnost věnuje prevenci dětského sexuálního zneužívání, musí být sexuální souhlas **svobodně poskytnutý** (ze samotné vůle osoby, tedy to, že musí být dát bez jakéhokoliv nátlaku nebo viny, „nadšený“ („enthusiastic“) v tom smyslu, že jedinec je šťastný z toho, že ho může poskytnout, těší se z aktivity a mělo by to tedy být něco, co chce udělat, souhlas dále musí být **možné vzít zpět** nebo ho **změnit**, a to kdykoliv během sexuální aktivity. Dále je souhlas **nepřestávající**, to lze vysvětlit tak, že souhlas musí být dán před sexuální aktivitou i během ní, a také když se sexuální aktivita mění nebo byla mezi tím časová prodleva. Důležité je, aby byl souhlas **vzájemný**, tedy aby všichni aktéři souhlasili s danou sexuální aktivitou, to navazuje na další podmínku a tou je **informovanost**, která spočívá v tom, že všichni aktéři musí být informováni o tom, co se děje a samozřejmě s tím musí souhlasit. Také je **specifický** – vztahuje se pouze k té dané sexuální aktivitě, ke které má dojít, nikoli k té, která má následovat. Když osoba dá souhlas, tak to neznamena, že souhlasila se vším. Další podmínkou je, že sexuální souhlas je **založen na komunikaci a vzájemném respektu**, tedy, když se souhlas udělí, tak není přítomno zaváhání, ale osoba poskytuje souhlas s tím, že se cítí v bezpečí. Jako poslední je to, že souhlas je **jasně podaný** a to tak, že o tom není pochyby – tudíž nejlepší volbou je jasné a srozumitelné „ano“.

Souhlas tedy není jen o tom, že se řekne „ano“ nebo že někdo participuje při svlékání, ale má spousty podmínek, které je potřeba respektovat na stranách všech aktérů pro to, aby jejich sexuální zkušenost byla co nejvíce příjemná pro všechny zúčastněné, a nejen pro někoho z nich.

„ENTHUSIASTIC CONSENT“

Jak již bylo zmíněno, tak sexuální souhlas by měl být „nadšený“, neboli by mělo jít o tzv. „enthusiastic consent“. Ten spočívá v tom, že namísto toho, aby se koukalo na absenci „ne“, tak se má vyhledávat přítomnost „ano“ (RAINN, 2024, online). Tedy proto, aby měli všichni aktéři jistotu o tom, že ten druhý je srozuměn a souhlasí s tím, co se bude dít, tak by se měli ptát zrovna na tyto otázky: „Je to v pořádku?“, „Souhlasíš s tím?“, „Můžu udělat ...?“ a tak podobně.

Ovšem souhlas nemusí být poskytnut pouze verbálně, i když je to ta nejjistější cesta, která tu je, ale může mít i podobu neverbálních gest, jako je pozitivní řeč těla (usmívání se, udržování očního kontaktu, přikyvování). Toto nemusí samo o sobě ten souhlas znamenat, ale mohou ten souhlas doprovázet. Tím je myšleno to, že by stále měl být vyhledáván ten verbální souhlas – verbální vyjádření „ano“. Důležitou částí toho souhlasu je právě to kontrolování partnera před, během i po sexuální aktivitě a ujišťovat se, že je to stále v pořádku, jestli se nic nezměnilo (RAINN, 2024, online). Ve studii (Jozkowski a Peterson, 2013 in Hamilton, 2017, online), která byla zaměřena na pohlavní rozdíly při poskytování souhlasu se zjistilo, že ženy většinou poskytnou verbální souhlas, kdežto muži spíše ten nonverbální.

Spousta lidí si myslí, že ptát se na souhlas během sexu způsobí ztrátu „jiskry“, tempa, ale naopak zeptání se na to, zda partner/ka souhlasí s tím, co se bude dít může způsobit to, že se intimita mezi partnery více prohloubí a tím dojde k většímu potěšení ze sexuální aktivity.

Jak lze z textu odvodit, tak způsobů, jak se ujistit a získat tím tedy souhlas se sexuální aktivitou, je mnoho. Výběr konkrétního způsobu záleží na mnoha faktorech jako jsou např. jaké sexuální aktivity se souhlas týká, známost partnerů (jak jsou si blízcí či naopak), specifika situace anebo kontext. Není dané přesné místo, kde by se o sexuálním souhlasu mělo hovořit, ale obecně se doporučuje nemluvit o tom ve chvíli, kdy má k sexuální aktivitě dojít. V takové chvíli by se měl jedinec soustředit na „ano“ a „ne“ a na další jejich podoby a způsoby vyjádření, ale aktivita by se měla uskutečňovat s už alespoň malou představou toho, co si může jedinec dovolit a co ne. Partneri si o tom mohou promluvit např. u sklenky vína, u večeře. Souhlas k sexuální aktivitě může vypadat i jako „Chci s tebou mít sex, ale pouze za těchto podmínek“ (Popová, 2019).

Podoby sexuálního souhlasu

Sexuální souhlas může mít mnoho, jak již bylo řečeno, verbálních i neverbálních podob, které mohou během sexuální aktivity zaznít.

Jako takový sexuální souhlas může vypadat jako prosté, ale velmi mocné „ano“, ale také jako „Chci to udělat.“, „Užívám si to.“ nebo „Mohli bychom ...?“ (Bravehearts, 2024, online). Jak je vidět, tak souhlas nemusí být omezen pouze na „ano“, ale člověk může vyjádřit to, že se mu to líbí, že je to příjemné, že chce pokračovat. Jednou z podob souhlasu je také participace během sexuální aktivity a vyjádření toho, že „něco chci“.

Něco chtít zkusit, hlavně něco nového, je ukázkou velké důvěry v partnera, a právě v takovýchto případech je sexuální souhlas obzvláště důležitý, jelikož se zkouší něco nového a je potřeba vědět, zda se to oběma, popř. více aktérům líbí.

Jak mohou vypadat způsoby získání sexuálního souhlasu a jak nevypadají sepsala národní organizace proti sexuálnímu násilí, lépe známá jako RAINN (RAINN, 2024, online). V tabulce níže budou tyto způsoby rozděleny podle výše zmíněného dělení.

Tabulka 3 *Způsoby získání sexuálního souhlasu podle RAINN*

Jak mohou vypadat způsoby získání sexuálního souhlasu	Jak nevypadají způsoby získání sexuálního souhlasu
Komunikovat a vždy před změnou sexuální aktivity se zeptat „Je tohle v pořádku?“	Odmítat vnímat „ne“ jako reakci nesouhlasu
Potvrdit si, že je zde vzájemný zájem předtím, než se iniciuje jakýkoli fyzický kontakt	Vyžadovat sexuální aktivitu s někým, kdo je viditelně našťvaný, nekomunikující a nejeví viditelný zájem
Dát partnerovi vědět, že se může kdykoliv přestat	Předpokládat, že určité oblečení, flirtování nebo líbání je automaticky pozvánka k tomu, zkusit něco víc
Průběžně kontrolovat, zda je vše v pořádku („Je tohle pořádku?“)	Když je osoba zájmu pod hranicí, kdy nemůže dát souhlas k sexuální aktivitě
Poskytovat pozitivní zpětnou vazbu, pokud je osoba v pořádku use sexuální aktivitou	Využít toho, když je někdo pod vlivem alkoholu nebo drog nebo využívat strach nebo zastrašování k tlačení do sexu
Jasně souhlasit s určitou aktivitou pomocí „ano“ nebo např. „Jsem ok s tím, to zkusit.“	Předpokládat, že je zde určité povolení k tomu mít sexuální akt na základě toho, že tomu tak bylo v minulosti s tou danou osobou
Vnímat jiné náznaky k tomu, dát druhému vědět, že je vše v pořádku a že se může postoupit dále	

Zdroj: RAINN, 2024, online

V tabulce je tedy přehledně rozděleno to, co lze považovat za způsoby získání sexuálního souhlasu a podmínky, během kterých k tomu dochází. Posledním bodem

v levém sloupečku je, jako způsob získání souhlasu, věnování pozornosti jiným náznakům. Pod tím si lze představit fyziologické odpovědi organismu jako je např. erekce, vzrušení nebo orgasmus, které jsou ovšem bezděčné. To znamená, že tělo reaguje i přesto, že nedošlo k souhlasu u dané aktivity (RAINN, 2024, online). To často vede k tomu, že pachatel se to snaží použít proti oběti tak, že říká, „Vidím, že sis to užil/a.“, „Vím, že se ti to líbilo.“.

Dalším důvodem, proč se oběť pachateli nebránila může být jejich sympatický nervový systém. Ten může na extrémní ohrožení reagovat třemi způsoby: boj, útek a tzv. zamrznutí (Porges a Peper, 2015 in Hamilton, 2017). Boj tedy znamená to, že oběť se bude bránit, naopak reakce únik způsobí to, že oběť se bude pokoušet utéct, ale právě ta poslední reakce je velice častou. Tzv. zamrznutí totiž způsobí to, že oběť ztuhne a nemůže nic dělat – nemůže bojovat, ani utéct. Oběť si může, ale nemusí uvědomovat, že by měla bojovat, že by měla něco dělat, ale její tělo jí to nedovolí, jelikož se tímto způsobem připravuje na vážná zranění nebo smrt (Porges a Peper, 2015 in Hamilton, 2017).

Ovšem jak již bylo zmíněno, toto jsou reakce, které člověk nedokáže ovlivnit, a i když právě tohle často vede k tomu, že si oběť myslí že to byla její vina, že to nemohlo být znásilnění, když přeci došlo k orgasmu, tak pravdou je, že na vině je vždy pachatel a nikdy ne oběť.

Co není sexuální souhlas

Pokud se bude mluvit o tom, jak nevypadá sexuální souhlas, tak to mohou být např. veškeré snahy o boj jako jsou kopání nebo kousání, ale také nezapojování se do sexuální aktivity, zjevný nezájem o danou aktivitu, kdy osoba je neaktivní, nemá z aktivity potěšení.

A samozřejmě nejjasnějším nesouhlasem k sexuální aktivitě je jasné „ne“.

Kdo nemůže dát sexuální souhlas

Každý svým způsobem může dát souhlas k sexuální aktivitě, ovšem jsou tu určité výjimky, na které se vztahuje to, že nemohou nebo nejsou schopny dát vědomý souhlas.

Ten, který je pod vlivem alkoholu nebo intoxikován nějakou drogou nemůže být schopen dát souhlas, který by byl uvědomělý. Člověk v tomto stavu nemyslí jasně, dělá zbrklá rozhodnutí nebo vůbec neví, co se děje. Proto, i kdyby souhlas udělal, není možné ho považovat za jeho svobodně vyslovený souhlas. Muži často věří tomu, že absence

odmítnutí je jasné ano, tedy povolení k sexuální aktivitě, i když ve skutečnosti žena může být neschopná dát souhlas právě kvůli tomu, že je intoxikovaná. Hlavně mladí muži vidí konzumaci alkoholu jako určitou předehru, která navodí atmosféru a následkem toho si neuvědomují, že alkohol namísto toho zastírá jasnou mysl. (Kimmel, 2009 in Hamilton, 2017). Díky alkoholu lidé ztrácejí zábrany, a to vede k tomu, že se v určité chvíli začnou chovat tak, jak by se nikdy nechovali, kdyby byli střízliví – výsledkem může být i poskytnutí pomyslného „souhlasu“ (Davis, George a Noriss, 2004 in Hamilton, 2017). Pachatelé mohou buďto využít obětiny opilosti nebo ji mohou úmyslně nadrogovat například hypnolem, který jim dají do alkoholu.

Dalším důvodem neschopnosti dát souhlas je spánek a bezvědomí. Během spánku jsou lidé zranitelní, nevnímají okolí, obzvláště pak ti, co spí tvrdě. Překvapivě tyto případy nejsou neobvyklé, jeden takový případ se dokonce stal v roce 1862, kdy listy *Edinburg Medical Journal* popsal případ vdané ženy, která měla spánek tak tvrdý, že její manžel s ní pravidelně souložil právě během jejího spánku (Bourke, 2010).

Důležité je zmínit, že děti, tedy osoba mladší patnácti let, nemůže podle našeho práva udělit souhlas k sexuální aktivitě. Jediné aktivity, ke kterým ho udělit může jsou líbání a necking (vzájemné dotýkání s erotickým podtextem od hlavy po pas) (Konsent, 2021, online). Jde o to, že se chrání intimita a pohlavní identita dítěte, a to Trestním zákoníkem, § 187 odstavcem 1., kde zní, že ten, kdo bude mít soulož s dítětem mladším patnácti let nebo ho jiným způsobem pohlavně zneužije, se dopustí trestného činu.

Každý člověk je individuální osobností s určitými potřebami, a to by se mělo respektovat. Každému vyhovuje něco jiného, někdo rád zkouší nové věci, někdo naopak radši zůstane u toho, co zná. Sexuální souhlas není něco, co může mít jednu podobu a tou se tedy jedinec řídí u každého svého sexuálního partnera.

Je potřeba pracovat s tímto citlivým tématem a seznamovat s ním nejen děti, ale často i dospělé, kteří o tom nikdy neslyšeli. A začátek je v učení se vzájemnému respektu.

3 Role etopedických pracovníků v problematice sexuálního násilí

Změna prostředí je pro děti častou stresující situací, o to horší to je, když jdou z rodiny do zařízení, kde nikoho neznají, budou tam bez rodiny a přátel, anebo zároveň s tím mění i školu (dětský domov se školou). Pracovníci se tím pádem stávají v některých případech jedinými dospělými, s kterými děti přichází do kontaktu.

Klienti jsou mnohem více ohroženi rizikovým sexuálním chováním právě z toho důvodu, že během období, kdy zkoumají své tělo a těla ostatních či zjišťují své orientace jsou uzavřeni v zařízeních, kde jim ostatní děti mohou předávat zkreslený pohled na sexualitu obecně. Proto by pracovníci měli s těmito tématy umět pracovat a rozpoznat varovné signály.

3.1 Zařízení a jejich postavení k prevenci sexuálně rizikového chování

Etopedická zařízení jsou definována v Zákoně č. 109/2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, a ten konkrétně uvádí: diagnostický ústav, dětský domov, dětský domov se školou a výchovný ústav (Zákon č. 109/2002 Sb.).

Zařízení mohou být dělena podle věku, mentální úrovně, zdravotního postižení, podle stupně, jak obtížná je, resp. bude výchova a některá zařízení jsou dělena i podle pohlaví klientů (Pilař, 2004).

Pokud se bude mluvit o výskytu sexuálního násilí nebo rizikového sexuálního chování v zařízeních, tak se musí brát v potaz, že právě v těchto zařízeních hrozí kvůli většinové izolovanosti vůči světu a někdy i vůči druhému pohlaví, výskyt situací, které vedou k náhradnímu sexuálnímu uspokojení.

Zařízení jako taková a samozřejmě jejich pracovníci, by měli zařizovat prevenci rizikového chování všem svým klientům. Programy by měli být přizpůsobené věku a potřebám cílové skupiny (Ombudsman, 2022).

Ombudsmanka ve zprávě z návštěv zařízení z roku 2022 (Ombudsman, 2022) upozorňuje na možnost koedukace a na problémy, které s ní jsou spojené. Sdílí názor, že je dobré, aby měly děti, i v těchto zařízeních, možnost navazovat kontakt s opačným pohlavím, jelikož je to důležitý aspekt pro jejich následnou integraci do společnosti

po odchodu ze zařízení. Někteří zástupci zařízení, kteří se pro koedukaci rozhodli chvíli před návštěvou, tento názor sdílí. Dle jejich zkušeností došlo ke zklidnění dětí a ke zlepšení skupinové práce mezi klienty. Ovšem jak sama ombudsmanka tvrdí, tak pokud se zařízení rozhodnou pro koedukaci, tak je důležité, aby udělali vše pro to, aby předešli možným hrozbám jako je právě sexuální násilí. Její doporučení zní, že pokud dojde k výskytu sexuálního násilí, tak aby se s tím důsledně a systematicky pracovalo.

Cílem prevence v těchto zařízeních by tedy mělo být posilovat v dětech sebevědomí a sebedůvěru, probudit v nich schopnost se správně rozhodnout a schopnost umět odmítnout („ne“, „nechci“, „nelíbí se mi to“ atd.). Co se týče prevence sexuálního násilí, tak dítě by se mělo orientovat v alespoň základní problematice sexuální výchovy, být schopno se bránit nejen tomu sexuálnímu násilí, ale i ostatním formám a zároveň vědět, kde hledat pomoc (DÚM, DDŠ, SVP a ZČ Ostrava, 2018).

Diagnostický ústav

Jsou zde přijímány děti, které mají nařízené předběžné opatření, nebo ústavní výchovu, nebo s uloženou ochrannou výchovou (viz příloha A). Pokud se jedná o dítě s uloženou ochrannou výchovou, tak na základě výsledků z komplexního (skládá se z psychologického, speciálně pedagogického a sociálního) a zdravotního vyšetření se dítě poté umísťuje buďto do dětského domova, dětského domova se školou nebo do výchovného ústavu. A to na základě kapacity (Zákon č. 109/2002 Sb.). Jak bylo řečeno, tak diagnostický ústav plní diagnostickou funkci, kdy vlastně hlavními úkoly jsou ty diagnostické, výchovně-vzdělávací, terapeutické (a to v oblastech psychologie, sociální i pedagogiky), dále organizační metodické a v neposlední řadě koncepční (Pilař, 2004).

Každý diagnostický ústav má svou oblast, kde působí, kterou mu přiřazuje ministerstvo. Následně má právo vysílat do zařízení náhradní výchovné péče, která se nachází v jeho oblasti, odborného pracovníka, který tato zařízení může navštívit např. za účelem ověření si vhodnosti používaných postupů při výkonu náhradní rodinné péče (Pilař, 2004).

Pokud se stane, že dítě nebo mladistvý, který má nařízenou ústavní výchovu nebo uloženou ochrannou výchovu uteče, ze zařízení, kde má pobývat, tak diagnostický ústav je schopen poskytnout po nezbytně nutnou dobu (maximálně ovšem na tři pracovní dny) potřebnou péči. Dále má povinnost tuto skutečnost oznámit příslušnému zařízení náhradní výchovné péče, kde je dítě nebo mladistvý evidován. Toto zařízení je poté

povinnou v termínu si přijet dítě převzít. Pokud je dítě nebo mladistvý na útěku z domu (tedy od rodičů nebo od osob zodpovědných za jeho výchovu) zadrženo, je mu poskytnuta veškerá potřebná péče, ale až poté, co soud rozhodne o předběžném opatření. Zákonní zástupci jsou povinni si zadržené vyzvednout opět ve stanoveném termínu (Pilař, 2004).

Pobyt je stanoven na maximálně 8 týdnů. Pokud to situace vyžaduje, tak je klient umístěn do dětského domova nebo výchovného ústavu bez předchozího pobývání v diagnostickém ústavu. Jak píše Pilař (2004) tak společně s dítětem jde do určeného příslušného zařízení i návrh individuálního výchovného plánu, který se v daném zařízení následně doplňuje a ověřuje vychovateli, kteří s klientem pracují, a to každý půl rok.

Základní organizační jednotkou je *výchovná skupina*, která se skládá min. ze tří a max. šesti klientů. Další skupinou je *diagnostická třída*, která je určena pro mladistvé klienty, kteří již neplní povinnou školní docházku. V těchto třídách se mladiství připravují na budoucí povolání (Pilař, 2004).

Dětský domov

Podle zákona o ochranné a ústavní výchově (Zákon č. 109/2002 Sb.) je hlavním účelem dětského domova poskytovat potřebnou péči o děti, které mají nařízenou ústavní výchovu (viz příloha A), nevykazující žádné závažné poruchy chování. Vzdělávání dětí probíhá v normálních školách, tedy takových, které nejsou součástí dětského domova.

Základní organizační jednotkou je *koedukovaná rodinná skupina*, kde jsou děti různého věku i pohlaví. Denní režim, systém komunikace i společné hospodaření ve skupině je udělané tak, aby co nejvíce připomínal rodinu. Skupina je složená z minimálně pěti a maximálně osmi svěřenců, a pokud jsou tam sourozenci, tak ti se zařazují společně do jedné skupiny. V jednom dětském domově může být zřízeno až šest rodinných skupin, nejméně dvě (Pilař, 2004).

Dle zákona (Zákon č. 109/2002 Sb.) se o děti pečuje na základě jejich individuálních potřeb, kdy zařízení plní výchovné, vzdělávací a sociální úkoly vůči dítěti. Věkově jsou tam děti mezi 3 a 18 lety, kdy se do dětského domova mohou umísťovat i nezletilé matky s dětmi.

Děti do dětského domova mohou být umístěny bez předchozího vyšetření v diagnostickém ústavu (Štiková a kol., 2020).

Po odchodu z dětského domova buďto děti pokračují do dalšího zařízení náhradní výchovné péče nebo mohou jít např. do domů na půl cesty, což je dobrým začátkem pro jejich život mimo dětský domov.

Tak jako většina zařízení, tak i dětské domovy mají *minimální preventivní programy*, kterými se řídí. Ten má za úkol poskytnout jak pracovníkům a dětem, ale i rodičům informace týkající se prevence rizikových projevů chování, vést děti správným směrem a rozvíjet v dovednostech, které jim pomohou vést smysluplný a zdravý život. Právě v tomto programu je část věnována i sexuální výchově. Konkrétně v **Minimálním preventivním programu Dětského domova Pardubice** (Dětský domov Pardubice, 2023, online) mají sexuální výchovu zanesenou ve třech měsících jako jedno z hlavních témat a v jednom měsíci jako doplňkové. Zaměřují se v ní např. na prostituci, možnosti antikoncepce nebo první pohlavní styk, přičemž vše je přizpůsobené věku klientů. Samotné sexuální výchově není věnováno tolik času, kolik by bylo zapotřebí a neobsahuje to všechna možná témata. Témata jsou hlavně ta, která jsou stále v „bezpečném prostoru“, tedy nevyžadují takové úsilí. Naopak **Dětský domov Kroměříž** má ve svém minimálním preventivním programu rizikového chování dětí a mládeže na období 2019/2020 (Dětský domov Kroměříž, 2019, online), v oblastech zájmu právě i sexuální rizikové chování. Od toho se dále odvíjí to, že i v hlavních obecných cílech je zmíněno zajištění informovanosti klientů o zodpovědnosti v partnerských vztazích, kde se více budou zaměřovat na antikoncepci a chráněný sex, pohlavně přenosné choroby, prostituci nebo pohlavní zneužívání. Dále popisují i specifické cíle, kde mají sexuální výchovu zaměřenou na děti od prepubertálního věku, se kterými se budou probírat témata jako vhodné navazování vztahů, nutnost dbát na zodpovědné jednání v partnerském vztahu (zde se dá předpokládat, že tato oblast by mohla splňovat i informování dětí o sexuálním souhlasu – tedy je seznámit s tím, že mohou odmítnout a že je správné se ptát na souhlas se sexuální aktivitou). Dalším tématem, které jejich minimální preventivní program obsahuje je i potřeba s dětmi mluvit o plánovaném rodičovství. Na rozdíl od Minimálního preventivního programu Dětského domova Pardubice, Dětský domov Kroměříž využívá i možnosti besed od odborníků, kdy se zmiňovali o besedě s názvem „Bezpečný sex“.

Z výše napsaného se lze domnívat, že se v dětských domovech sexuální výchově věnují, ale pouze v okrajových ohledech a ani zdaleka v ročních programech neobsáhnout všechna potřebná témata.

Dětský domov se školou

Na základě zákona o ústavní a ochranné výchově (zákon č. 109/2002 Sb.) zajišťuje péči pro ty děti, které mají nařízenou ústavní výchovu (viz příloha A) a mají závažnou

poruchu chování nebo pro ty, kteří mají přechodnou nebo trvalou duševní poruchu, kvůli které vyžadují výchovně léčebnou péči. Dále je to pro ty s uloženou ochranou výchovou (viz příloha A) nebo pro nezletilé matky, mající buďto poruchu chování nebo dočasnou či trvalou duševní poruchu. Dětský domov se školou je zpravidla pro děti od 6 let do ukončení povinné školní docházky, tedy do 15 let.

Tak jako u dětského domova, tak i sem mohou být děti umístěny bez předchozího pobytu v diagnostickém ústavu (Štiková a kol., 2020).

Jak je v názvu, tento dětský domov je i se školou, proto klienti nemohou navštěvovat školu mimo zařízení a navštěvují tu, která je přímo v dětském domově. Může se stát, že během doby, kdy dítě chodí do školy pominou důvody toho, proč dítě nechávat zařazené ve škole při zařízení, a to se potom řeší tak, že dítě je přesunuto do školy, která není součástí zařízení. A pokud dítě po ukončení povinné školní docházky není možné vzdělávat na střední škole mimo zařízení, a to z důvodu závažné poruchy chování, je umístěno do výchovného ústavu (Štiková a kol., 2020).

Minimální preventivní program **Dětského domova se školou Měcholupy** (DDŠ, ZŠ a školní jídelna Měcholupy, 2023, online), který vychází z Metodického doporučení MŠMT, se od minimálních preventivních programů dětských domovů, které byly výše zmíněné, liší tím, že v něm není skoro žádný důraz na sexuální výchovu. Jediné, kde je zmíněná je v *Konkrétních cílech*, a to v podobě předcházení rizikovému sexuálnímu násilí a výchově k odpovědnosti za své zdraví a zdraví ostatních. Naopak v **Dětském domově se školou, středisku výchovné péče a základní škole v Jihlavě** a jejich *preventivním programu školy* (DDŠ, SVP a ZŠ Jihlava, 2022, online), je sexuální výuce věnovaný velký prostor. Na začátku popisují, jak se potupuje při podezření výskytu závadového chování, jako je např. to sexuální. Svou úlohu zde hraje i etoped zařízení, jehož úkolem je učinit kroky, které jsou nezbytné pro řešení takové situace. Při pohledu na obsah sexuální výchovy je možné říct, že se snaží obsáhnout všechny možné oblasti a rizika, která jsou spojená se sexualitou. Mezi cíli jsou předejití rizikovému sexuálnímu chování a předčasnému zahájení sexuálního života prostřednictvím toho, že děti seznámí s právní odpovědností, pracují s citovou nevyzrálostí a možnostmi antikoncepce a chráněného sexu. Neopomíjejí ani hodnoty jako rodina, mateřství a láska, které se v klientech snaží probudit. Klienty dále seznamují s riziky pedofilie, sexuálního vydírání, pornografického průmyslu a znásilnění. Témata sexuální výchovy neberou jako něco, co je ve společnosti tabu, nebo čeho by se měli bát, ale spíše jako přirozenou věc, která je součástí života každého jedince. K tomuto všemu využívají hodiny ve škole jako

je občanská výchova, přírodopis nebo sociální dovednosti. Dále využívají i preventivní programy od odborníků jako je např. Ratolest Brno. Dalo by se říct, netypickým prvkem preventivních programů jsou preventivní prohlídky u gynekologa nebo aplikace hormonální antikoncepce (se souhlasem zákonného zástupce). To vše dává klientům najevo, že jde o normální věc, se kterou se potýkají i vychovatelé a další pracovníci zařízení. Mohou využít i konzultaci u etopeda, při kterých se zaměřují na individuální potřeby každého klienta.

Výchovný ústav

Výchovný ústav je určen pro děti starší patnácti let, které mají závažné poruchy chování a kterým byla nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova (viz příloha A) (Štiková a kol., 2020). Zřizují se odděleně, a to na jedince, kteří mají ústavní nebo ochrannou výchovu, dále na nezletilé matky s dětmi a potom na ty, kteří potřebují výchovně léčebnou péči. Úkoly, které plní hlavně ve vztahu k dětem, jsou následující: výchovné, vzdělávací a sociální (Zákon č. 109/2002 Sb.).

Štiková (2020) dále popisuje, že se do dětského ústavu se školou mohou umístit ve výjimečných případech i děti starší dvanácti let s uloženou ochrannou výchovou, které vykazuje tak závažné projevy poruch chování, že nemůže být umístěno do dětského domova se školou. Výjimečně sem může být umístěno i dítě s uloženou ústavní výchovou, pokud má zvlášť závažné poruchy chování.

Výchovný ústav ve Velkém Meziříčí má ve svém minimálním preventivním programu (Pistrichová, Tůmová, Pulsová, 2022, online), prevenci sexuálního rizikového chování pod krizovým plánem – kde se zabývají řešením situací, které mohou nastat. Tento ústav se zaměřuje, dle jejich slov, spíše na sekundární prevenci, jelikož většina jejich klientů již má zkušenosti s různými sociálně patologickými jevy (mezi kterými je i to rizikové sexuální chování). Jejich specifická prevence zaměřená tímto směrem spočívá v pořádání besed na určitá témata jako jsou HIV/AIDS, prevence pohlavně přenosných onemocnění nebo plánované rodičovství. Dále může jít o besedu s pozvaným gynekologem nebo sexuologem. Témata ale obsahují i riziko sdílení intimních fotografií na internetu, nechtěné těhotenství nebo promiskuitní chování. Snaží se obsáhnout všechny oblasti této problematiky, ovšem tak jako v ostatních minimálních preventivních programech, které byly zmíněny, i zde chybí důraz na sexuální souhlas a nutnost děti s ním seznámit. Postup pro pedagogy a vychovatele, kteří přijdou do kontaktu s jedincem, který má nějaký problém spočívá v individuálních rozhovorech, kde poskytují pomoc

a podporu v řešení nastalých situací, dále pro dívky nabízejí návštěvu gynekologie a možnost těhotenských testů. Tento program se dále liší také v tom, že klade důraz i na sexuální zneužívání a do cílů si klade seznámení klientů s tímto problémem a nutnost ohlášení. Co se týče cílů sexuální výchovy, tak u dětí rozvíjejí postoje a hodnoty, které s tím souvisejí, učí je důležitosti svých emocí (jak je chápat a rozumět jim), snaží se jim vštípit to, že existuje něco jako zralost pro sexuální styk a učí je jak se chovat k osobám druhého pohlaví – zde by se dalo polemizovat, že by mohli mluvit i o sexuálním souhlasu a respektů vůči sobě a druhým.

Zákon o ústavní a ochranné výchově jasně říká, že v každém zařízení, musí být brán ohled na právo každého dítěte, a to konkrétně na právo na výchovu a vzdělávání, které budou v souladu s ústavními principy a mezinárodní smlouvou o lidských právech a základních svobodách. Dále v návaznosti budou vytvářeny podmínky, které budou podporovat sebedůvěru dítěte a rozvíjet citovou stránku jeho osobnosti. *„S dítětem musí být zacházeno v zájmu plného a harmonického rozvoje jeho osobnosti s ohledem na potřeby osoby jeho věku.“* (Ombudsman, 2022, s. 15).

3.2 Role pracovníků v otázce sexuální výchovy

V zařízeních je možné se setkat se širokou škálou pracovníků, kteří buďto s dětmi přímo pracují nebo se podílejí na chodu daného zařízení. Štiková (Štiková a kol., 2020) rozděluje pracovníky těchto zařízení do dvou základních skupiny:

- **Pedagogičtí pracovníci** – náplní jejich práce je výchova a vzdělávání dětí v harmonii s cíli výchovy i vzdělávání (tedy vykonává přímou pedagogickou činnost), pracovníci musí splňovat podmínky uvedené v Zákoně č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících (Zákon č. 563/2004 Sb.) – je svéprávný, je kvalifikován pro přímou pedagogickou činnost, dále je bezúhonný a zdravotně způsobilý a prokázal znalost českého jazyka, a jako poslední musí projít psychologickým vyšetřením, při kterém dokáže, že je psychicky způsobilý, mezi pedagogické pracovníky patří např. vychovatel, speciální pedagog, psycholog, pedagog volného času nebo metodik prevence v pedagogicko-psychologické poradně
- **Nepedagogičtí pracovníci** – jde o také pracovníky, jejichž náplní práce je jiná činnost než ta přímá pedagogická, ale splňují kvalifikační předpoklady

a požadavky. Opět musí být bezúhonní a nepedagogickými pracovníky jsou např. účetní, sociální pracovník, vedoucí školní jídelny, ekonomický pracovník, kuchařka nebo uklízečka

Celé zařízení je pod vedením ředitele, který je jmenován zřizovatelem na základě konkurzu. Jeho náplní práce je jednat jménem zařízení mimo něj, jmenovat do funkcí pracovníky daného zařízení a schvalovat organizační strukturu. Co se týče jeho práce vůči dětem, tak skrze něj jde povolení, ale i přerušení pobytu dítěte mimo zařízení, podává návrhy na umístění dítěte s ústavní nebo ochrannou výchovou, anebo může soudu předložit návrh na změnu ochranné výchovy na ústavní a naopak (Štiková a kol., 2020)

Vychovatel

Vychovatelé jsou klienty často oslovováni jako teto nebo strejdo. To pomáhá v určitých mezích zachovat představu domova a napomáhá to vybudování bližšího vztahu jak mezi dětmi a vychovatelem, tak i mezi dětmi navzájem.

Vychovatel je tím, kdo provádí vstupní a průběžné pedagogické diagnostiky během pobytu dítěte v zařízení. Zároveň má plnou zodpovědnost za děti ve své skupině, kdy vlastně zajišťuje jejich výchovu a vzdělávání a zodpovídá za výsledky. Pokud vychovatel absolvoval kurz psychoterapie, může její prvky s dětmi využívat. Jeho činnost, ale spočívá i ve spolupráci s ostatními pracovníky zařízení. Dále se podílí na rozvoji dětí formou kritického sebehodnocení a hodnocení mezi dětmi i mezi nimi, a daným vychovatelem (Štiková a kol., 2020).

Štiková (2020) dále popisuje vlastnosti, kterými by vychovatel měl oplývat. Mimo jiné mezi ně patří schopnost ovládat své emoce a jednání – vychovatel by neměl jednat na základě svých emocí, dále by měl být chápavý vůči problémům dětí a vůči jejich potřebám, zároveň by měl respektovat osobnost dítěte a uvědomovat si, že každé dítě je jiné a tím pádem na něj bude platit i jiný přístup. Svým chováním, jak k dětem, tak i k ostatním spolupracovníkům, by měl v dětech probouzet důvěru v lidi i v systém. A samozřejmě, vychovatel by měl být trpělivý, pro každé dítě mít kus lásky, kterou mu může poskytnout, ale zároveň být důsledným a spravedlivým.

Role vychovatele a sexuální výchovy není přímo daná. Vychovatel, jak bylo již výše zmíněno, má být pro děti v roli tety nebo strýce, to má za následek, že právě oni jsou s dětmi nejvíce v kontaktu a vybudují si určitý vztah na jiné rovině než např. se sociálním pracovníkem. Je důležité si uvědomit, že jeho práce se odvíjí od toho, s jakou věkovou skupinou pracují. U strašidelných dětí, více hrozí dvojsmyslné narážky, experimentování nebo

u chlapců masturbace než u těch mladších. Vychovatel má v tomto případě nejlepší možnost si, ať už individuálně nebo skupinově, s dětmi sednout a vytvořit bezpečné místo, kde s nimi může témata sexuální výchovy začít a postupně je probírat více do hloubky. Je důležité si uvědomit, že vychovatelé jsou většinou jedinou víceméně stálou dospělou figurou, se kterou přijdou klienti do kontaktu. Proto může hrozit to, že budou toto chování směřovat zrovna na ně. Vychovatel by se neměl leknout, ale zachovat chladnou hlavu a dítěti vysvětlit že to, co udělal nebylo správné. Tyto děti totiž často neví, co je a co není v této oblasti vhodné.

Speciální pedagog – etoped

Podle zákona o pedagogických pracovnících (Zákon č. 563/2004 Sb.) je speciálním pedagogem ten, kdo má vysokoškolský titul v magisterském programu, který je akreditován v oblasti pedagogických věd. U magisterského programu sociální pedagogika, musí být absolvováno z etopedie, přičemž se mnozí odborníci bojí, že jejich příprava je pouze povrchová.

Samotná speciální pedagogika je podle Slowíka (2016) disciplína, která je zaměřená na výchovu, vzdělávání a podporu celkového rozvoje osobnosti u znevýhodněných lidí, jejíž cílem je dosáhnout co nejvyšší možné míry sociální integrace (ať už společenské nebo pracovní). Speciální pedagogika má spoustu oborů, které pod ní spadají, jsou jimi: psychopedie, somatopedie, logopedie, surdopedie, oftalmopedie, specifické poruchy učení, kombinované poruchy v neposlední řadě etopedie. Konkrétně etopedie se podle Slomka (2010) zabývá výchovou, vzděláváním a výzkumem sociálně narušené mládeže (obtěžně vychovatelné), zároveň také zkoumá etiologii vzniku a možné cesty nápravy. Podle Vojtové (Vojtová, 2008 in Hutýrová, Růžička, Spěváček, 2013) jde o disciplínu, která zkoumá způsoby nápravy chování a zvyklostí v chování.

Etopedem se tedy dle Slomka (2010) rozumí speciální pedagog, který působí v etopedických zařízeních. Důležitým pracovníkem je hlavně v diagnostickém ústavu, ale nejen v něm, jelikož jeho primární činností je pedagogická a etopedická diagnostika a psychoterapie. Vliv má také na metodiku práce, spolupracuje s dalšími pracovníky, hlavně s psychologem a také se podílí na diagnóze prognózy.

Jednou z činností etopeda je diagnostika klienta, kdy etoped jedince sleduje a pracuje s ním během individuálních nebo skupinových činností. Během toho má čas s klientem pracovat, zjistit co se děje a někdy s klientem navázat i vztah, který podpoří

vznik důvěry mezi nimi. Hledá příčinu toho, proč např. dítě nerespektuje pravidla, proč utíká a bude se společně s dítětem a jeho rodiči snažit nalézt možná řešení (NPI, 2021, online). Etoped sehrává důležitou roli i při výskytu nevhodného chování, kdy nejen spolupracuje s ostatními pracovníky daného zařízení (přijímá oznámení z jejich strany, ale i ze strany dětí o výskytu chování), ale realizuje i šetření a metodicky vede všechny zaměstnance daného zařízení (DDŠ, SVP a ZŠ Jihlava, 2022, online). Snaží se tedy o to, aby dítěti bylo poskytnuto, co nejlepší možné řešení jeho situace.

Sociální pedagog

V současnosti je pozice sociálního pedagoga stále nejistá, jelikož se ještě nepovedlo, aby byl zařazen mezi pedagogické pracovníky podle Zákona č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících. Když už působí např. na školách, tak spíše jako sociální pracovník, který je financován zřizovatelem nebo ze šablony „Operačního programu Jana Amose Komenského“. Jde o vysokoškolsky vzdělaného člověka, který vystudoval vyšší odbornou školu nebo vysokou školu, v bakalářském nebo magisterském oboru sociální pedagogika nebo sociální práce. (ASOCP, 2022, online).

Jeho práce má podobu jak ambulantní, tak i terénní (může navštěvovat děti v jejich rodinách a tím pádem pracovat s celou rodinou, nejenom s dítětem). Jako další je sociální pedagog jakousi spojkou (mediátorem) dítěte s jeho rodinou, se školou, kam dochází, a i s ostatními pracovníky v zařízení. Dále jeho činnost obsahuje poradenskou i diagnostickou činnost. Sociální pedagog je v zařízení nejen pro děti, ale i pro své kolegy – ostatní pracovníky. Těm konkrétně poskytuje oporu, místo, kde se mohou poradit a podporu týmové práce (ASOCP, 2022, online).

Jak je napsáno výše, tak sociální pedagog není pouze pro děti a ostatní pracovníky, ale je i pro rodiny dětí. Těm konkrétně pomáhá vypořádat se s nastalou situací a to tak, že jim poskytuje všechny potřebné informace (např. o daném zařízení, co pobyt tam obnáší), také pomáhá rodině, ve které to nefunguje tak, jak má, jak zlepšit situaci. Zároveň umožňuje spolupráci mezi zařízením a dalšími organizacemi (Policie ČR, OSPOD, škola atd.) (APIV B, 2020, online).

Sociální pracovník

Od sociálního pedagoga se dostáváme k sociálnímu pracovníkovi, který tedy v zařízeních působí jako odborník na rodinnou situaci dítěte. To znamená, že právě on se nejvíce dostane do kontaktu s rodinou – takže komunikuje s rodiči, popř. jinými

zákonnými zástupci. Zároveň je v kontaktu s dalšími spolupracujícími organizacemi. Část jeho práce se skládá i z administrativy, konkrétně z té, která souvisí s pobytem v zařízení (Profesiogramy, 2020, online).

Dětský domov se školou ve Slaném (Dětský domov se školou Slaný, 2022) zahrnuje do práce sociálního pracovníka osobní, písemnou nebo telefonickou komunikaci se zákonými zástupci. Dále má na starosti písemné žádosti od zákonných zástupců ohledně převzetí jejich dítěte do jejich krátkodobé péče – na základě rozhodnutí je potom informuje a pokud bylo dítě přijato, tak je informuje o datu a způsobu převzetí dítěte a jejich návratu do zařízení. Podává informace o dítěti zákonným zástupcům, pokud o to mají zájem a zároveň umožňuje styk dítěte se zákonnými zástupci. Pokud bylo dítě přemístěno, musí do tří dnů informovat zákonného zástupce.

Zde je vidět, že práce sociálního pracovníka se točí kolem dítěte a jeho zákonných zástupců. Co se týče role sociálního pracovníka v řešení sexuálního násilí nebo i osvětové činnosti mezi klienty o tématech sexuální výchovy, dá se říct, že i když nemusí přímo řešit situaci, tak stále potřebuje mít alespoň základní znalost o jednotlivých tématech, mít dovednosti, které jsou potřebné k práci s touto problematikou, a hlavně být osobnostně zralý (Sociální práce, 2023, online). Jejich úkolem totiž může být např. podávání informací rodině o tom, jak se dítě chovalo během hodin, přednášek nebo besed. Např. na co se ptalo, co ho zajímalo, zda dávalo pozor nebo zda se při nějakých tématech cítilo nespokojeně nebo nepříjemně. Jak bylo řečeno výše, jde o práci s rodinou klienta a domlouvání se např. na dalších krocích.

Sexuální výchova není záležitostí pouze rodinnou, ale děti se s ní setkávají ve školách, a i v zařízeních ústavní výchovy jako jsou dětský domov, dětský domov se školou nebo výchovný ústav. Jde o výchovu, kterou by mělo projít každé dítě za účelem, aby lépe porozumělo mezilidským vztahům a své sexualitě. Proto by měla být pojímána jako komplexní výchova, jelikož pouze tehdy dítěti předává morální principy, utváří jeho postoje k sexuální problematice a umožňuje se mu orientovat v jeho touhách (Rašková, 2008). I když na dítě působí v přítomnosti, tak i přesto ovlivňuje jeho budoucí život – směřuje k tomu, aby se dítě umělo rozhodnout, aby žilo spokojený partnerský nebo manželský život. „*Sexuální výchova představuje dlouhodobé, záměrné, cílevědomé a systematické působení na žáka, které ovlivňuje formování jeho osobnosti v otázkách rodiny a lidské sexuality.*“ (MŠMT, 2010, online, s. 3). Dalo by se říct, že ve společnosti je stále v popředí ten postoj, který tvrdí, že by se děti od těchto témat měly držet co nejdéle

pryč, aby to nenarušilo jejich vývoj. Ovšem děti jsou od přírody zvědavé a se sexualitou se v různých formách a měřítkách setkávají již od útlého věku, proto když se snaží ukojit svou zvědavost dotazy, které jsou mířené na rodiče, učitele nebo vychovatele, je dobré jim přiměřeně jejich věku odpovědět. Po neukojení totiž hrozí, že děti půjdou hledat informace na druhý, jim nejbližší zdroj – internet.

Sexuální výchova obsahuje nespočet témat, kterým se vychovatelé a učitelé mohou věnovat. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ve svém doporučení (MŠMT, 2010, online) zmiňuje např. nemoci přenosné pohlavním stykem, HIV/AIDS, sexuální dysfunkce, genderové aspekty sexuální výchovy, sexuální orientace nebo sexualita a média – bezpečný internet.

Když se pozornost zaměří na děti v ústavní výchově, dá se hovořit o mnohem vyšší pravděpodobnosti přítomnosti rizikového sexuálního chování, a právě o to větší je důležitost sexuální výchovy v těchto zařízeních. Dle průzkumů dochází průměrně k prvnímu pohlavnímu styku kolem 17. a 18. roku života (Weiss, Zvěřina, 2009, online). U dětí v institucionální výchově k tomu ovšem může docházet mnohem dříve. Ze zprávy z roku 2015 z dětských domovů na Ukrajině (Mathews, Rosenthal, Ahern, Kurylo at al., 2015, online) je zřejmé, že děti, které z tohoto domova odcházely byly často oběťmi sexuálního průmyslu právě kvůli tomu, že neměly žádné vazby na rodinu. Ve zprávě jsou dále zmíněny příběhy dětí, které byly klienty dětského domova, a které nahlásily sexuální násilí, ke kterému za zdmi docházelo. Podle organizací se oběťmi sexuálního násilí stávaly děti v průměru kolem 13 let, přičemž agresory byli právě ti, kteří se o ně měli starat – zaměstnanci. Znásilňování bylo dle výpovědí na denním pořádku, ovšem policie nikdy nepřijela. Agresory ovšem byli i ostatní děti – nejčastěji ti starší. Často jde o začarovaný kruh, kdy bývalý chovanec sdělil, že byl znásilněn a poté znásilňoval druhé chlapce, kteří byli mladší. I toto je důvodem, proč mohou být tyto děti v dospělosti promiskuitní, nacházet si agresivní partnery – jsou totiž na násilí již zvyklí. Když se vrátí zpět k průměrnému věku první soulože (17. a 18 rok), tak i v těchto zařízeních tomu může být jinak. Klienti mohou být od dětství sexuálně zneužívání, nebo k objevování a experimentování se svou sexualitou a poznávání svého těla, může docházet uvnitř zařízení. Podle Olega (bývalý klient jednoho z dětských domovů) je mít pohlavní styk ve 13 nebo 14 letech normální.

Proto je důležité mít nejen učitele, ale i vychovatele vzdělané v této oblasti a poskytnout jim možné prostředky k realizaci sexuální výchovy. Měli by být dostatečně vzdělání, tedy v klíčových kompetencích by měly být znalosti potřebné k výkladu,

schopnost porozumět problematice této výchovy a také se profesně rozvíjet po celý život, znát nové trendy a způsoby předávání učiva. Rašková (2008) popisuje požadavky na připravenost učitele k výuce sexuální výchovy, ovšem dá se předpokládat, že podobné, ne-li stejné požadavky by se měly vztahovat i na vychovatele. Zmiňuje mezi nimi osobnostní zralost učitele, jelikož učitel působí jako vzor, také upozorňuje na odbornou kvalifikaci, schopnost porozumění problematice sexuální výchovy a znalost vyučovacíh strategií. Upozorňuje také na to, že učitel by měl umět definovat sexuální výchovu a vymezit její základní cíle a znát etické zásady. Sexuální výchova se zabývá velice citlivými a intimními tématy, o kterých se děti např. nebudou chtít bavit, bude jim trapné to pouze poslouchat, mohou to dokonce i zesměšňovat (jako obranný mechanismus). Právě proto je důležité, aby učitel, i ze své osobní podstaty, byl připraven tato témata otevřít. Učitel by se proto neměl stydět, jelikož kdyby děti viděly, že je učiteli nepříjemně, dokonce trapně, tak by si z toho odnesly pouze to, že jde o něco, o čem se nemluví. Důležité je umět vytvořit vhodnou atmosféru, místo, kde nic není špatně a nic se neodsuzuje. Dále by měl děti podporovat v tom, aby se aktivně podílely – zkoušely si věci, dotazovaly se, podporovat v nich pozitivní vztah k sexu a tématům podobným.

Ve výzkumu, který Rašková (2008) prováděla a jehož respondenty byli studenti pedagogických fakult na učitele, a učitelé z několika základních škol, se zjistilo, že nejen studenti nebo profesně mladší učitelky, ale i profesně starší jsou otevřené sexuální výchově a s dětmi jsou upřímné. Studenti/ky byli nerozhodní/nejistí v tvrzeních, která se týkala např. sdílení zkušeností, schopnosti improvizovat a pohotově argumentovat na výroky dětí.

Pokud se bude mluvit o tématech, která jsou ve školách nejčastěji probíraná, tak se zjistí, že ta „intimnější“ jsou více upozadovaná. Česká středoškolská unie (ČSU, 2020, online) provedla v roce 2020 mapování, které se týkalo sexuální výchovy na středních školách. Z průzkumu vyšlo, že se o partnerském a sexuální životě nejvíce mluvilo v hodinách biologie nebo během přednášek externích pracovníků, dalším předmětem byly např. hodiny společenských věd. Nejvíce probíranými tématy byly např. AIDS/HIV a jiné pohlavně přenosné choroby, dále metody antikoncepce a kybernásilí. Důvody proč zrovna tato témata jsou v popředí nejsou uváděny, ale dá se předpokládat, že primárním důvodem je určité „bezpečí“ v těchto tématech. Učitelé nemusí zabíhat do detailů, od žáků nemusí očekávat pochechtávání nebo trapné ticho. Naopak témata jako masturbace, orgasmus, genderové role nebo konsent byly probíraná minimálně. Důvodem, proč jsou na posledních příčkách může být určitá tabuizace ve společnosti,

s čímž souvisí i strach z konzervativnějších rodičů, kteří by nemuseli dobře nést to, že tohle je obsahem výuky. Ovšem to nemění nic na jejich důležitosti. Někteří respondenti uvedli, že téma konsent se v jejich hodinách nevyskytlo vůbec. A právě to je jedno z těch témat, které mají dítě naučit o jeho těle a právech, která s tím souvisejí. I když byl tento průzkum zaměřen na střední školy, da se odvodit, že situace v zařízeních ústavní výchovy bude podobná, ne-li horší. Ve většině zařízeních může sexuální výchova probíhat pouze formou preventivních programů, kdy toto téma nemusí být ani dostatečně probrané a obsáhlé, jelikož probrání témat je pouze okrajové. Dá se tudíž předpokládat, že vychovatelé, kteří tuto výchovu pro klienty realizují nemají hlubší poznání o této věci a děti následně trpí nedostatkem informací.

Na základě výše zmíněných poznatků, je za nutno říct, že potřeba sexuální výchovy v zařízeních ústavní a ochranné výchovy je více než potřeba, jelikož děti, které jsou klienty již do zařízení mohou jít s tím, že mají zkušenost s např. sexuálním obtěžováním (je důležité jim do života navrátit pohled na sex jako na něco, co se od nich neočekává) anebo, to častěji, jsou děti v zařízeních vystavování rizikovému sexuálnímu chování. Proto je potřeba to preventivně podchytiti, co nejdříve.

4 Míra informovanosti budoucích etopedických pracovníků v oblasti sexuálního násilí a sexuálního souhlasu

Empirická část se zabývá informovaností budoucích etopedických pracovníků o problematice sexuálního násilí a sexuálního souhlasu. Cílovou skupinu tvoří studenti a studentky prezenční formy studia na Ústavu sociálních studií, a studenti a studentky Speciální pedagogiky na Ústavu primární, preprimární a speciální pedagogiky, na Pedagogické fakultě Univerzity Hradec Králové.

Dotazník byl dohromady poskytnut 352 potencionálním respondentům skrze rozeslání na e-mailové adresy nebo skrze platformu Messenger, návratnost činila 120 - tedy 31,4 %. Respondentů bylo méně, než bylo původně počítáno, nízká návratnost je možná zapříčiněna citlivějším tématem.

4.1 Kvantitativní výzkumné šetření

Dle Gavory (2000) kvantitativně orientovaný výzkum spočívá v práci s číselnými údaji, během čehož se zjišťuje množství, rozsah či frekvence výskytu jevů. Výsledky lze matematicky zpracovat – tedy sčítat, zjistit jejich průměr nebo je mimo jiné vyjádřit i v procentech. Zastánci se shodují, že pozitiva jsou hlavně v možnostech precizního a jednoznačného vyjádření výzkumných údajů, tedy v číslech.

Pro realizaci výzkumného šetření byla zvolena kvantitativní metoda – dotazník (viz příloha B). Jde o způsob písemného kladení otázek a následného získávání odpovědí v taktéž písemné podobě (Gavora, 200). Metoda byla zvolena na základě potřeby získat co nejvíce možných informací, pro realizaci výzkumného šetření.

Dotazník byl vytvořen prostřednictvím online nástroje Survio a následně byl šířen online prostorem, kdy byly využity jednak školní e-maily jednotlivých oborů, které byly získány po osobním setkání se studenty nebo skrze Messenger, kam jim byl zaslán odkaz. Výhodou online dotazníků je možnost rychlého rozšíření mezi více respondentů a anonymita respondentů, která je vhodná u citlivějších témat.

Ve vstupní části dotazníku bylo krátké představení a seznámení s tématem, společně s důvodem sběru dat. Potencionálním respondentům bylo také oznámeno, že se jedná o anonymní dotazník, tudíž se po nich nebudou chtít žádné osobní informace a poděkování za věnovaný čas a vyplnění. Samotný dotazník se skládá ze tří částí. První část slouží ke zjištění základních údajů o respondentovi – pohlaví, studovaný obor a ročník studia. Druhá část se již zaměřuje na sexuální násilí a sexuální souhlas

a informovanost respondentů v těchto dvou oblastech (otázky č. 4–15) a poslední, třetí část tvoří otázky zaměřené na jejich představu o aplikaci těchto témat do preventivní hodiny o sexualitě (konkrétně otázky č. 16–19).

Před rozesláním dotazníku respondentům, byl realizován předvýzkum, který měl za cíl ověřit nosnost výzkumného nástroje – tedy to, zda funguje (Gavora, 2000). Odkaz na dotazník byl rozeslán 7 lidem, z toho 6 bylo studujícími na Ústavu sociálních studií a jedním byla studentka dvouoborového studia český jazyk a etická výchova na pedagogické fakultě Univerzity Hradec Králové. Cílem bylo zjistit, zda zasláný odkaz funguje, zároveň ověřit i bezproblémové vyplňování otázek a to, zda jsou otázky položeny srozumitelně a respondent tedy ví, co se po něm chce.

Dotazníkové šetření bylo realizováno v průběhu měsíců leden a únor v roce 2024. Dotazník byl vyplněn 120 respondenty, z toho bylo 112 žen (93,3 %), 7 mužů (5,8 %) a jeden se identifikoval jako nebinární (0,8 %).

Tabulka 4 *Gender respondentů*

Možnosti	Četnost	
	Absolutní	Relativní
ŽENA	112	93,3 %
MUŽ	7	5,8 %
JINÉ	1	0,8 %
CELKEM	120	100 %

Respondenti byli prezenčními studujícími studenty na Univerzitě Hradec Králové. Nejvíce respondentů bylo z oboru Sociální patologie a prevence a to 65 (54,2 %). Poté následovala Sociální pedagogika s 24 respondenty (20 %) a Sociální pedagogika se zaměřením na výchovnou práci v etopedických zařízeních se 17 (14,2 %). Nejméně respondentů bylo z oborů Sociální pedagogika magisterský navazující, kdy respondentů bylo 9 (7,5 %) a ze Speciální pedagogiky, přičemž respondentů bylo 5 (4 %) s tím, že šlo pouze o ty, kteří plánují dělat státnice z předmětu etopedie.

Tabulka 5 *Studující obory respondentů*

Možnosti	Četnost	
	Absolutní	Relativní
Sociální patologie a prevence	65	54,2 %

Možnosti	Absolutní	Relativní
Sociální pedagogika se zaměřením na výchovnou práci v etopedických zařízeních	17	14,2 %
Sociální pedagogika	24	20 %
Sociální pedagogika (magisterský navazující)	9	7,5 %
Speciální pedagogika (státnice z etopedie)	5	4,2 %

Nejvíce respondentů pocházelo z oboru Sociální patologie a prevence, kdy z prvního ročníku je 25 (20,83 %), z druhého ročníku 21 (17,5 %) a z třetího ročníku 18 (15 %) respondentů. Naopak nejméně respondentů bylo z oboru Speciální pedagogika – z prvního ročníku šlo o 4 (3,3 %) a ze druhého a třetího ročníku souhlasně o 3 (2,5 %), dohromady tedy o 6 respondentů. To se dá přisoudit tomu, že na to, z jakých předmětů budou státnicovat mají možnost volby a pouze tito, chtějí etopedii.

Tabulka 6 Počet respondentů z jednotlivých oborů

Možnosti	Četnost	
	Absolutní	Relativní
1. ročník sociální patologie a prevence	25	20,83 %
2. ročník sociální patologie a prevence	21	17,5 %
3. ročník sociální patologie a prevence	18	15 %
1. ročník sociální pedagogiky	14	11,7 %
2. ročník sociální pedagogiky	10	8,3 %
3. ročník sociální pedagogiky se zaměřením na výchovnou práci v etopedických zařízeních	15	12,5 %
1. ročník sociální pedagogiky (magisterský navazující)	7	5,8 %
1. ročník speciální pedagogiky (státnice z etopedie)	4	3,3 %
2. ročník speciální pedagogiky (státnice z etopedie)	3	2,5 %
3. ročník speciální pedagogiky (státnice z etopedie)	3	2,5 %

4.2 Výzkumný problém, cíl výzkumného šetření a hypotézy

Výzkumný problém tohoto šetření zní následovně: **Jaká je informovanost budoucích pracovníků v etopedických zařízeních v oblastech sexuálního souhlasu a sexuálního násilí?**

V návaznosti na výzkumný problém byl definován i **cíl výzkumného šetření**, kterým je zjištění míry informovanosti o problematice sexuálního násilí a sexuálního souhlasu mezi budoucími pracovníky v etopedických zařízeních, kteří studují na Univerzitě Hradec Králové – tedy to, jak se orientují v dané problematice a jakým způsobem by ve své praxi pracovali se sexuálním souhlasem a sexuálním násilím.

Na základě výzkumného cíle a před samotnou realizací výzkumného šetření byly stanoveny čtyři popisné hypotézy. Gavora (2000) označuje hypotézy za vědecký předpoklad, který byl vyvozen z vědecké teorie, tedy z toho, co již bylo o daném tématu zpracováno.

Níže uvedené hypotézy jsou podloženy výzkumy, které se uskutečnily buďto v České republice nebo v zahraničí. V následujícím textu jsou hypotézy vysvětleny.

- **Hypotéza 1:** Více než 70 % respondentů považuje jakoukoliv snahu o intimní styk, v jakékoliv situaci bez souhlasu, za znásilnění.

Hypotéza č. 1 vychází z průzkumu, který udělala agentura Focus pro organizaci Amnesty International. Výsledky byly představeny v prosinci 2022 v Poslanecké sněmovně. Průzkum byl zaměřen na postoje Čechů a Češek k problematice znásilnění (Amnesty International, 2022, online). Jedním z hlavních výsledků bylo to, že 69 % Čechů a Češek považuje sex bez souhlasu za neospravedlnitelný – u žen to bylo 77 %, u mužů naopak 61 %. Na základě tohoto výsledku jsem stanovila, že více než 70 % respondentů vnímá snahu o intimní styk bez souhlasu jako znásilnění.

Na základě této hypotézy, byly stanoveny následující otázky do dotazníku, z čehož otázka č. 6 je otázkou, ze které hypotéza vychází. Ostatní jsou doplňující.

Tabulka 7 Otázky k hypotéze 1

HYPOTÉZA 1: Více než 70 % respondentů považuje jakoukoliv snahu o intimní styk, v jakékoliv situaci bez souhlasu, za znásilnění.	
Hlavní	Otázka č. 6: V Jakých chvílích se jedná o znásilnění?
Doplňující	Otázka č. 4: Co si představíte pod pojmem sexuální násilí?

HYPOTÉZA 1: Více než 70 % respondentů považuje jakoukoliv snahu o intimní styk, v jakékoliv situaci bez souhlasu, za znásilnění.	
Doplňující	Otázka č. 5: Jaké formy sexuálního násilí znáte?
Doplňující	Otázka č. 11: V jaké situaci by se měl člověk ptát na sexuální souhlas?

- **Hypotéza 2:** Více než 55 % respondentů si myslí, že by sex bez souhlasu měl být trestným činem.

Hypotéza č. 2 vychází z průzkumu pro neziskovou organizaci Konsent, z. s., který byl zpracován zástupci výzkumné organizace NMS. Průzkumu se zúčastnilo 1500 respondentů věku 15 let a starších (Esomar, 2023, online video). Výsledky ukázaly, že 69 % žen a 46 % mužů souhlasí s tím, že sex bez souhlasu by měl být trestným činem (Dlesková, 2023, online). Podle uvedených výsledků byla stanovena hranice na 55 %.

Na základě této hypotézy byly stanoveny následující tři otázky a jedna položka do dotazníku. Otázka č. 7 je hlavní, zbylé 3 otázky jsou doplňující.

Tabulka 8 Otázky k hypotéze 2

HYPOTÉZA 2: Více než 55 % respondentů si myslí, že by sex bez souhlasu měl být trestným činem.	
Hlavní	Otázka č. 7: Souhlasíte, že by sexuální styk bez souhlasu měl být brán jako trestný čin?
Doplňující	Otázka č. 8: Odůvodněte svou odpověď u předchozí otázky.
Doplňující	Otázka č. 14: Které faktory mohou ovlivnit schopnost dát sexuální souhlas?
Doplňující	Otázka č. 15: Které z následujících situací, by podle Vás měly být trestné?

- **Hypotéza 3:** Pro méně než 30 % respondentů je sexuální souhlas i jiná forma než explicitní „ano“.

Hypotéza č. 3 vychází z průzkumu, který byl proveden neziskovou organizací „Planned Parenthood“ v roce 2015. Výzkumu se zúčastnilo 2012 jedinců ve věku od 18 do 95 let napříč Spojenými státy americkými. Zkoumány byly zkušenosti se sexuální výchovou v rodině a škole a přesvědčení týkající se sexuálního souhlasu a sexuálního násilí. Jedna z otázek se zaměřovala i na to, co vnímají jako sexuální souhlas – 37 %

souhlasilo, že nasazení kondomu je souhlas k sexuální aktivitě, pro 35 % je svléknutí vlastního oblečení souhlasem, pro 24 % je souhlasné přikyvování nebo spolupráce při předešle (22 %) vyjádřením sexuálního souhlasu a pro 19 % je nevyslovení „ne“ sexuální souhlasem (Planned Parenthood of the Pacific Southwest, 2016, online). Na základě těchto výsledků bylo stanoveno, že méně než 30 % respondentů považuje i jinou formu než „ano“ za souhlas k sexuální aktivitě.

Na základě této hypotézy, byly stanoveny následující otázky do dotazníku, přičemž otázka č. 10 se váže na hypotézu 3 a ostatní otázky jsou doplňující.

Tabulka 9 Otázky k hypotéze 3

HYPOTÉZA 3: Pro méně než 30 % respondentů je sexuální souhlas i jiná forma než explicitní „ano“.	
Hlavní	Otázka č. 10: Která z vět nejlépe vystihuje sexuální souhlas?
Doplňující	Otázka č. 9: Slyšeli jste již někdy o souhlasu při sexuální aktivitě?
Doplňující	Otázka č. 12: Může člověk změnit názor a přejít ze souhlasu do nesouhlasu během sexuální aktivity?
Doplňující	Otázka č. 13: Považujete sexuální souhlas za důležitý?

- **Hypotéza 4:** Více než 40 % respondentů by o sexuálním souhlasu a sexuálním násilí mluvila se svými budoucími klienty otevřeně.

Hypotéza č. 4 vychází z průzkumu České středoškolské unie, který se zaměřoval na sexuální výchovu na středních školách. Průzkum byl proveden v roce 2020 prostřednictvím dotazníkového šetření a zúčastnilo se ho 2283 respondentů. Výsledky uvedly, že 72 % respondentů se ve škole nevěnovalo/nic se nedozvěděli o souhlasu při sexuální aktivitě (ČSU, 2020, online). Z toho důvodu je hranice stanovena na 40 %.

Na základě této hypotézy byly stanoveny tyto otázky do dotazníku. Hypotéza 4 je sycená otázkou č. 18, ostatní jsou doplňující.

Tabulka 10 Otázky k hypotéze 4

HYPOTÉZA 4: Více než 40 % respondentů by o sexuálním souhlasu a sexuálním násilí mluvila se svými budoucími klienty otevřeně.
--

HYPOTÉZA 4: Více než 40 % respondentů by o sexuálním souhlasu a sexuálním násilí mluvila se svými budoucími klienty otevřeně.	
Hlavní	Otázka č. 18: Cítili byste se komfortně diskutovat téma sexuální souhlas a sexuální násilí s klienty?
Doplňující	Otázka č. 16: Jak byste zařadili téma sexuální souhlas a sexuální násilí do preventivní hodiny o sexualitě?
Doplňující	Otázka č. 17: Jaká témata byste řešili v preventivní hodině o sexualitě?
Doplňující	Otázka č. 19: Jak byste se zachovali, kdyby za Vámi přišel klient/ka s tím, že bal/a obětí sexuálního útoku?

4.3 Výsledky výzkumného šetření

Tato kapitola se zaměřuje na představení výsledků výzkumného šetření, jehož cílem je zjistit informovanost budoucích etopedických pracovníků v oblasti sexuálního souhlasu jako prevence sexuálního násilí. Pro lepší přehlednost jsou odpovědi zobrazeny v grafech a tabulkách.

1. Co si představíte pod pojmem sexuální násilí?

Doplňující otázka č. 4 k H1 zjišťuje obecné ponětí respondentů o sexuálním násilím – tedy zjišťuje co vše, se podle respondentů, pod pojmem sexuální násilí skrývá. Tato otázka vyžadovala po respondentech vepsání odpovědi pomocí vlastních slov. Otázku vyplnilo 120 respondentů, ovšem 2 (1,7 %) odpovědi nemohly být uznány z důvodu nezodpovězení otázky, tudíž 118 (98,3 %) odpovědí bylo uznáno.

Respondenti se většinou shodli na tom, že jde o trestné chování sexuálního charakteru, nejčastěji bylo zmiňováno znásilnění a obtěžování proti vůli člověka. 46 (39 %) respondentů do jejich odpovědí zařadilo i „sex bez souhlasu“ v různých podobách. Obtěžování zaznělo ve 43 (36,4 %) odpovědích a znásilnění ve 39 (33,1 %). Jeden respondent si myslí že by pod sexuální násilí mohl spadat i exhibicionismus. Příklady některých zanechaných odpovědí jsou následující:

- „*jakýkoliv fyzický a intimní akt, se kterým druhá osoba nesouhlasí. Může to být i verbální povahy – nevyžádané komentáře apod.*“
- „*Sexuální obtěžování, výhrůžky znásilněním, znásilnění, osahávání.*“

- „Přinucení jakýmkoliv způsobem k pohlavnímu styku.“
- „Domucení k jakýmkoliv sexuální praktikám.“
- „Nucený sexuální styk, zneužívání, sexuální nářky.“
- „Agresivní chování, které je doprovázeno sexuální činností. Například zneužívání dětí, znásilnění týkající se jak žen, dětí tak i mužů.“
- „Veškeré násilí v sexuální oblasti – od verbálního, přes psychické i fyzické, kdy cílem je ublížit druhému člověku, ponížit ho, ohrozit jeho práva (např. svobodu) a zasáhnout tak jeho důstojnost.“
- „Obtěžování ať už ženy nebo muže opačným nebo stejným pohlavím. Sexting, který samozřejmě jedné osobě vadí. Neadekvátní chování – nepřijemné osahávání, tlačení, i fyzické násilí jako je škrcení, nucení a naléhání fyzickou silou na druhého.“
- „Je to fyzické či psychické ublížení na zdraví, které je prováděno v soukromí.“

2. Jaké formy sexuálního násilí znáte?

Otázka č. 5 byla opět doplňující otázkou k H1 zjišťující, jaké formy sexuálního násilí respondenti znají. Z výsledků vyplývá, že největší procento respondentů řadí do sexuálního násilí, na základě svých znalostí, nevyžádané doteky, osahávání (97,5 %) a znásilnění (96,7 %). Naopak nejméně respondentů nevnímá nevyžádané líbání (46,7 %) jako formu sexuálního násilí.

Možnost „jiná“ využili 3 % respondentů. Respondentka z 1. ročníku sociální patologie a prevence by zařadila do forem sexuálního násilí, které zná i voyerismus, nebinární osoba 3. ročníku téhož oboru by naopak přidala sexuální nátlak. Nucení ke sledování pornografie do známých forem zařadila studentka 3. ročníku Sociální pedagogiky se zaměřením na výchovnou práci v etopedických zařízeních. Studentka z 1. ročníku sociální pedagogiky, magisterský navazující se vyjádřila, že „vše z výše uvedeného lze dle mého názoru považovat za určitou formu sexuálního násilí.“

Tabulka 11 Jaké formy sexuálního násilí respondenti znají

Možnosti	Četnost	
	Absolutní	Relativní
Znásilnění	116	96,7 %
Verbální sexuální obtěžování	110	91,7 %

Množství	Četnost	
	Absolutní	Relativní
Vyhrožování rozesíláním intimních fotek nebo videí	104	86,7 %
Nevyžádané líbání	56	46,7 %
Nevyžádané doteky, osahávání	117	97,5 %
Zasílání nevyžádaných fotografií nebo videí intimního charakteru	103	85,8 %
Sexuální zneužívání	110	91,7 %
Jiná	4	3,3 %

3. V jakých chvílích se jedná o znásilnění?

Otázka č. 6 se zabývá subjektivním posouzením respondentů v tom ohledu, jaké situace vnímají jako takové, během kterých šlo o znásilnění. Nejvíce respondentů se shodlo, že jako znásilnění vnímají situaci, kdy byla jedinci odebrána možnost pohybu – uvedlo to 107 respondentů (89 %). Naopak pouze 47 (39 %) dotázaných vnímá situaci, kdy jedinec pod vlivem alkoholu nebo jiné drogy těžce vnímá, ale dal souhlas k sexuální aktivitě jako znásilnění. Mezi dalšími možnostmi není procentuálně tak velký rozdíl. Celkově 31,7 % respondentů vnímá, že všech pět možných situací, kdy došlo k sexuální iniciaci proti vůli jedince je znásilnění.

K otázce č. 6 se také váže **H1: Více než 70 % respondentů považuje jakoukoliv snahu o intimní styk, v jakékoliv situaci bez souhlasu, za znásilnění.** Hypotéza vznikla na základě průzkumu pro Amnesty International, který se zaměřoval na postoj Čechů a Češek k problematice znásilnění. U hypotézy byla určena hranice 70 %. Z výsledků vyplývá, že pouze 31,7 % respondentů vnímá všech pět možných situací jako znásilnění. Hypotézu 1 je proto nutné označit za **neplatnou**.

Tabulka 12 Subjektivní posouzení respondentů, v jakých chvílích se jedná o znásilnění

Možnosti	Četnost	
	Absolutní	Relativní
Jedinci byla odebrána možnost pohybu (např. svázání) - při bondage praktice došlo k sexuálnímu styku, kdy svázaný jedinec použil "safe word", ale akt i nadále pokračoval.	107	89,2 %

Množství	Četnost	
	Absolutní	Relativní
Jsou spolu 15 let, z toho 10 let šťastně vzatí. V sexuálním životě mají menší problémy, proto když jednoho večera manžel začal svou pozornost směřovat k ní, tak se nebránila. S mazlením byla spokojená, ale když se začalo jednat o něco víc než jen to, tak mu řekla, že nechce. On ale dál pokračoval i přes její protesty. Chvilí to tak pokračovalo, dokud muž neřekl „Jsi moje žena.“. Žena stále nechtěla, ale uklidnila se, manžel měl přeci jen pravdu.	101	84,2 %
Dívka se svým partnerem měli ve vztahu jasno, že hrubější chování jim nevadí. Proto, když ji partner povalil a držel jí ruce, nic nenamítala. Ovšem byl hrubější než obvykle, jí se to přestalo líbit. Řekla mu, že chce přestat. On ale pokračoval a vyhrožoval, že tohle ještě nic není. Během toho, co ji držel a nedbal na její prosby o puštění, masturboval. Potom co dokončil masturbaci jí řekl, že si to moc užil a ona určitě taky.	98	81,7 %
Oba partneři participují během předehry, když má přijít na pohlavní styk, tak partner náhle změní názor. Ovšem partnerka dále naléhá a převezme iniciativu.	89	74,2 %
Jedinec je pod vlivem alkoholu či jiné drogy do té míry, že těžce vnímá a ze strany partnera dojde k iniciaci sexuálního styku. Jedinec pod vlivem alkoholu se stykem souhlasil.	47	39,2 %
Průměr		31,7 %

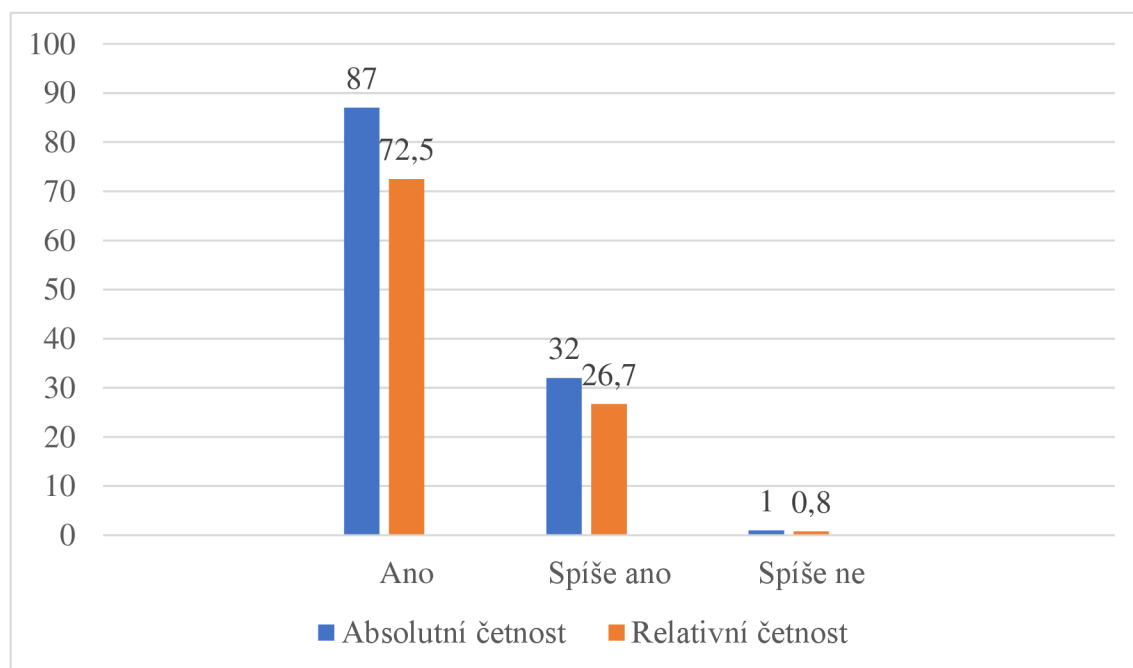
4. Souhlasíte, že by sexuální styk bez souhlasu měl být brán jako trestný čin?

Otázka č. 7 zjišťuje názor respondentů na sexuální styk bez souhlasu – jestli souhlasí s tím, že by měl být trestný. Výsledky ukazují, že 87 (72,5 %) respondentů označilo „ano“, tedy by ho jako trestný čin brala, oproti jednomu studentovi, který označil „spíše ne“. Ke „spíše ano“ se přiklání 32 (26,7 %) respondentů, z čehož nejvíce jich bylo z 2. ročníku sociální pedagogiky. Možnost „ne“ nevolil nikdo.

Otázka č. 7 se také váže k **H2: Více než 55 % respondentů si myslí, že by sex bez souhlasu měl být trestným činem**. Hypotéze je podložena průzkumem od organizace NMS, který byl pro organizaci Konsent. Výsledky průzkumu ukázaly, že 69 % žen a 46 % mužů souhlasí s tím, aby sex bez souhlasu byl trestným činem. Na základě toho byla hranice hypotézy 2 stanovena na 55 %.

Výsledky ukázaly, že 72,5 % respondentů jasně souhlasí s tím, aby sexuální styk bez souhlasu byl brán jako trestný čin. Hypotézu 2 lze tedy označit za **platnou**.

Graf 1 Pohled respondentů na sexuální styk bez souhlasu jako trestný čin

5. Odůvodněte svou odpověď u předchozí otázky.

Otázka č. 8 poskytuje prostor pro respondenty a jejich vysvětlení toho, proč zvolili takovou odpověď, kterou zvolili u otázky č. 7. Šest odpovědí (5 %) nebylo možné přijmout z důvodu nevyplnění, tudíž celkový počet uznaných odpovědí činí 114 (95 %).

Otázka č. 8 figuruje jako doplňující otázka k otázce č. 7, která se váže na H2: Více než 55 % respondentů si myslí, že by sex bez souhlasu měl být trestným činem. Otázka č. 8 doplňuje otázku č. 7 v tom, že respondenti se mohli vyjádřit k tomu, proč zvolili takovou odpověď, jakou zvolili v otázce č. 7. Jde o otevřenou otázku.

V sedmnácti odpovědích (14,9 %) zaznělo, že respondenti vnímají sex bez souhlasu jako znásilnění, v dalších 13 (11,4 %) odpovědích byly zmíněny psychické a fyzické následky u obětí. Respondent, který označil „spíše ne“ svou volbu odůvodnil tak, že „*dle mého názoru nebude možné prokázat s jistotou vinu/nevinu, což povede třeba i například*

k nesprávnému odsouzení“. Ve většině odpovědích se opakuje, že souhlas by měli poskytovat oba a pokud ho jeden neposkytne, tak by se nemělo pokračovat. 10 respondentů (8,8 %) se opíralo také o nutnosti definice sexuálního souhlasu a redefinice znásilnění.

Příklady některých zanechaných odpovědí jsou následující:

- ANO = „Protože je to mé tělo a nemůže mi nikdo dělat to, co já nechci. Je má volba, co chci a komu povolit. Sex by měl být vždy na obou stranách chtěný.“
- SPÍŠE ANO = „myslím, že je to velmi na tenkém ledě a může to být taky těžko prokazatelné, hrají tam roli různé záležitosti“
- ANO = „Sexuální styk by měl obsahovat souhlas z obou stran, pokud by tomu tak nebylo, dost špatně se u soudu bude dokazovat co není a je znásilnění. Je to slovo proti slovu.“
- ANO = „Lidské tělo při šoku/strachu dost často "zamrzne" a jedinec nemusí být schopný se bránit nebo mluvit. Ženy tak někdy činí i vědomě protože se bojí jiných možných následků v bezprostřední situaci násilného aktu. Pachatel sexuálního násilí by neměl mít možnost bránit se slovy "Ale ona neřekla ne." nebo "Kdyby se jí to nelíbilo, tak by se bránila."“
- ANO = „Sexuální styk bez souhlasu je znásilněním, tuto definici bohužel zákoník nezná, proto je nutná redefinice.“
- ANO = „Byla jsem znásilněná svým přítelem, ale nahlásit to nemá smysl. Vím, že by s tím nikdo nic nedělal, protože "jsem se nebránila"“
- SPÍŠE ANO = „Jedinec často není schopen vyjádřit přímý nesouhlas - např. je pod vlivem, v šoku apod. Nevyřčené "ne" neznamena automaticky ano. Zároveň ale věřím, že někdy může být těžké situaci odhadnout, myslím především pro mladé nezkušené lidi (teenagery), kteří tak třeba ani nevědí, že někoho vlastně znásilnili. Také by tím bylo mnohem jednodušší někoho falešně obvinít.“

6. Slyšeli jste již někdy o souhlasu při sexuální aktivitě?

Otázka č. 9 se zaměřuje na povědomí respondentů o sexuální souhlasu – zda o něm již někdy slyšeli. Z celkového počtu 120 respondentů 106 (88,3 %) z nich o sexuálním souhlasu slyšelo, naopak 14 (11,7 %) z nich nikoli. Ze 7 mužů, kteří se tohoto

výzkumného šetření zúčastnili, pouze 1 (0,8 %) z nich o sexuálním souhlasu neslyšel. 1 respondent, který se označil jako nebinární o sexuální souhlasu také slyšel.

Otázka č. 9 je doplňující otázkou k hypotéze 3 na kterou se váže otázka č. 10.

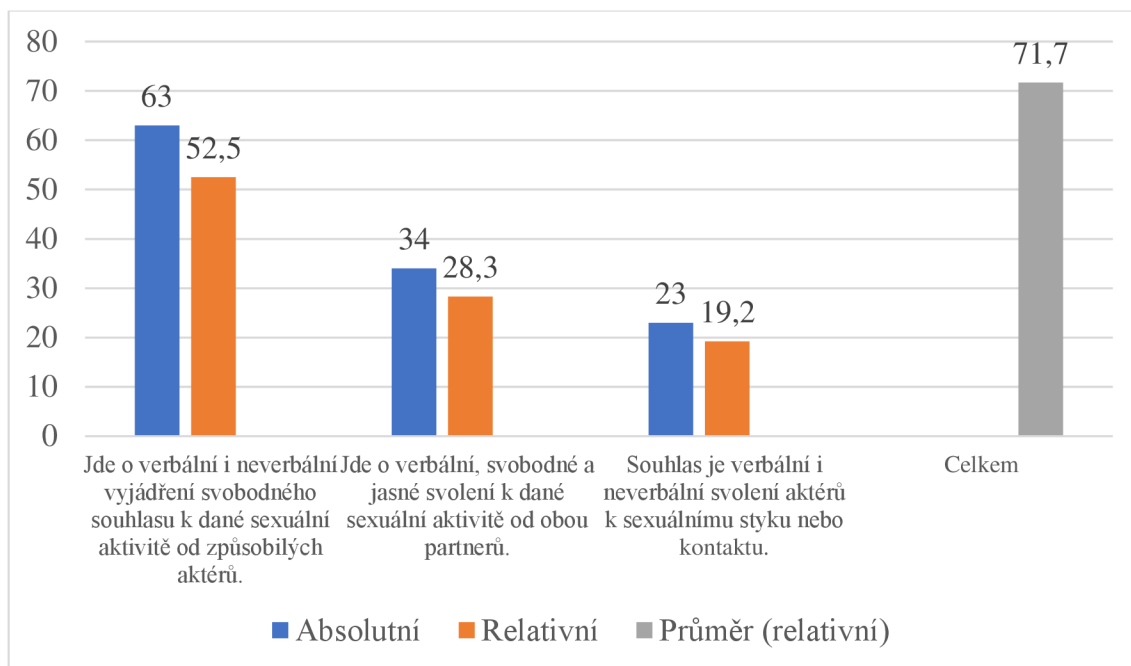
Tabulka 13 *Povědomí respondentů o sexuálním souhlasu*

Možnosti	Četnost	
	Absolutní	Relativní
ANO	106	88,3 %
NE	14	11,7 %
CELKEM	120	100 %

7. Která z vět nejlépe vystihuje sexuální souhlas?

Cílem otázky č. 10 je zjistit jaká definice sexuálního souhlasu je respondentům nejsympatičtější. Z výsledků je jasné, že nejvíce respondentů sympatizuje s větou, která říká, že: „Jde o verbální i neverbální vyjádření svobodného souhlasu k dané sexuální aktivitě od způsobilých aktérů“. S touto větou souhlasí 63 respondentů (52,5 %). Z toho lze odvodit, že více než polovina dotázaných vnímá sexuální souhlas jako něco, co lze vyjádřit nejen verbálně, ale může to mít i podobu neverbální. 34 respondentů (28,3 %) naopak vnímá sexuální souhlas pouze jako verbální vyjádření („ano“, „líbí se mi to“ atd). Nejmenší počet respondentů (23 - 19,2 %) vnímá sexuální souhlas opět jak ve verbální, tak i neverbální podobě, ovšem již ne jako svobodně poskytnutý jako je tomu v předchozích možnostech. V určité míře lze říct, že všichni respondenti souhlasí s tím, že sexuální souhlas by měl/musí být poskytnut od všech aktéru dané sexuální aktivity.

Otázka č. 10 se také váže na **H3: Pro méně než 30 % respondentů je sexuální souhlas i jiná forma než explicitní „ano“**. Hypotéza vychází z průzkumu od neziskové organizace „Planned Parenthood“, který se konal v roce 2015 ve Spojených státech amerických. Zkoumali, jaké zkušenosti mají děti se sexuální výchovou ve škole a v rodině a jejich přesvědčení o sexuálním souhlasu a sexuálním násilí. Na základě výsledků byla stanovena hranice hypotézy 30 %. Podle získaných výsledků je pro 71,7 % respondentů sexuální souhlas nejen verbální, ale může mít i neverbální podobu. Proto musí být hypotéza 3 označena za **neplatnou**.

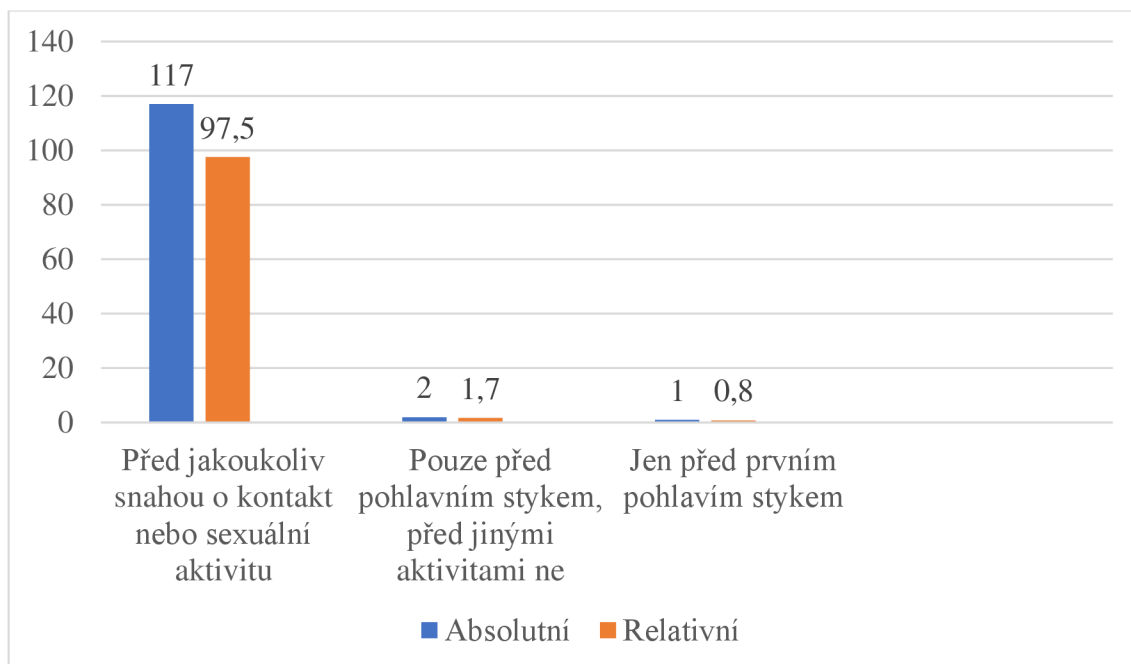

Graf 2 Definice sexuálního souhlasu podle respondentů

8. V jaké situaci by se člověk měl ptát na sexuální souhlas?

Otázka č. 11 se zabývá pohledem respondentů na to, v jakých situacích by podle nich měl být sexuální souhlas použit. Jasnou nejčastější odpovědí pro tuto otázku je „před jakoukoliv snahou o kontakt nebo sexuální aktivitu“, Konkrétně byla zvolena 117 respondenty (97,5 %), tedy skoro všemi. 2 (1,7 %) respondenti vnímají potřebu sexuálního souhlasu pouze před prvním pohlavním stykem, ale již ne před jinými aktivitami a podle jednoho respondenta (0,8 %) by měl sexuální souhlas být použit pouze před prvním pohlavním stykem. Dvěma respondenty, kteří by sexuální souhlas neužili u jiných aktivit, než je pohlavní styk jsou, jak žena (1. ročník), tak i muž (3. ročník) a respondent, který vidí účel sexuálního souhlasu pouze před prvním pohlavním stykem je muž.

Otázka č. 11 je doplňující otázkou k hypotéze 1.

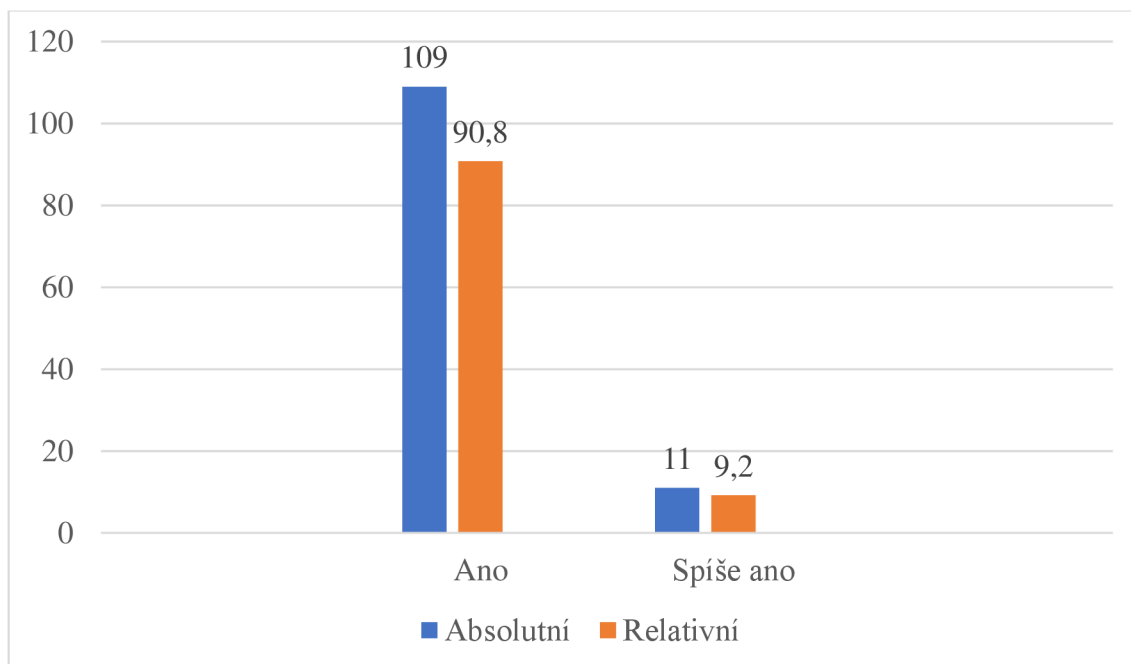
Graf 3 Pohled respondentů na to, v jakých chvílích by měl být sexuální souhlas použit

9. Může člověk změnit názor a přejít ze souhlasu do nesouhlasu během sexuální aktivity?

Otázka č. 12 se zabývá názorem respondentů na změnu sexuálního souhlasu během sexuální aktivity, když již byl dán souhlas k té dané sexuální aktivitě. Respondenti se v této otázce pohybovali v rozmezí „ano“ a „spíše ano“, naopak „spíše ne“ a „ne“ nebylo vybráno ani jednou. 109 (90,8 %) dotázaných zvolilo možnost „ano“, tedy, že o změně sexuálního souhlasu do nesouhlasu během sexuální aktivity nemají pochybnosti. Zbýlých 11 (9,2 %) respondentů zvolilo „spíše ano“, lze se domnívat, že zde určité pochybnosti mohou být.

Mezi jedenácti respondenty, kteří zvolili „spíše ano“, je největší zastoupení studentů ze Sociální patologie a prevence – zvolilo to 7 (63,6 %) respondentů. 3 (27,3 %) další byli z oboru Sociální pedagogika a jeden (0,8 %) ze Sociální pedagogiky se zaměřením na výchovnou práci v etopedických zařízeních.

Otázka č. 12 je doplňující otázkou k hypotéze 3.

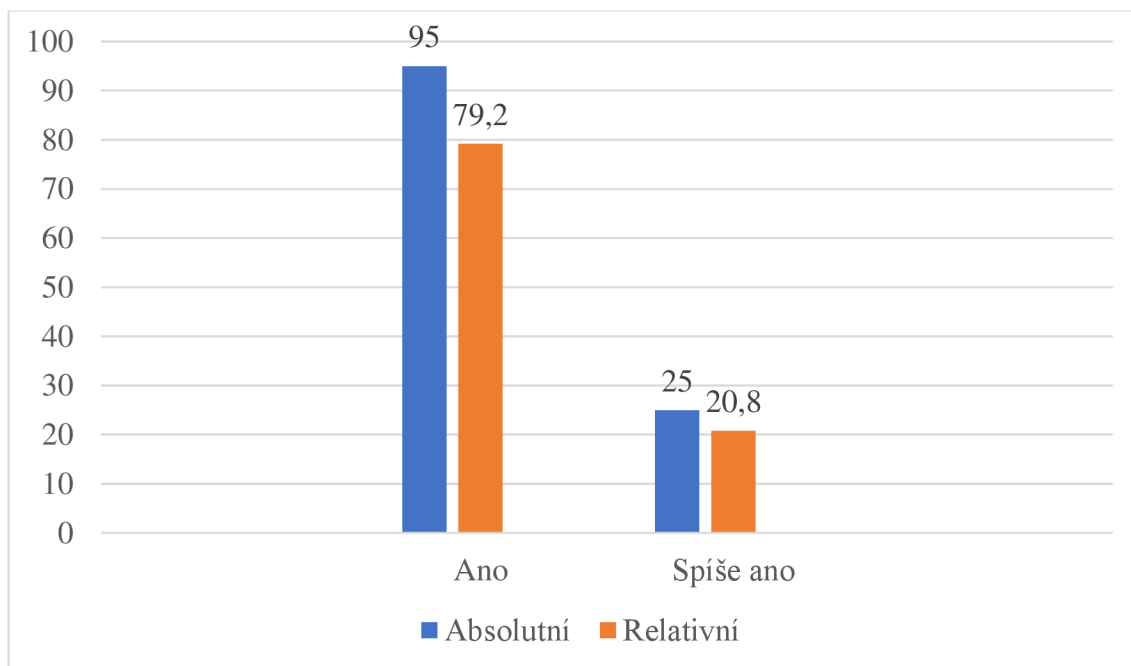

Graf 4 *Názor respondentů na změnu sexuálního souhlasu během sexuální aktivity*

10. Považujete sexuální souhlas za důležitý?

Otázka č. 13, která je doplňující otázkou k hypotéze 3, se zabývá subjektivním posouzením respondentů, zda vnímají sexuální souhlas jako důležitý. 95 (79,2 %) respondentů označila „ano“, tedy přisuzují mu velkou důležitost a 25 (20,8 %) označilo „spíše ano“. U „spíše ne“ a „ne“ došlo k nevybrání ani jedním respondentem.

Nejvyšší zastoupení respondentů u „spíše ano“ bylo tvořeno studenty Sociální patologie a prevence, kterých bylo 12 (48 %), dále studentů ze Sociální pedagogiky 5 (20 %), ze Sociální pedagogiky se zaměřením na výchovnou práci v etopedických zařízeních 4 (16 %). Z oboru Sociální pedagogika magisterský navazující to označili 3 (12 %) studenti a ze Speciální pedagogiky 1 (4 %) student.

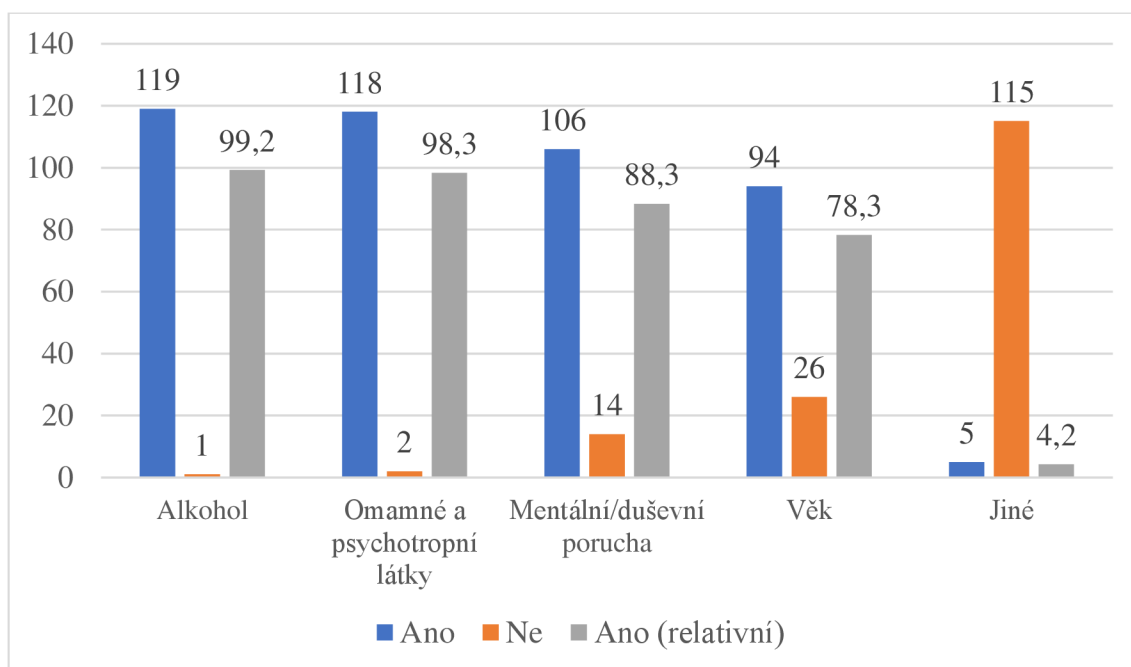
Graf 5 Posouzení důležitosti sexuálního souhlasu respondenty

11. Které faktory mohou ovlivnit schopnost dát sexuální souhlas?

Otázka č. 14 se zabývá tím jaké faktory, podle respondentů, mohou ovlivnit schopnost dát souhlas k sexuální aktivitě. Je překvapující, že když se porovnají výsledky faktoru „alkohol“ s výsledky z otázky č. 6, kde měli respondenti zaškrtnout v jakých situacích se jedná o znásilnění, tak se dojde k tomu, že faktor „alkohol“ jako něco, co může ovlivnit schopnost dát souhlas k sexuální aktivitě zaškrtnulo 119 (99,2 %) respondentů, zatímco v otázce č. 6, situaci kde „jedinec pod vlivem alkoholu či jiné drogy těžce vnímá, ale souhlas k sexuální aktivitě dal“ považuje pouze 47 (39,2 %) respondentů jako znásilnění.

Druhým nejčastějším faktorem, který může ovlivnit schopnost dát sexuální souhlas byly omamné a psychotropní látky, kde se sešlo 118 respondentů (98,3 %). Větší rozdíl mezi alkoholem a omamnými a psychotropními látkami je s mentální/duševní poruchou, kterou označilo 106 (88,3 %) respondentů, ovšem největší rozdíl od ostatních faktorů náleží „věku“ – tedy jestli může být věk překážkou pro to, aby byl jedinec schopen dát sexuální souhlas. S tím souhlasilo pouze 94 respondentů (78,3 %). 5 (4,2 %) respondentů využilo možnosti „jiné“. Nejčastěji zmiňovaná byla „manipulace/manipulace jedincem“, potom se objevil i „komunikační šum/bariéra“ nebo „prožívané city a emoce“. Jeden respondent uvedl i „spánek“ jako faktor, který může ovlivnit schopnost dát sexuální souhlas. Dále zaznělo i „psychické zneužívání“, „nátlak“, „nerovnost moci“ nebo daná „situace“.

Otázka č. 14 je další doplňující otázkou k hypotéze 2.

Graf 6 Faktory ovlivňující schopnost dát sexuální souhlas podle respondentů

12. Které z následujících situací, by podle Vás měly být trestné?

Otázka č. 15, která je doplňující otázkou k hypotéze 2, se zaměřuje na subjektivní posouzení situací respondenty, kteří mají určit jaké situace, by podle nich měli být trestné.

Největší počet respondentů považuje jako trestné rozesílání fotografií intimního charakteru, které byly poslané přítelem své přítelkyni – to označilo 111 (92,5 %) respondentů. 92 (76,7 %) respondentů by jako trestné bralo pohlavní styk patnáctiletého se třináctiletou dívkou, i když k tomu dala souhlas. V případě, kdy šéf využil svého postavení a měl pohlavní styk se svou podřízenou, tak pro 80 (66,7 %) respondentů by to mělo být trestné. Pouze 10 (8,3 %) respondentů ze 120 vnímá, že by pohlavní styk mezi partnery, kdy jeden z nich je pod vlivem alkoholu (souhlasil se sexuální aktivitou) měl být brán jako trestný čin. V případě pohlavního styku mezi dvěma patnáctiletými osobami, kdy k souhlasu došlo na obou stranách, by pouze 5 (4,2 %) respondentů chtělo, aby toto bylo považované za trestný čin.

Tabulka 14 Trestnost situací podle respondentů

Možnosti	Četnost	
	Absolutní	Relativní

Možnosti	Četnost	
	Absolutní	Relativní
Přítel poslal své přítelkyni fotografie intimního charakteru, ona je rozesílala dál.	ANO 111	ANO 92,5 %
	NE 9	NE 7,5 %
Patnáctiletý má pohlavní styk se třináctiletou dívkou, která k tomu dala souhlas.	ANO 92	ANO 76,7 %
	NE 28	NE 23,3 %
Šéf firmy využil svého postavení a měl pohlavní styk s podřízenou.	ANO 80	ANO 66,7 %
	NE 40	NE 33,3 %
Partneři mají pohlavní styk – jeden z nich je pod vlivem alkoholu, ale souhlasil s danou aktivitou.	ANO 10	ANO 8,3 %
	NE 110	NE 91,7 %
Dvě patnáctileté osoby mají pohlavní styk, k souhlasu došlo na obou stranách.	ANO 5	ANO 4,2 %
	NE 115	NE 95,8 %
Celkem respondentů	120	100 %

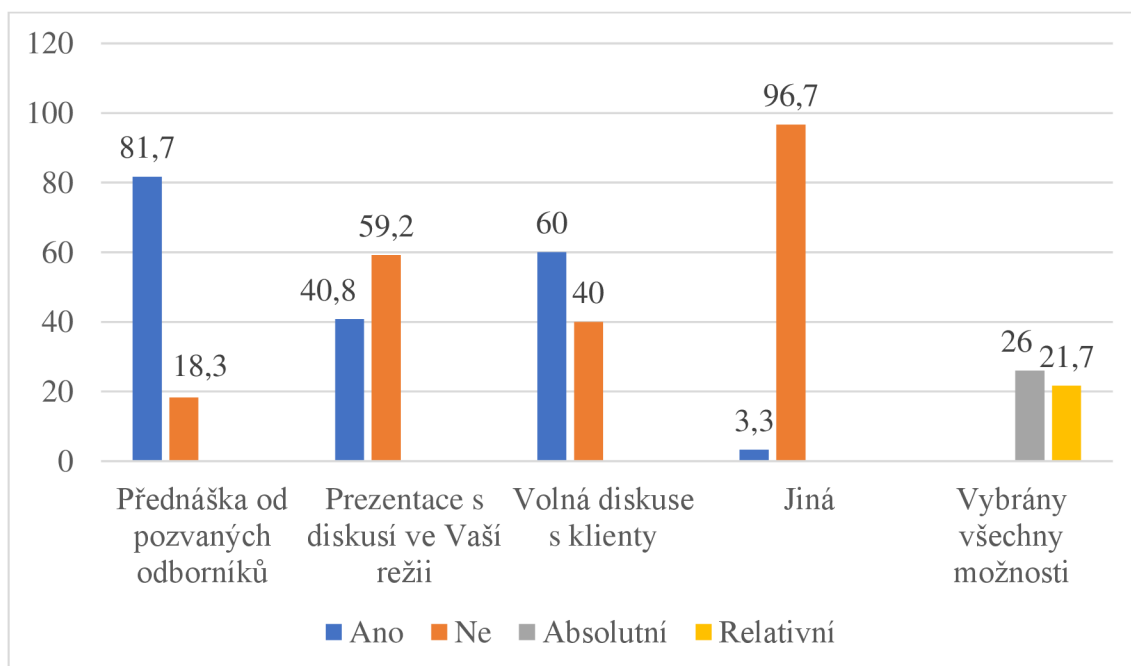
13. Jak byste zařadili téma sexuální souhlas a sexuální násilí do preventivní hodiny o sexualitě?

Otázka č. 16 je doplňující otázkou k hypotéze 4 zabývající se tím, jak by respondenti zařadili sexuální souhlas a sexuální násilí do preventivní hodiny o sexualitě, kterou by měli se svými potenciaálními klienty.

Nejvíce respondentů - 98 (81,7 %) se shodlo, že by využili přednášky od pozvaných odborníků, o něco méně respondentů, konkrétně 72 (60 %) by se spolehalo

na své schopnosti, a zvolili volnou diskusi s klienty. Nejméně respondentů, tedy 49 (40,8 %), zvolilo opět volnou diskusi, ovšem s prezentací při ruce. 4 (3,3 %) respondenti také zvolili možnost jiná, kde zazněly návrhy typu, že by prezentace nebyla pouze od pozvaných odborníků, ale i od „případných obětí sexuálního násilí“, další respondent by během hodin využil „interaktivní program vůči prevenci“, přičemž „přednáška by interaktivní být nemusela“. Při hodinách by ovšem také využil „různé hry a například praktické pomůcky – ukázky ochrany či nefunkčních kondomů“ (nejčastěji zmiňovaný návrh). Dalším návrhem, jak pojmout preventivní hodinu o sexualitě, bylo dát klientům dostatek prostoru pro to, aby „měli možnost se na cokoli zeptat“ a respondent dbal na to, že je „důležité mít s klienty navázaný vztah“. Posledním z návrhů, který respondenti poskytli, bylo „poskytnutí např. vytvořeného časopisu nebo letáčku, plakátku“ z toho důvodu, aby měli klienti vždy možnost se „k těmto informacím kdykoliv vrátit“.

Pouze 26 respondentů (21,7 %) ze 120 vybralo všechny možnosti – tedy, že by se při hodinách nebránili jakékoliv variantě.

Graf 7 Volba provedení preventivní hodiny o sexualitě (sexuální souhlas a sexuální násilí)

14. Jaká témata byste řešili v preventivní hodině o sexualitě?

Otázka č. 17 je zároveň další doplňující otázkou k hypotéze 4. Tato otázka zkoumá, jaká témata by respondenti řešili s klienty během preventivních hodin o sexualitě.

111 (92,5 %) respondentů se shodlo, že by v hodině probírali ochranu/lekce antikoncepce, o něco méně respondentů konkrétně 109 (90,8 %) by s klienty řešilo vyjádření osobních hranic. Zasilání intimního obsahu (fotografie, videa) a násilí ve vztazích by shodně v preventivních hodinách řešilo 107 (89,2 %) respondentů. Sexuální souhlas jako téma preventivní hodiny o sexualitě by využilo 106 (88,3 %) respondentů. Naopak nejméně by v preventivních hodinách probíraly témata sexuální orientace, u toho se vyjádřilo 57 (47,5 %) respondentů a předešlé sexuální zkušenosti (35 respondentů, 29,2 %).

Konkrétně 4 (3,3 %) respondenti využili možnosti „jiné“, přičemž v jednom případě šlo spíše o ujasnění toho, proč by daná respondentka neprobírala téma jako sexuální orientace a předešlé sexuální zkušenosti s klienty během hodin. Respondentka to vysvětlila tak, že obě témata jsou „velice osobní“ a tedy „pokud by s tím dotýčný nepřišel“, tak by se nevyptávala. Jeden respondent navrhnul další téma pro preventivní hodinu o sexualitě a to „sexuální identitu“. Dalšími možnostmi, co v preventivních hodinách řešit bylo klienty upozornit na to, že v „v pornu je to jinak než ve skutečnosti“ a poskytnout klientům dostatek prostoru pro to, aby se mohly ptát na to, co je zajímavá – „prostor pro dotazy“, jelikož „o spoustě věcech slyší stále, co musí, co je nebezpečné“. Respondent to vysvětlil tak, aby to „pro ně bylo zajímavé a přínosné“.

Z celkového počtu 120 respondentů si 19 (15,8 %) z nich zvolila všechny možnosti.

Tabulka 15 Výběr témat do preventivní hodiny o sexualitě

Možnosti	Četnost	
	Absolutní	Relativní
Ochrana/lekce antikoncepce	111	92,5 %
Vyjádření hranic	109	90,8 %
Zasilání intimního obsahu (fotografie, videa)	107	89,2 %
Násilí ve vztazích	107	89,2 %
Sexuální souhlas	106	88,3 %
Pohlavně přenosné nemoci	105	87,5 %
Pornografie	80	66,7 %

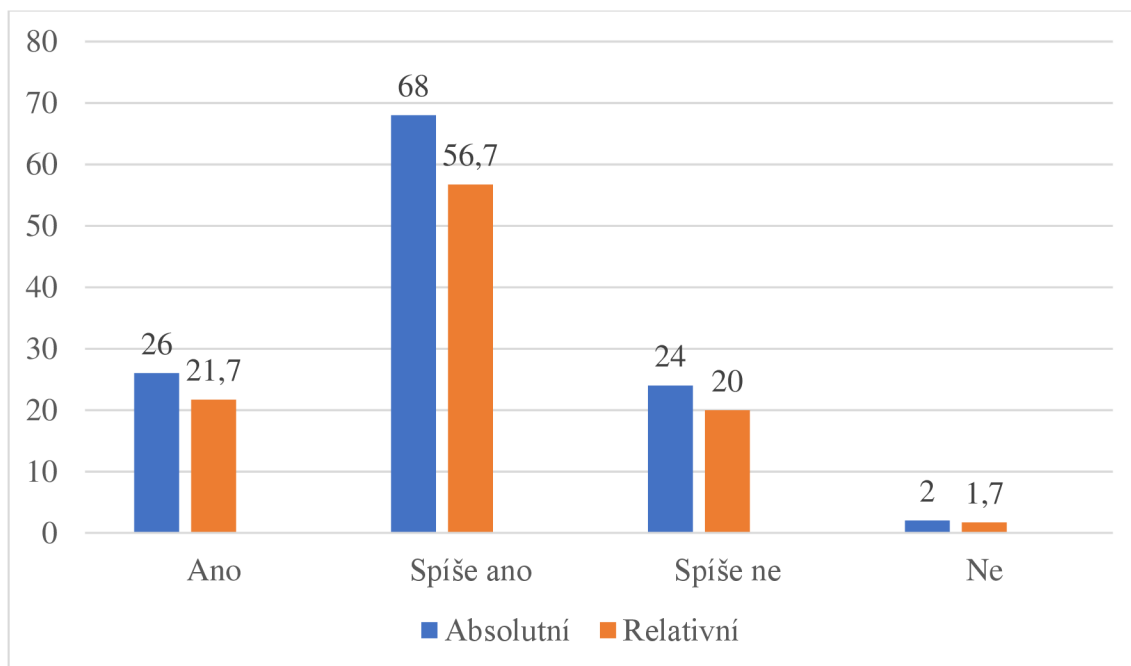
Množství	Četnost	
	Absolutní	Relativní
Sexuální orientace	57	47,5 %
Předešlé sexuální zkušenosti	35	29,2 %
Jiná	4	3,3 %
Celkem respondentů	120	100 %

15. Cítili byste se komfortně diskutovat téma sexuální souhlas a sexuální násilí s klienty?

Otázka č. 18 se zaměřuje na subjektivní posouzení respondentů a jejich míru konformity v otázce řešení témat jako jsou sexuální souhlas a sexuální násilí s klienty.

Výsledky ukázaly, že pouze 26 (21,7 %) respondentů by nemělo žádný problém s klienty o těchto tématech mluvit. Na druhou stranu, také pouze 24 (20 %) ze 120 označilo „spíše ne“, tedy, že by to pro ně nebylo úplně komfortní. Největší zastoupení má možnost „spíše ano“ a to se 68 (56,7 %) respondenty. Nejmenší zastoupení má možnost „ne“, což je ukázkou toho, že tato problematika není snadná a že u jedinců budí respekt z toho, ji řešit s klienty a cítit se tedy komfortně.

Otázka č. 18 se také váže na **H4: Více než 40 % respondentů by o sexuálním souhlasu a sexuálním násilím mluvila se svými budoucími klienty otevřeně.** Tato hypotéza vychází z průzkumu České středoškolské unie, který se zaměřoval na sexuální výchovu na středních školách. Výsledky ukázaly, že 72 % žáků středních škol, se ve škole během hodin nevěnovali sexuálnímu souhlasu. Na základě toho byla hranice hypotézy stanovena na 40 %. Výsledky tohoto výzkumného šetření ukázaly, že pouze 21,7 % respondentů by se bez výhrad cítilo komfortně při řešení těchto témat, proto by i jejich otevřenost byla větší než u těch, kteří dali „spíše ano“. Tudíž se hypotéza 4 musí označit za **neplatnou**.

Graf 8 Pocit konformity respondentů při řešení sexuálního souhlasu a sexuálního násilí s klienty

16. Jak byste se zachovali, kdyby za Vámi přišel/a klient/ka s tím, že byl/a obětí sexuálního útoku?

Poslední otázkou v dotazníku je otázka č. 19, která je zároveň i poslední doplňující otázkou k hypotéze 4. Tato otázka se zabývá zjištěním toho, jak by se respondenti zachovali v případě, že by se jim jejich klient nebo klienta svěřili, že byli obětí sexuálního útoku.

Z celkového počtu 120 odpovědí nebylo možné 3 z nich uznat, jelikož respondenti otázku nevyplnili. Tudíž v této otázce se zpracovává 117 odpovědí.

V odpovědích nejčastěji zaznělo kontaktování Policie ČR (45 respondentů, 38,5 %), k čemuž by respondenti dospěli pouze se souhlasem klienta. Úplně nejčastěji zaznamenané odpovědi obsahovaly vyslechnutí klienta s případnou pomocí – to uvedlo 67 (57,3 %) respondentů. 30 (25,6 %) respondentů by klientům nabídlo poskytnutí odborné pomoci a 14 (12 %) respondentů by klienty odkázalo na organizace, které pracují s tímto typem klientů (Nomia, ProFem). Odkázání na kolegu, který má s řešením těchto situací větší zkušenosti by využili 4 (3,4 %) respondenti.

Příklady některých zanechaných odpovědí jsou následující:

- „Určitě bych na tu osobu netlačila, nezpochybňovala bych nic z toho, co říká a nezlehčovala bych situaci.“

- *„Poskytla bych potřebnou podporu a zprostředkovala následnou odbornou pomoc. Ujistila bych klienta/klientku, že není chyba na jeho/její straně a že je to trestná čin, ze strany pachatele.“*
- *„Nejdřív bych zjistila, jak se oběť, zdali potřebuje vyhledat odbornou pomoc (krizové centrum, izs), zjistila bych, kde a kdy se to stalo, kým (pokud ví) byl iniciován, ideálně bych podpořila klientku v kontaktování Policie ČR, ale jsem si vědoma jistých nejistot u oběti právě sexuálních útoků při rozhodování, zda-li akt nahlásit na policii.“*
- *„Nejprve bych zajistila její psychický stav, nabídla bezpečné prostředí. Navázala rozhovor (žádné nucení, závisí na rozpoložení klienta). Probrala situaci a její možnosti řešení. Případně nabídla doprovod do navazujících zařízení.“*
- *„Zajistím, aby se klient v dané situaci (tedy při rozhovoru se mnou) cítil, pokud možno co nejvíce bezpečně. Nabídnu kávu nebo čaj, případně kapesníčky. Klienta vyslechnu, zbytečně nepřerušuji, trpělivě poslouchám. Co nejhleduplněji zjistím podrobnosti dané události (např. kdy, kdo, kde apod.). Klientovi nabídnu možnosti, jak by se v dané situaci mohlo dále postupovat a představím neziskovky, které se na tuto problematiku specializují a mohly by klientovi lépe pomoci než já. „*

4.4 Shrnutí výzkumného šetření

Shrnuté výsledky byly získány kvantitativně orientovaným výzkumným šetřením, které proběhlo v rámci vypracování bakalářské práce. Výzkumné šetření bylo realizováno pomocí techniky dotazník, který byl rozeslán respondentům prostřednictvím e-mailových adres a skrze komunikační platformu Messenger.

Cílem výzkumného šetření bylo zjistit jaká je míra informovanosti, mezi studenty na Ústavu sociálních studií a na Ústavu primární, preprimární a speciální pedagogiky – potencionálními budoucími pracovníky v etopedických zařízeních, o sexuálním souhlasu a sexuálním násilí. Dále se zjišťovalo to, jak se v dané problematice orientují a jak by s těmito tématy pracovali ve své praxi.

Před samotnou realizací výzkumného šetření byly v návaznosti na výzkumný problém stanoveny čtyři hypotézy, které byli předchozí kapitole vyhodnoceny. Ze čtyř hypotéz byla za platnou označena jedna, zbylé tři byly uznané jako neplatné.

Za platnou byla označena hypotéza 2: Více než 55 % respondentů si myslí, že by sex bez souhlasu měl být trestným činem. K této hypotéze se vázala otázka č. 7. Z výsledků vyplývá, že více než polovina dotázaných studentů vidí závažnost v neužití souhlasu během pohlavního styku a tudíž souhlasí, že by tato situace měla být brána jako trestný čin.

První hypotézou, která byla označena za neplatnou, je hypotéza 1: Více než 70 % respondentů považuje jakoukoliv snahu o intimní styk, v jakékoliv situaci bez souhlasu za znásilnění, ke které se váže otázka 6. Překvapivým zjištěním v této otázce bylo, že nejméně respondentů vnímá situaci jako znásilnění, pokud je přítomen alkohol i za předpokladu, že dotyčný má zastřené vnímání, tudíž souhlas, který poskytl nemusel být vědomý – s tím souhlasilo 47 (39,2 %) respondentů.

Další neplatnou byla hypotéza 3: Pro méně než 30 % respondentů je sexuální souhlas i jiná forma než explicitní „ano“. Výsledky z otázky č. 10 ukázaly, že více než polovina respondentů – konkrétně 86 (71,7 %) nepovažuje za sexuální souhlas pouze verbálně vyřknuté „ano“, ale že pro ně může mít souhlas i neverbální podobu. Jako pozitivní skutečnost lze brát domněnku, že respondenti, i když nevyžadují verbální souhlas, tak stále ten souhlas v jakékoliv podobě, vyhledávají.

Poslední hypotézou, která byla uznána jako neplatná, byla hypotéza 4: Více než 40 % respondentů by o sexuálním souhlasu a sexuálním násilí mluvila se svými budoucími klienty otevřeně. K této hypotéze se vázala otázka č. 18, která zjišťovala konformitu respondentů v probírání sexuálního souhlasu a sexuálního násilí s klienty. Hypotéza byla uznána jako neplatná z toho důvodu, že pouze 26 (21,7 %) respondentů zvolilo možnost „ano“. Možnost „ano“ byla vzata jako kritérium z toho důvodu, že i když možnost „spíše ano“ zvolilo více respondentů (56,7 %), tak právě tato možnost ukazuje to, že respondenti mají určité pochybnosti o zvládnutí této problematiky. Lze se domnívat, že důvodem neplatnosti této hypotézy je fakt, že někteří respondenti se do takovéto situace nemuseli ještě dostat, tudíž nevědí, jak by to probíhalo a tedy, jak by se cítili

Výsledky ukázaly, že orientace respondentů v problematice sexuálního souhlasu a sexuálního násilí by se dala označit za dostačující. V otázce týkající se toho, zda již někdy slyšeli o sexuálním souhlasu, dalo pouze 14 (11,7 %) respondentů „ne“ a 117 (97,5 %) respondentů vnímá potřebu použít sexuální souhlas před jakoukoliv sexuální aktivitou. V otázce práce s tématy jako je sexuální souhlas, sexuální násilí a další vyjádřili respondenti značné obavy v tom, že by nevěděli, jak témata uchopit, či že by

se necítili komfortně toto s klienty probírat. Nejčastěji zvoleným tématem, které by v preventivních hodinách o sexualitě probírali, byla „ochrana/lekce antikoncepce“, což může být důvodem určitého distancu a nepotřeby se zaobírat více intimními okruhy. Hlavní cíl bakalářské práce považuji za splněný.

Z výsledků výzkumného šetření není možné vyvodit určitá tvrzení, která by bylo možné aplikovat na celou společnost. Výzkumný vzorek tvořilo 120 respondentů pouze z Univerzity Hradec Králové a u určitých ústavů. Zároveň počet respondentů není tak početný, jak se očekávalo, ovšem i přesto to může poskytnout zajímavý pohled na problematiku sexuálního souhlasu a sexuálního násilí mezi studenty sociálních oborů.

Závěr

Bakalářská práce se věnovala problematice sexuálního souhlasu a jeho vztahu k sexuálnímu násilí. Hlavním cílem bylo zjistit míru informovanosti o této problematice mezi budoucími pracovníky v etopedických zařízeních, kteří studují prezenčně na pedagogické fakultě Univerzity Hradec Králové. Dále bylo také za to zjistit jak, by tato témata pojali ve své praxi a jejich základní orientaci v této problematice. Toto téma bylo zvoleno kvůli jeho aktuálnosti a že sexuální násilí patří do poruch chování antisociálního rázu. Jako respondenti byli zvoleni budoucí pracovníci v etopedických zařízeních, kteří se sexuálním chováním budou/mohou přicházet do kontaktu.

Práce byla rozdělena do čtyř kapitol z čehož první tři byly teoretické a poslední, čtvrtá kapitola byla zaměřena na empirické šetření. První kapitola představila vhléd do problematiky sexuálního násilí, různé pohledy. Dále představila jeho ukotvení v českém trestním zákoníku, jaká je snaha pro pomoc obětem a jeho formy – jak z právního, tak i sociálně-patologického pohledu. Více se věnovala nejzávažnějším formám jako znásilnění a pohlavní zneužívání. V poslední podkapitole byl představen systém prevence sexuálního násilí a některé organizace, které pomáhají nejen obětem, ale dělají i osvětu o této problematice.

Druhá kapitola popsala sexuální souhlas jako prevenci – různé pohledy autorů a důležitost sexuálního souhlasu v otázce intimity, navazování vztahů s druhými a vzniku důvěry v druhé. Dále zmínila sexuální souhlas v kontextu práva, a to jak je v něm ukotven nejen u nás, ale i ve světě ve vybraných zemích. To bylo představeno skrze tzv. Istanbulskou úmluvu. Tato kapitola také ukázala různé podoby sexuálního souhlasu, ujasnila, že nejde pouze o verbálně vyjádřené „ano“ (i když je to nejlepší volba) a že nejdůležitější je ten sexuální souhlas vyhledávat.

Poslední kapitola věnovaná teorii se věnovala představení zařízení ústavní a ochranné výchovy, přičemž představila konkrétní vybraná zařízení a to, jak oni samotní pracují se sexuálně rizikovým chováním a jak u nich probíhá prevence. Další podkapitola představila pracovníky, kteří s klienty pracují a jejich roli v kontextu sexuální výchovy.

Čtvrtá kapitola se zaměřovala na kvantitativní výzkumné šetření, které bylo realizované technikou dotazník. Ten se rozesílal prostřednictvím e-mailových adres a platformu Messenger. Na základě již existujících výzkumů byly stanoveny 4 hypotézy, z čehož pouze jedna byla uznána jako platná. Výzkumný vzorek se skládal ze 120 respondentů, přičemž ženy, kterých bylo 112 (93,3 %), značně převažovaly oproti

mužům, kterých bylo 7 (5,8 %). Jeden respondent se identifikoval jako nebinární. Hypotéza 2, která byla jako jediná platná, ukázala, že studenti sociálních oborů vnímají důležitost aplikace sexuálního souhlasu do intimní sféry života a že, by pohlavní styk, kde k souhlasu nedošlo vnímaly jako trestný čin. Další výsledky výzkumného šetření ukázaly, že pouze 26 (21,7 %) respondentů by se svými klienty probíralo sexuální souhlas a sexuální násilí otevřeně, oproti 68 (56,7 %) dalším, kteří by měli určité pochybnosti a necítili by se zcela komfortně.

V otázkách týkající se sexuálního souhlasu výsledky prokázaly, že respondenti neberou sexuální souhlas na lehkou váhu a i přesto, že pro ně není hlavním tématem, které by v preventivních hodinách o sexualitě s klienty probírali, je stále něčím, co si zasluhuje pozornost a co by mělo být klientům předáváno.

Přínos práce lze spatřit v možnosti poskytnout tento text studentům a pomoc jim v pochopení sexuálního souhlasu a jeho důležitosti v začlenění do sexuální výchovy.

Seznam použitých zdrojů

Tištěné zdroje

- BOURKE, Joanna. *Znásilnění: dějiny od roku 1860 do současnosti*. Přeložila Radka Kolečáčová. Praha: Mladá fronta a.s., 2010. 560 s. ISBN 978-80-204-1984-2.
- CIPROVÁ, Kristýna a COZLOVÁ, Klára, eds. *Pod hladinou: fakta a mýty o znásilnění*. Praha: Gender Studies, 2010. 76 s. ISBN 978-80-86520-31-5.
- DUNOVSKÝ, Jiří a kol. *Problematika dětských práv a komerčního sexuálního zneužívání dětí u nás a ve světě*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, 2005. 252 s. ISBN 80-247-1201-6.
- DURDÍK, Tomáš, ČÍRTKOVÁ, Ludmila, HÁKOVÁ, Daniela a VITOUŠOVÁ, Petra. *Zákon o obětech trestných činů: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. 456 s. ISBN 978-80-7598-109-7.
- FAIT, Tomáš, VRABLÍK, Michal, ČEŠKA, Richard a kol. *Preventivní medicína*. Vyd. 2. rozšířené a přepracované. Praha: Maxdorf Jessenius, 2011. 770 s. ISBN 978-80-7345-237-7.
- GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. 207 s. ISBN 80-85931-79-6.
- HANUŠOVÁ, Jaroslava. *Násilí na dětech – syndrom CAN*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. 24 s. ISBN 80-86991-78-4.
- HANUŠOVÁ, Jaroslava. *Sexuální zneužívání*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. 35 s. ISBN 80-86991-64-4.
- CHMELÍK, Jan a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-739-6.
- JEDLIČKA, Richard, KLÍMA, Petr, KOŤA, Jaroslav, NĚMEC, Jiří a PILAŘ, Jiří. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. Praha: Themis, 2004. 478 s. ISBN 80-7312-038-0.
- JEŽKOVÁ, Veronika. *Jen ano je ano: Trestný čin znásilnění ve světle Istanbulské úmluvy*. Praha: proFEM, 2017. 55 s. ISBN 978-80-904564-9-5.
- KOVÁŘ, Petr a kol. *Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Jessenius. Praha: Maxdorf, 2008. ISBN 978-80-7345-161-5.
- KUTÁLKOVÁ, Petra a KOBOVÁ, Ľubica. *Sexuální násilí: proč se nikdo neptá?* Praha: In Iustitia, 2014. 232 s. ISBN 978-80-260-5793-2.

- PILAŘ, Jiří. Náhradní výchovná péče ve školských zařízeních pro výkon ústavní výchovy a ochranné výchovy a ve školských zařízeních preventivně výchovné péče. In: JEDLIČKA, Richard a kol. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. Praha: Themis, 2004, s. 307–311. ISBN 80-7312-038-0.
- RAŠKOVÁ, Miluše, *Připravenost učitele k sexuální výchově v kontextu pedagogické teorie a praxe v české primární škole*. Olomouc: Univerzita palackého, pedagogická fakulta, 2008. 190 s. ISBN 978-80-244-2077-6.
- SLOMEK, Jan. *Etopedie*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010. 96 s. ISBN 978-80-86723-84-6.
- SLOWÍK, Josef. *Speciální pedagogika*. Vyd. 2., doplněné a aktualizované. Praha: Grada, 2016. 168 s. ISBN 978-80-271-0095-8.
- ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina, HAVELKOVÁ, Barbara, ŠPONDROVÁ, Pavla a kol. *Mužské právo: Jsou právní pravidla neutrální?* Praha: Wolters Kluwer, 2020. 1076 s. ISBN 978-80-7598-761-7.
- ŠTIKOVÁ, Gabriela a kol. *Fenomén dítěte v systému, aneb, Teorie a praxe náhradní rodinné výchovy*. Praha: Yourchance o.p.s., 2020. 227 s. ISBN 978-80-906954-6-7.
- THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2015. 575 s. ISBN 978-80-262-0714-6.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Současná psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2014. 816 s. ISBN 978-80-262-0696-5.
- VANÍČKOVÁ, Eva a kol., *Sexuální násilí na dětech – Výskyt, podoby, diagnostika, terapie, prevence*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1999. 120 s. ISBN 80-7178-286-6.
- WEISS, Petr a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, 2005. 264 s. ISBN 80-247-0929-5.
- WEISS, Petr a kol. *Sexuální zneužívání pachatelé a oběti*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2000. 212 s. ISBN 80-7169-795-8.
- WEISS, Petr a kol. *Sexuologie*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2010. 744 s. ISBN 978-80-247-2492-8.
- WEISS, Petr a ZVĚŘINA, Jaroslav. *Sexuální chování v ČR – situace a trendy*. Praha: Portál, 2001. 160 s. ISBN 80-7178-558-X.

Kapitoly v monografii

- BRICHČÍN, Slavoj. Soudní sexuologie. In: Weiss, Petr a kol. *Sexuologie*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2010. s. 527-560. ISBN 978-80-247-2492-8.
- BUDINA, Zdeněk. Obecně k mravnostní kriminalitě. In: Chmelík a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003. s. 11-40. ISBN 80-7178-739-6.
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Oběti sexuálního násilí. In: Kovář a kol. *Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Jessenius. Praha: Maxdorf, 2008. s. 56-87. ISBN 978-80-7345-161-5.
- DUNOVSKÝ, Jiří. Vývoj poznávání a současná situace komerčního sexuálního zneužívání dětí ve světě a u nás. In: Dunovský a kol. *Problematika dětských práv a komerčního sexuálního zneužívání dětí u nás a ve světě*. Praha: Grada Publishing, 2005. s. 15-32. ISBN 80-247-1201-6.
- HANUŠOVÁ-TLAČILOVÁ, Jaroslava. Monitoring komerčního sexuálního zneužívání dětí v České republice. In: Dunovský a kol. *Problematika dětských práv a komerčního sexuálního zneužívání dětí u nás a ve světě*. Praha: Grada Publishing, 2005. s. 133-148. ISBN 80-247-1201-6.
- HRDÁ, Lucie. Rozumějí soudy obětem násilných trestných činů? In: Šimáčková, Kateřina, Havelková, Barbara, Špondrová, Pavla a kol. *Mužské právo: Jsou právní pravidla neutrální?* Praha: Wolters Kluwer, 2020. s. 331-345. ISBN 978-80-7598-761-7.
- CHMELÍK, Jan. Pornografie a prostituce jako základní kategorie mravnostní kriminality. In: Chmelík a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003. s. 41-68. ISBN 80-7178-739-6.
- CHMELÍK, Jan. Právní aspekty mravnostní trestné činnosti. In: Chmelík a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003. s. 69-132. ISBN 80-7178-739-6.
- KOLIBA, Peter a KOVÁŘ, Petr. Role gynekologa při péči o oběti sexuální agrese. In: Kovář a kol. *Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Jessenius. Praha: Maxdorf, 2008. s. 182-224. ISBN 978-80-7345-161-5.
- PÖTHE, Petr. Sexuální zneužívání dítěte v rodině. In: Weiss a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, 2005. s. 95-125. ISBN 80-247-0929-5.

- PÖTHE, Petr. Sexuální zneužívání dítěte v rodině. In: Weiss a kol. *Sexuální zneužívání pachatelé a oběti*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, 2000. s. 82-115. ISBN 80-247-0929-5.
- ŠAFARŽÍK, Radan. Násilí a trestání: Znásilnění: Donucení k pohlavnímu styku násilím, či absence souhlasu? In: Šimáčková, Kateřina, Havelková, Barbara, Špondrová, Pavla a kol. *Mužské právo: Jsou právní pravidla neutrální?* Praha: Wolters Kluwer, 2020. s. 267-296. ISBN 978-80-7598-761-7.
- TÄUBNER, Vladimír. Prevence sexuálního zneužívání dětí. In: Weiss a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, 2005. s. 57-85. ISBN 80-247-0929-5.
- UZEL, Radim. Pornografie. In: Weiss, Petr a kol. *Sexuologie*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2010. s. 573-577. ISBN 978-80-247-2492-8.
- UZEL, Radim. Prevence v sexuologii. In: Fait, Tomáš, Vrablík, Michal, Češka, Richard a kol. *Preventivní medicína*. Vyd. 2. rozšířené a přepracované. Praha: Maxdorf Jessenius, 2011. s. 624-634. ISBN 978-80-7345-237-7.
- VALERIÁN, Luboš. Mravnostní kriminalita z pohledu Policie ČR. In: Kovář a kol. *Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Jessenius. Praha: Maxdorf, 2008. s. 150-167. ISBN 978-80-7345-161-5.
- WEISS, Petr. Sexuální zneužívání v dětství. In: Weiss a kol. *Sexuální zneužívání pachatelé a oběti*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2000. s. 8-16. ISBN 80-7169-795-8.
- WEISS, Petr. Sexuální zneužívání v dětství – pachatelé a oběti. In: Weiss a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, 2005. s. 11-29. ISBN 80-247-0929-5.
- ZIKMUNDOVÁ, Martina. Prostituce. In: Weiss, Petr a kol. *Sexuologie*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2010. s. 639-651. ISBN 978-80-247-2492-8.

Zákony

Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník. *Zákony pro lidi* [online]. © AION CS, s.r.o., 2009-2024 [cit. 2024-02-08]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>

Zákon č. 109/2002 Sb., Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. *Zákony pro lidi* [online]. © AION CS, s.r.o., 2009-2024 [cit. 2024-03-02]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-109>

Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů. In: *Zákony pro lidi* [online]. © AION CS, s.r.o., 2009-2024 [cit. 2024-03-03]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-563>

Internetové zdroje

ALEXANDER, Larry. The Ontology of Consent. *Analytic philosophy* [online]. San Diego: University of San Diego, 2014, vol. 55, no. 1, pp. 1-12 [cit. 2024-02-20]. Available from: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2378604

AMNESTY INTERNATIONAL. Nový průzkum: Postoj Čechů ke znásilnění se lepší, spoluvinu obětem přesto přisuzuje nejméně 40 procent lidí. *Amnesty International* [online]. 2022 [cit. 2024-04-01]. Dostupné z: <https://www.amnesty.cz/zprava/5562/novy-pruzkum-postoj-cechu-ke-znasilneni-se-lepsi-spoluvinu-obetem-presto-prisuzuje-nejmene-40-procent-lidi>

APIV B. K čemu je ve škole dobrý sociální pedagog? *Zapojme všechny* [online]. Praha: Národní pedagogický institut ČR, 2020. [cit. 2024-03-03]. Dostupné z: <https://zapojmevsechny.cz/clanek/k-cemu-je-ve-skole-dobry-socialni-pedagog>

ASOCIACE SPOLEČENSKÉ ODPOVĚDNOSTI. Istanbulská úmluva: největší mýty a proč ji Česko ještě neratifikovalo? *Asociace společenské odpovědnosti* [online]. Praha: 2024. [cit. 2024-02-29]. Dostupné z: <https://www.spolecenskaodpovednost.cz/istanbulska-umluva-nejvetsi-myty-a-proc-ji-cesko-jeste-neratifikovalo/>

ASOCP. Kdo je sociální pedagog? *Asociace sociálních pedagogů* [online]. Praha: ASOCP, 2022. [cit. 2024-03-03]. Dostupné z: <https://asocp.cz/asocp/kdo-je-socialni-pedagog/>

AUSTRALIAN GOVERNMENT. *The Commonwealth Consent policy Framework: Promoting healthy sexual relationships and consent among young people* [online]. Australia: Australian Government, Department of Social Services, 2024. 32 pp [cit. 2024-03-31]. Available from: <https://www.dss.gov.au/sexual-consent/the-commonwealth-consent-policy-framework>

BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ. Sekundární viktimizace a právo na důstojné zacházení v trestním řízení. *Bílý kruh bezpečí* [online]. Praha: Bílý kruh bezpečí, z.s., 2024. [cit. 2024-02-15], Dostupné z: Sekundární viktimizace a právo na důstojné zacházení v trestním řízení. (bkb.cz)

BRAVEHEARTS. What is Consent? *Bravehearts: educate + empower + protect* [online]. Australia: Bravehearts Foundation Ltd, 2024. [cit. 2024-03-02]. Available from: <https://bravehearts.org.au/about-child-sexual-abuse/what-is-consent/>

BRICHČÍN, Slavoj. Kdo vlastně znásilňuje ženy? In: DOLANSKÁ, Jiřina a DVOŘÁKOVÁ, Lada eds. *Sborník přednášek přednesených na 1. národní konferenci o znásilnění* [online]. Praha: Elektra – centrum pomoci ženám zneužitých v dětství. 2001. [cit. 2024-03-03]. s. 23-32. Dostupné z: <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/vifaost/a03-01039.pdf>

Common Misconceptions. *The blue bench, ending sexual assault through prevention and care* [online]. 1983, 2023 [cit. 2023-11-12]. Available from: <https://thebluebench.org/learn/common-misconceptions.html>

COUNCIL OF EUROPE. Harassment and sexual harassment. *Council of Europe: Gender Matters* [online]. 2024 [cit. 2024-03-31]. Available from: <https://www.coe.int/en/web/gender-matters/harassment-and-sexual-harassment>

COUNCIL OF EUROPE. *Úmluva rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí* [online]. 2024, 30 s. [cit. 2024-02-29]. Available from: <https://www.coe.int/web/portal/home>

COUNCIL OF EUROPE. Action against violence against women and domestic violence: Istanbul Convention: Country Monitoring: Belgium. *Council of Europe Portal* [online]. 2024. [cit. 2024-02-29]. Available from: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/belgium>

COUNCIL OF EUROPE. Action against violence against women and domestic violence:
Istanbul Convention: Country Monitoring: Germany. *Council of Europe Portal*
[online]. 2024. [cit. 2024-02-29]. Available from:
<https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/germany>

COUNCIL OF EUROPE. Action against violence against women and domestic violence:
Istanbul Convention: Country Monitoring: Romania. *Council of Europe Portal*
[online]. 2024. [cit. 2024-02-29]. Available from:
<https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/romania>

COUNCIL OF EUROPE. Action against violence against women and domestic violence:
Istanbul Convention: Country Monitoring: United Kingdom. *Council of Europe Portal*
[online]. 2024. [cit. 2024-02-29]. Available from:
<https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/united-kingdom>

ČESKÁ JUSTICE. Istanbulskou úmluvu podepsalo 45 států, sedm zemí včetně ČR
chybí. *Česká justice* [online]. Praha: Media Network s.r.o., 2023 [cit. 2024-02-
29]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2023/07/istanbulskou-umluvu-podepsalo-45-statu-sedm-zemi-vcetne-cr-chybi/>

ČESKÁ TELEVIZE. „Ne znamená ne“. Změna definice znásilnění prošla ve sněmovně
prvním čtením. *ČT24* [online]. Praha: ČT24, 2024. [cit. 2024-02-15]. Dostupné z:
<https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/domaci/ne-znamenane-zmena-definice-znasilneni-prosla-ve-snemovne-prvnim-ctenim-345791>

ČESKÁ TELEVIZE. Sněmovna schválila změnu vymezení znásilnění. *ČT24* [online].
Praha: ČT24, 2024. [cit. 2024-04-14]. Dostupné z:
<https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/domaci/snemovna-schvalila-zmenu-vymezeni-znasilneni-348044>

ČSU. *Zpráva z průzkumu – sexuální výchova na středních školách* [online]. Praha:
česká středoškolská unie, 2020, 16 s. [cit. 2024-03-29]. Dostupné z:
<https://stredoskolskaunie.cz/wp-content/uploads/2020/11/Zprava-z-pruzkumu-sexualni-vychova-na-strednich-skolach.pdf>

DĚTSKÝ DOMOV KROMĚŘÍŽ. *Minimální preventivní program rizikového chování dětí a mládeže pro školní rok 2019/2020* [online]. Kroměříž: 2019. 8 s. [cit. 2024-03-29]. Dostupné z: <https://www.ddkm.cz/dokumenty>

DĚTSKÝ DOMOV PARDUBICE. *Minimální preventivní program Dětského domova Pardubice* [online]. Pardubice: 2023. 19 s. [cit. 2024-03-29]. Dostupné z: <https://www.ddpardubice.cz/dulezite-dokumenty>

DĚTSKÝ DOMOV SE ŠKOLOU SLANÝ. *Vnitřní řád* [online]. Slaný: DDŠ Slaný. 31 s. [cit. 2024-03-03]. Dostupné z: <http://svpd.cz/files/VRDDSSLANY.pdf>

DDŠ, SVP A ZŠ JIHLAVA. *Preventivní program školy pro školní rok 2022/2023*. [online]. Jihlava: 2022. 21 s. [cit. 2024-03-29]. Dostupné z: <https://www.ddssjihlava.cz/dokumenty.php>

DDŠ, ZŠ A ŠKOLNÍ JÍDELNA MĚCHOPULY. *Minimální preventivní program, Školní rok: 2023/2024* [online]. Měcholupy: 2023. 7 s. [cit. 2024-03-29]. Dostupné z: <https://wp.ddsmecholupy.cz/dokumenty-dds-2/>

DLESKOVÁ, Veronika. Sex bez souhlasu by měl být trestný čin, myslí si 69 procent Češek, Co dalšího ukázal průzkum? In: Refresher. *Refresher News* [online]. 2023 [cit. 2024-04-01]. Dostupné z: <https://news.refresher.cz/134719-Sex-bez-souhlasu-by-mel-byt-trestny-cin-mysli-si-69-procent-Cesek-Co-dalsiho-ukazal-pruzkum>

DOLANSKÁ, Jiřina a DVOŘÁKOVÁ, Lada eds. *Sborník přednášek přednesených na 1. národní konferenci o znásilnění* [online]. Praha: Elektra – centrum pomoci ženám zneužitých v dětství. 2001. s. 45 [cit. 2024-03-03]. Dostupné z: <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/vifaost/a03-01039.pdf>

DÚM, DDŠ, SVP A ZŠ OSTRAVA. Minimální preventivní program DÚM, DDŠ, SVP a ZŠ Ostrava v oblasti primární, sekundární a terciární prevence zneužívání návykových látek a dalších sociálně patologických jevů. In: *DÚM Ostrava:*

Diagnostický ústav Ostrava [online]. Ostrava: DÚM Ostrava, 2018. [cit. 2024-03-03]. Dostupné z: <http://www.dum-ostrava.cz/clanky/minimalni-preventivni-program-dum-dds-svp-a-zs-ostrava-v-oblasti-primarni-sekundarni-a-terciarni-prevence-zneuzivani-navykovych-latek-a-dalsich-socialne-patologickych-jevu>

EIGE. Belgium – Rape. *European Institute for Gender Equality* [online]). EU Agency, 2019. [cit. 2024-02-29]. Available from: <https://eige.europa.eu/gender-based-violence/regulatory-and-legal-framework/legal-definitions-in-the-eu/belgium-rape>

ESOMAR. Research Got talent 2023 Winner Presentation: Czech Republic. In: *YouTube* [online video]. 24. 11. 2023 [cit. 2024-04-01]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=PaREH2ahX_g

EUROPEAN WOMEN'S LOBBY. National analysis: Romania. In: *European Women's Lobby* [online]. Brussel: Rights, Equality and Citizenship Programme of The European Union, 2024. [cit. 2024-02-29]. Available from: <https://womenlobby.org/?lang=en>

FBI. Rape. *Crime in the United States 2013* [online]. U.S. Department of Justice-Federal Bureau of Investigation, 2014 [cit. 2023-11-12]. Available from: <https://ucr.fbi.gov/crime-in-the-u.s/2013/crime-in-the-u.s.-2013/violent-crime/rape>

FIRST ORLANDO COUNSELING. Verbal Sexual Abuse. *First Orlando Counseling* [online]. Orlando: Hippa, 2020 [cit. 2024-03-29]. Available from: <https://firstorlandocounseling.com/blog/verbalsexualabuse>

FÓRUM PRO PROŽITKOVÉ ZVDĚLÁVÁNÍ, Z.Ú. *Prevence násilí* [online]. Praha: Fórum prožitkového vzdělávání, z.ú., 2020. 14 s. [cit. 2024-02-11]. Dostupné z: https://www.forumppv.cz/wp-content/uploads/2020/09/Metodika_Prevence-n%C3%A1sil%C3%AD.pdf

FRA – AGENTURA EVROPSKÉ UNIE PRO ZÁKLADNÍ PRÁVA. *Násilí na ženách: průzkum napříč EU. Stručně o výsledcích* [online]. Lucemburk: Úřad pro

publikace Evropské unie, 2014. 48 s [cit. 2024-02-10]. ISBN 978-92-9239-375-5.
Dostupné z: <https://fra.europa.eu/cs/publication/2020/nasili-na-zenach-pruzkum-napric-eu-strucne-o-vysledcich>

GRAUPER, Helmut. *Sexual Consent and Human Rights* [online]. Budapest: Graupner, 2009. 6 pp. [cit. 2024-02-20]. Available from:
<https://www.graupner.at/images/documents/GSBS-Comments-0905.pdf>, 1st Global Conference „*Good Sex, Bad Sex – Sex Law, Crime and Ethics*“

HAMILTON, Veronica. *Sexual Consent Education* [online]. Filadelfie: La Salle University, 2017. 54 pp. [cit. 2024-02-29]. HON499 projects. 29. Available from:
https://digitalcommons.lasalle.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1024&context=honors_projects

HUTYROVÁ, Miluše. Teoretické vymezení a základní etopedická terminologie. In: HUTYROVÁ, Miluše, RŮŽIČKA, Michal a SPĚVÁČEK, Jan. *Úvod do speciální pedagogiky osob s psychosociálním ohrožením a narušením* [online]. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012, s. 7-28. [cit. 2024-03-03]. ISBN 978-80-244-3726-2. Dostupné z: <https://scholar.google.cz/citations?user=Hzx610AAAAJ&hl=cs>

IURIDICTUM. Síla. *Iuridictum: Encyklopedie o právu* [online]. Iuridictum, 2006 [cit. 2023-11-12]. Dostupné z: <https://iuridictum.pecina.cz/w/S%C3%ADla>

JEŽKOVÁ, Monika. Prevence obecně. *Bezpečná Plzeň* [online]. Plzeň: Bezpečná Plzeň, 2024 [cit. 2024-02-15]. Dostupné z:
<https://www.bezpecnaplzen.eu/prevence/prevence-obecne/>

Ketamin. Online. HIV prevence. 2014. [cit. 2023-12-08]. Dostupné z: <https://www.hiv-prevence.cz/ketamin.html>.

17.1. Klasifikace potřeb. *Testovací server CDV* [online]. 2023 [cit. 2023-11-12]. Dostupné z:
<https://turbo.cdv.tul.cz/mod/book/view.php?id=5965&chapterid=6245>

Koitus. *Velký lékařský slovník* [online]. 2000, 2023 [cit. 2023-11-12]. Dostupné z:
<https://lekarske.slovníky.cz/pojem/koitus>

KONSENT. *Konsent: o nás* [online]. Praha: Konsent, z.s., 2021 [cit. 2024-02-10].
Dostupné z: <https://konsent.cz/o-nas/>

Konsent [online]. Praha: Konsent, z.s., 2021 [cit. 2024-02-10]. Dostupné z:
<https://konsent.cz/>

KONSENT. *Konsent: pro školy* [online]. Praha: Konsent, z.s., 2021 [cit. 2024-02-10].
Dostupné z: <https://konsent.cz/pro-skoly/>

KUTÁLKOVÁ, Petra a KOBOVÁ, Ľubica. *Sexuální násilí: proč se nikdo neptá?*
[online]. Praha: In Iustitia, 2014. 232 s [2023-11-12]. ISBN 978-80-260-5793-2.
Dostupné z: <https://docplayer.cz/68598411-Sexualni-nasili-proc-se-nikdo-nepta-petra-kutalkova-lubica-kobova-editoroky.html>

MATHEWS, Eric, ROSENTHAL, Eric, AHERN, Laurie, KURYLO, Halyna et al. *No Way Home: The Exploitation and Abuse of Children in Ukraine's Orphanages*
[online]. Washington: Disability Rights International, 2015. 76 pp. [cit. 2024-03-29]. Available from: [No Way Home: The Exploitation and Abuse of Children in Ukraine's Orphanages | Better Care Network](https://www.no-way-home.org/)

MATOŠKA, Lukáš. Čtyři ministerstva požadují odklad projednání Istanbulské úmluvy. „Její význam je symbolický, ale důležitý. Odklad není rozumný,“ říká zmocněnkyně pro lidská práva. In: *Český rozhlas* [online]. Praha: Český rozhlas, 2023. [cit. 2024-02-29]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/ctyri-ministerstva-pozaduji-odklad-projednani-istanbulske-umluvy-jeji-vyznam-je-8961186>

METROPOLITAN POLICE. What is rape and sexual assault? *Metropolitan police: Advice and information* [online]. UK: Police UK, 2024. [cit. 2024-02-29]. Available from: <https://www.met.police.uk/advice/advice-and-information/rsa/rape-and-sexual-assault/what-is-rape-and-sexual-assault/>

Mezinárodní den nulové tolerance k mrzačení ženských pohlavních orgánů: Komise vyzývá k ukončení této zločinné praktiky, jež porušuje lidská práva. *Evropská komise* [online]. 2023 [cit. 2023-11-13]. Dostupné z: https://czechia.representation.ec.europa.eu/mezinarodni-den-nulove-tolerance-k-mrzaceni-zenskych-pohlavnich-organu-komise-vyzyva-k-ukonceni-teto-2023-02-03_cs

MICHÁLKOVÁ, Eva. Centrum pro oběti sexuálního násilí. In: profEM. *ProFEM*. Praha: profEM, 2024. [cit. 2024.02-15]. Dostupné z: <https://www.profem.cz/cs/co-delame/aktualni-projekty/a/centrum-pro-obeti-sexualniho-nasili>

MPSČR. *Úmluva o právech dítěte a související dokumenty* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2016. 157 s. [cit. 2024-2-10]. ISBN 978-80-7421-120-1. Dostupné z: <https://vlada.gov.cz/assets/ppov/rlp/vybory/pro-prava-ditete/Preklady-dokumentu-OSN.pdf>

MŠMT. *Doporučení MŠMT k realizaci sexuální výchovy v základních školách* [online]. Praha: MŠMT, 2010. 35 s. [cit. 2024-03-29]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/doporuceni-msmt-k-realizaci-sexualni-vychovy-v-zakladnich>

MŠMT. *Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže: na období 2019-2027* [online]. Praha: MŠMT, 2019. 48 s. [cit. 2024-02-15]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/strategie-a-koncepce-ap-msmt>

NÁRODNÍ ÚSTAV PRO VZDĚLÁVÁNÍ. Primární prevence. *O primární prevenci rizikového chování* [online]. Praha: Národní pedagogický institut České republiky, 2014 [2024-02-10]. Dostupné z: <http://archiv-nuv.npi.cz/t/co-je-skolska-primarni-prevence-rizikoveho-chovani.html>

NÁRODNÍ ÚSTAV PRO VZDĚLÁVÁNÍ. O primární prevenci rizikového chování. *Specifické x nespecifické programy primární prevence* [online]. Praha: Národní

pedagogický institut České republiky, 2014 [cit. 2024-02-10]. Dostupné z:
<https://archiv-nuv.npi.cz/t/co-je-skolska-primarni-prevence-rizikoveho-chovani/specificke-x-nespecificke-programy-primarni-prevence-1.html>

NPI. Etopedie. *Metodický portál RVP.cz* [online]. Praha: Národní pedagogický institut, 2021 [cit. 2024-03-29]. Dostupné z:
https://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogick%C3%BD_lexikon/E/ETOPEDIE

OMBUDSMAN. *Školská zařízení pro výkon ústavní výchovy: zpráva z návštěv zařízení 2022* [online]. Brno: Veřejný ochránce práv, 2022. 92 s. [cit. 2024-03-03].
Dostupné z:
https://www.ochrance.cz/aktualne/kvalita_pece_o_deti_v_zarizenich_ustavni_vychovy_stoji_casto_na_individualnim_pristupu_personalu_i_vedeni-_systematicke_navstevy_domovu_a_ustavu_znovu_ukazaly_ze_detem_stejne_jak_o_reditelum_zarizeni_by_pomohly_zakony_o_ktere_by_se_mohli_oprit/

PACIFIC TEEN TREATMENT. What Is The Difference Between Physical, Emotional, And Sexual Abuse? *Pacific Teen Treatment* [online]. Malibu: Pacific Teen Treatment, 2024 [cit. 2024-03-31]. Available from:
<https://pacifictreatment.com/post-traumatic-stress-disorder/physical-sexual-emotional-abuse/what-is-the-difference-between-physical-emotional-and-sexual-abuse/>

PERSEFONA. O Persefoně. *Persefona* [online]. Praha: Persefona, 2015. [cit. 2024-02-15]. Dostupné z: <https://www.persefona.cz/o-persefone>

PICO-ALFONSO, Maria A. et al. The Impact of Physical, Psychological, and Sexual Intimate Male Partner Violence on Women's Mental Health: Depressive Symptoms, Posttraumatic Stress Disorder, State Anxiety, and Suicide. *Journal of Women's Health* [online]. Spain: 2006, vol. 15, no. 5, pp. 599-611 [cit. 2024-02-10.]. Available from:
https://www.liebertpub.com/doi/10.1089/jwh.2006.15.599?url_ver=Z39.88-2003&rfr_id=ori%3Arid%3Acrossref.org&rfr_dat=cr_pub++0pubmed

PISTRICHOVÁ, Vladimíra, TŮMOVÁ, Marie a PULSOVÁ, Ivana. *Minimální preventivní program: Výchovný ústav, základní škola, střední škola a středisko výchovné péče* [online]. Velké Meziříčí: 2022. 30 s. [cit. 2024-03-29]. Dostupné z: Dokumenty | Výchovný ústav Velké Meziříčí (vuvm.cz)

PLANNED PARENTHOOD OF THE PACIFIC SOUTHWEST. The need for consent education. *Planned Parenthood of the Pacific Southwest* [online]. 2016 [cit. 2024-04-01]. Available from: <https://www.plannedparenthood.org/planned-parenthood-pacific-southwest/blog/the-need-for-consent-education>

POKORNÁ, Dana a JEŽKOVÁ, Veronika. *Nejste na to sama. Informace pro oběti sexuálního násilí a jejich blízké* [online]. Vyd. 1. Praha: proFEM, 2019. 50 s. [cit. 2024-02-08]. ISBN 978-80-907512-1-7. Dostupné z: <https://www.profem.cz/cs/publikace/a/nejste-na-to-sama---informace-pro-obeti-sexualniho-nasili-1>

POPOVA, Milena. *Sexual Consent* [online]. London: The MIT Press, 2019. 218 pp. [cit. 2024-03-31]. ISBN 978-0-262-53732-2. Available from: <https://direct.mit.edu/books/oa-monograph/4304/Sexual-Consent>

ProFEM. ProFEM: Kdo jsme. *ProFEM* [online]. Praha: proFEM, 2024. [cit. 2024-02-15]. Dostupné z: <https://www.profem.cz/cs/o-nas/kdo-jsme>

PROFESIOGRAMY. Sociální pracovník v institucionální výchově dětí a mládeže (DD, DgÚ, DDsŠ, VÚM, SVP). *Sociální práce* [online]. Časopis Sociální práce, 2020. [cit. 2024-03-03]. Dostupné z: <https://socialniprace.cz/profesiogramy/socialni-pracovnik-v-institucionalni-vychove-deti-a-mladeze-dd-dgu-ddss-vum-svp/>

RAINN. What Consent Looks Like. *RAINN* [online]. 2024. [cit. 2024-02-20]. Available from: <https://www.rainn.org/articles/what-is-consent>

RAINN. What Consent Looks Like. *RAINN* [online]. 2024. [cit. 2024-03-02]. Available from: <https://www.rainn.org/articles/what-is-consent>

Rohypnol. Online. U.S. DEPARTMENT OF JUSTICE. DEA – United States Drug Enforcement Administration. 1973. [cit. 2023-12-08]. Available from: <https://www.dea.gov/factsheets/rohypnol>.

Sexuálně motivované násilí. *Lékaři bez hranic* [online]. 2019 [cit. 2023-11-13]. Dostupné z: <https://www.lekari-bez-hranic.cz/sexualne-motivovane-nasili>

SOCIÁLNÍ PRÁCE. Čtyři základní ctnosti v praxi sociální pracovnice ROZKOŠE bez RIZIKA. In: Sociální práce. *Sociální práce* [online]. 2023 [cit. 2024-03-29]. Dostupné z: <https://socialniprace.cz/inspirace-pro-praxi/ctyri-zakladni-ctnosti-v-praxi-socialni-pracovnice-rozkose-bez-rizika/>

STEVENS, Alex, KESSLEROVÁ, Isabel a STEINACKOVÁ, Katrin. *Přehled osvědčených postupů při prevenci různých typů násilí v Evropské unii* [online]. Překlad: Daniel Soukup. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2007. 140 s [cit. 2024-02-15]. ISBN 978-80-7338-058-8. Dostupné z: <https://knihovna.justice.cz/records/11d46576-d9fb-4547-893e-a97c4f31b836?locale=cs>

STŘEDISKO NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE. Dítě v ústavu. *Šance dětem* [online]. © Obecně prospěšná společnost Sirius, o.p.s., 2023 [cit. 2024-03-02]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/>

THAMES WALLEY POLICE. Tea and Consen. In: *YouTube* [online video]. 16. 11. 2015 [cit. 2024-03-03]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=pZwvrXVavnQ>

Understanding and addressing violence against women: Sexual violence [online]. World Health Organization, Pan American Health Organization, 2012 [cit. 2023-08-17]. Available from: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/77434/WHO_RHR_12.37_eng.pdf?sequence=1

ÚŘAD VLÁDY ČR. Odborná veřejnost o Istanbulské úmluvě. *To je rovnost* [online]. Praha: Úřad vlády ČR, 2022. [cit. 2024-02-29]. Dostupné z: <https://www.tojerovnost.cz/cs/istanbulska-umluva-cr/>

VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů* [online]. Praha: Grada, 2016. 168 s. [cit. 2024-02-15]. ISBN 978-80-271-9173-4. Dostupné z: <https://www.bookport.cz/e-kniha/psychologie-obeti-trestnych-cinu-1707551/#>

VLÁDA ČESÉ REPUBLIKY. Aktuality: Vláda dnes vyslovila souhlas s návrhem na ratifikaci Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí. *Vláda České republiky* [online]. Praha: Vláda ČR, 2023. [cit. 2024-02-29]. Dostupné z: <https://vlada.gov.cz/cz/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/aktuality/vlada-dnes-vyslovila-souhlas-s-navrhem-na-ratifikaci-umluvy-rady-evropy-o-prevenci-a-potirani-nasili-na-zenach-a-domaciho-nasili-206582/#>

WEISS, Petr a ZVĚŘINA, Jaroslav. Sexuální chování české populace. *Urologie pro praxi* [online]. 2009, roč. 10, č. 3, s. 160-163 [cit. 2024-03-29]. ISSN 1803-5299. Dostupné z: https://www.urologiepropraxi.cz/artkey/uro-200903-0002_Sexualni_chovani_ceske_populace.php

YUAN, Nicole P., KOSS, Marry P., STONE, Mirto. The Psychological Consequences of Sexual Trauma. In. NATIONAL RESOURCE CENTER ON DOMESTIC VIOLENCE. *VAWNET: A project of the National Resource Centre on Domestic Violence* [online]. 2006 [cit. 2024-02-08]. Available from: https://vawnet.org/sites/default/files/materials/files/2016-09/AR_PsychConsequences.pdf

Seznam tabulek

Tabulka 1 Stupně závažnosti sexuálního zneužívání podle Russela	26
Tabulka 2 Článek 36 Istanbulské úmluvy – sexuální násilí, včetně znásilnění.....	40
Tabulka 3 Způsoby získání sexuálního souhlasu podle RAINN	46
Tabulka 4 Gender respondentů.....	64
Tabulka 5 Studující obory respondentů.....	64
Tabulka 6 Počet respondentů z jednotlivých oborů	65
Tabulka 7 Otázky k hypotéze 1	66
Tabulka 8 Otázky k hypotéze 2	67
Tabulka 9 Otázky k hypotéze 3	68
Tabulka 10 Otázky k hypotéze 4	68
Tabulka 11 Jaké formy sexuálního násilí respondenti znají.....	70
Tabulka 12 Subjektivní posouzení respondentů, v jakých chvílích se jedná o znásilnění	71
Tabulka 13 Povědomí respondentů o sexuálním souhlasu.....	75
Tabulka 14 Trestnost situací podle respondentů	80
Tabulka 15 Výběr témat do preventivní hodiny o sexualitě.....	83

Seznam grafů

Graf 1 Pohled respondentů na sexuální styk bez souhlasu jako trestný čin.....	73
Graf 3 Definice sexuálního souhlasu podle respondentů.....	76
Graf 4 Pohled respondentů na to, v jakých chvílích by měl být sexuální souhlas použit	77
Graf 5 Názor respondentů na změnu sexuálního souhlasu během sexuální aktivity	78
Graf 6 Posouzení důležitosti sexuálního souhlasu respondenty	79
Graf 7 Faktory ovlivňující schopnost dát sexuální souhlas podle respondentů.....	80
Graf 8 Volba provedení preventivní hodiny o sexualitě (sexuální souhlas a sexuální násilí)	82
Graf 9 Pocit konformity respondentů při řešení sexuálního souhlasu a sexuálního násilí s klienty.....	85

Přílohy

Příloha A – Ústavní a Ochranná výchova, předběžné opatření

Ústavní a ochrannou výchovu lze řadit do tzv. institucionální výchovy, kterou spravuje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT).

Ústavní výchova

Jde o výchovné opatření, které nařizuje soud v občansko-právním řízení pro nezletilé jedince do dovršení osmnácti let. Je tu možné prodloužení, ke kterému dochází výjimečně, a to pouze za předpokladu, že jde o složitější případ a prodloužení bude tedy vhodné nebo v případě, když si chtějí dokončit profesní přípravu, která se realizuje ve výchovném zařízení (Slomek, 2010). Ústavní výchova se řídí zákonem č. 109/2002 Sb. o ústavní a ochranné výchově. Soud tuto výchovu nařizuje pouze v případech, kdy je vážně ohrožena nebo narušena výchova dítěte nebo rodiče z jakýchkoliv důvodů nemohou dítěti potřebnou výchovu zabezpečit.

Podklady, které soud potřebuje mu jsou většinou připravovány orgánem sociálně - právní ochrany dětí a mládeže, a to pouze v takovém případě, kdy ostatní opatření nevedla k předpokládané nápravě stavu dítěte a pokud jiné způsoby nápravy nejsou k dispozici (jsou to např. špatná rodina nebo prostředí, ve kterém dítě žije, ale také to, když rodina nemůže funkce plnit). Soud má dále povinnost předtím, než nařídí ústavní výchovu prozkoumat, zda není možnost pro dítě zajistit náhradní rodinnou péči, která má před ústavní výchovou vždy přednost (Slomek, 2010). Je to z toho důvodu, že v ústavních zařízeních jsou často snižovány nároky na dítě, tudíž dítě nemá takovou možnost se rozvíjet jako ve známém prostředí, resp. mimo ústavní zařízení. To u dětí může způsobit uzavřenost, ztrácení zájmu o lidi a komunikaci, či dokonce ztrátu důvěry. Dále u těchto dětí hrozí vznik psychické deprivace, na kterou upozorňoval i Matějček. Deprivace je o to zrádnější, protože její následky mohou být dlouho dobu skryté a projevit se až v dospělosti (v podobě začlenění se do společnosti – navazování přátelských i partnerských vztahů, profesní život) (Šance dětem, 2023, online).

Ústavní ochrana nemá trestní charakter a to znamená, že její vykonání probíhá ve školských zařízeních.

Ochranná výchova

V tomto případě jde o ochranné opatření, které je ukládané soudem v trestně-právním řízení, jedincům starším patnácti let. Výjimečně se může stát, že je ochranná výchova uložena mladšímu patnácti let, a to především v případech, kdy jednání ohrožuje společnost (Slomek, 2010). V tomto případě se jim ukládá tzv. výjimečný trest za spáchání trestného činu. Stejně jako ústavní výchova, nemá trestní charakter a pokud je uložena, tak se to nezapisuje do trestního rejstříku. A vykonává se opět ve školských zařízeních (Slomek, 2010). Ochranná výchova je upravována nejen zákon č. 109/2002 Sb., ale i zákonem č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže.

Důvodem pro uložení ochranné výchovy jsou výrazné negativní způsoby jednání, antisociální dimenze projevů a činy, které kdyby byly spáchané dospělým, by byly brány jako trestné (Slomek, 2010). Tudíž se ukládá dětem, které spáchaly zvláště závažný zločin, mladistvým u kterých, dle soudu, bude lepší ochranná výchova než uložení trestu odnětí svobody a mládeži, o kterou není postaráno (např. vychová byla zanedbávaná).

Předběžné opatření

Vydáváno je soudem v případech, kdy hrozí nebezpečí prodlení nebo při řešení náhlých, důležitých situací týkající přímo dítěte a jeho života. Může jít např. o takovou situaci, kdy je dítě náhle bez jakékoliv péče, je ohrožen jeho život nebo narušen či ohrožen jeho další vývoj (Slomek, 2010).

Má krátkodobé trvání, kdy následně soud rozhoduje co dál – může být zrušeno nebo soud nařídí ústavní výchovu (Slomek, 2010).

Příloha B – hypotézy

- **Hypotéza 1:** Více než 70 % respondentů považuje jakoukoliv snahu o intimní styk, v jakékoliv situaci bez souhlasu, za znásilnění.
- **Hypotéza 2:** Více než 55 % respondentů si myslí, že by sex bez souhlasu měl být trestným činem.
- **Hypotéza 3:** Pro méně než 30 % respondentů je sexuální souhlas i jiná forma než explicitní „ano“.
- **Hypotéza 4:** Více než 40 % respondentů by o sexuálním souhlasu a sexuálním násilí mluvila se svými budoucími klienty otevřeně.

Příloha C – dotazník

Vážené respondentky, Vážení respondenti,

Obracím se na Vás s žádostí o vyplnění mého dotazníku, který poslouží jako podklad pro bakalářskou práci na téma "Informovanost budoucích pracovníků v etopedických zařízeních v oblasti sexuálního souhlasu jako prevence sexuálního násilí".

Dovoluji si Vás požádat o co nejpravdivější vyplňování. Dotazník je zcela anonymní.

Děkuji za spolupráci a za čas, který jste vyplnění věnovali.

Pěničková Eliška

studentka 3. ročníku Sociální pedagogiky se zaměřením na výchovnou práci v etopedických zařízeních.

1. **Jste:**
  - a) muž
  - b) žena
  - c) jiné

2. **Studujete:**
  - a) Sociální patologie a prevence
  - b) Sociální pedagogika se zaměřením na výchovnou práci v etopedických zařízeních
  - c) Sociální pedagogika
  - d) Sociální pedagogika (navazující magisterský)
  - e) Speciální pedagogika (státnice z etopedie)

3. **Jaký ročník studujete?**
  - a) 1. ročník speciální pedagogiky
  - b) 2. ročník speciální pedagogiky
  - c) 3. ročník speciální pedagogiky
  - d) 1. ročník sociální patologie a prevence
  - e) 2. ročník sociální patologie a prevence
  - f) 3. ročník sociální patologie a prevence
  - g) 1. ročník navazujícího magisterského studia sociální pedagogika
  - h) 1. ročník sociální pedagogiky
  - i) 2. sociální pedagogiky
  - j) 3. ročník sociální pedagogiky se zaměřením na výchovnou práci v etopedických zařízeních

4. **Co si představíte pod pojmem sexuální násilí?**
- volná odpověď

5. **Jaké formy sexuálního násilí znáte?**
  - a) znásilnění
  - b) verbální sexuální obtěžování
  - c) vyhrožování rozesíláním intimních fotek nebo videí
  - d) nevyžádané líbání
  - e) nevyžádané doteky, osahávání

- f) zasílání nevyžádaných fotografií nebo videí intimního charakteru
- g) sexuální zneužívání
- h) jiná

6. V jakých chvílích se jedná o znásilnění?

- a) Jedinec je pod vlivem alkoholu či jiné drogy do té míry, že těžce vnímá a ze strany partnera dojde k iniciaci sexuálního styku. Jedinec pod vlivem alkoholu se stykem souhlasil.
- b) Jedinci byla odebrána možnost pohybu (např. svázání) – při bondage praktice došlo k sexuálnímu styku, kdy svázaný jedinec použil „safe word“, ale akt i nadále pokračoval.
- c) Oba partneři participují během předehry, když má přijít na pohlavní styk, tak partner náhle změní názor. Ovšem partnerka dále naléhá a převezme iniciativu.
- d) Dívka se svým partnerem měli ve vztahu jasno, že hrubější chování jim nevádí. Proto, když ji partner povalil a držel ji ruce, nic nenamítala. Ovšem partner byl hrubější než obvykle, jí se to přestalo líbit. Řekla mu, že chce přestat. On ale pokračoval a vyhrožoval, že tohle ještě nic není. Během toho, co ji držel a nedbal na její prosby o puštění, masturboval. Potom co dokončil masturbaci jí řekl, že si to moc užil a ona určitě taky.
- e) Jsou spolu 15 let, z toho 10 let šťastně vzati. V sexuálním životě mají menší problémy, proto když jednoho večera manžel začal svou pozornost směřovat k ní, tak se nebránila. S mazlením byla spokojená, ale když se začalo jednat o něco víc než jen to, tak mu řekla, že nechce. On ale dál pokračoval i přes její protesty. Chvilí to tak pokračovalo, dokud muž neřekl „Jsi moje žena“. Žena stále nechtěla, ale uklidnila se, manžel měl přeci jen pravdu.

7. Souhlasíte, že by sexuální styk bez souhlasu ml být brán jako trestný čin?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne

8. Odůvodněte svou odpověď u předchozí otázky.

- volná odpověď

9. Slyšeli jste již někdy o souhlasu při sexuální aktivitě?

- a) ano
- b) ne

10. Která z vět nejlépe vystihuje sexuální souhlas?

- a) Souhlas je verbální i neverbální svolení aktérů k sexuálnímu styku nebo kontaktu.
- b) Jde o verbální, svobodné a jasné svolení k dané sexuální aktivitě od obou partnerů.
- c) Jde o verbální i neverbální vyjádření svobodného souhlasu k dané sexuální aktivitě od způsobilých aktérů.

11. V jaké situaci by se měl člověk ptát na sexuální souhlas?

- a) Jen před prvním pohlavním stykem
- b) Pouze před pohlavním stykem, před jinými aktivitami ne

- c) Před jakoukoliv snahou o kontakt nebo sexuální aktivitu
12. **Může člověk změnit názor a přejít ze souhlasu do nesouhlasu během sexuální aktivity?**
- a) ano
  - b) spíše ano
  - c) spíše ne
  - d) ne
13. **Považujete sexuální souhlas za důležitý?**
- a) ano
  - b) spíše ano
  - c) spíše ne
  - d) ne
14. **Které faktory mohou ovlivnit schopnost dát sexuální souhlas?**
- a) mentální/duševní porucha
  - b) alkohol
  - c) omamné a psychotropní látky
  - d) věk
  - e) jiná
15. **Které z následujících situací, by podle Vás měly být trestné?**
- a) Šéf firmy využil svého postavení a měl pohlavní styk s podřízenou.
  - b) Partneri mají pohlavní styk – jeden z nich je pod vlivem alkoholu, ale souhlasil s danou aktivitou.
  - c) Dvě patnáctileté osoby mají pohlavní styk, k souhlasu došlo na obou stranách.
  - d) Patnáctiletý má pohlavní styk se třináctiletou dívkou, která k tomu dala souhlas.
  - e) Přítel poslal své přítelkyni fotografie intimního charakteru, ona je rozesílala dál.
16. **Jak byste zařadili téma sexuální souhlas a sexuální násilí do preventivní hodiny o sexualitě?**
- a) přednáška od pozvaných odborníků
  - b) prezentace s diskuzí ve Vaší režii
  - c) volná diskuze s klienty
  - d) jiná
17. **Jaká témata byste řešili v preventivní hodině o sexualitě?**
- a) Ochrana/lekce antikoncepce
  - b) Předešlé sexuální zkušenosti
  - c) Vyjádření hranic
  - d) Pohlavně přenosné nemoci
  - e) Násilí ve vztazích
  - f) Zasílání intimního charakterů (fotografie, videa)
  - g) Sexuální souhlas
  - h) Pornografie
  - i) Sexuální orientace

j) Jiná

18. Cítili byste se komfortně diskutovat téma sexuální souhlas a sexuální násilí s klienty?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne

19. Jak byste se zachovali, kdyby za Vámi přišel/a klient/ka s tím, že byl/a obětí sexuálního útoku?

- volná odpověď